Maegr

~~Exaudi quaesumus~~ e p[illegible]

~~Et quaesumus~~ . ~~[illegible]~~

~~Deus~~ et misericor

misericors Deus

misericors

miseri

Tried to bye

more   [illegible]

mer   z

Gloria in Excelsis Deo
et in terra hominibus bo=
na voluntatis

IHS

DE SEPTEM VERBIS A CHRISTO IN CRVCE PROLATIS LIBRI DVO,

Auctore
ROBERTO S.R.E. CARD.
BELLARMINO
è Societate Iesu.

Coloniæ Agrippinæ,
Apud Cornel. ab Egmond.

ANNO CIƆ IƆC XXVI

[illegible] [illegible] Andreae
Rieskovic

Imprimatur, si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sac. Pal. Apostolici.

Cæsar Fidelis Vicesg.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Petronius Ord. Præd. Sacri Apostolici Palatii Magister.

PP Eremitarum Camaldulen. Montis Regii prope Varsaviam

ROBERTVS BELLARMINVS POLITIANVS,
S.R.E. CARDINALIS TIT. S. MARIÆ IN VIA,
Archiep. Capuanus, Fidei Cath. R. propugnator
acerrimus. *Ætat. suæ annor. 64. Anno 1604.*

VENERABILI
CONGREGATIONI
COELESTINORVM
Monachorum Ordinis Sancti Benedicti,

Robertus Card. Bellarminus ejusdem Congregationis Protector. S. D.

SApienter omnino Pynuphius Abbas apud Cassianũ, perfectum Monachum cum Christo Domino crucifixo comparandum censuit. *Lib. 4 de inst. renũciant. cap. 4* Virtutes enim, quæ in perfecto monacho potissimùm requiruntur, tres numerari solent; paupertas, omnem proprietatem excludẽs; castitas, carnalium voluptatum semper expers; & obedientia à nutu Præfecti omnino depẽdens; quibus in regula S. Benedicti, loci stabilitas adjun-

gi ſolet. Si quis autem velit volũtariæ paupertatis uſq; ad omnimodã nuditatẽ, & egeſtatẽ exemplar cernere, Christum crucifixũ intueatur: qui ſicut dum viveret, non habuit ubi caput reclinaret; ſic in morte, ipſa etiam veſtimẽta, quæ ſola illi reliqua erant, inter crucifixores dividẽda dimiſit. Et ſi quis cupiat ſpeculum intueri mortificationis carnis, quæ caſtitatem impollutam cuſtodiat, in Chriſto crucifixo ſine dubitatione reperiet; quippe quem à planta pedis uſq; ad verticem capitis dolor continuus occupabat. Quòd ſi & obediẽtiæ perfectæ typum requirat, nuſquam alibi clariùs cernet, quàm in illo, qui *factus eſt obediens usque* Phil. 2 *ad mortem, mortem autem crucis.* Neque ſolam obedientiæ virtutẽ, ſed etiam comites ejus individuas, patientiam & humili-

militatē; & principium ejus & finem, ardentiſſimā charitatē, & in his omnibus perſeverantiam uſq; in finem, quæ per ſtabilitatē ſignificatur, in Chriſto crucifixo, tanquam in eminentiſſima virtutum omnium idea, conſpiciet. Verè igitur & Chriſtus in cruce pēdens exemplar eſt clariſſimū monaſticæ perfectionis: & perfectus monachus crucifixū Dñm veriſſimè repræſentat. Hanc Chriſti crucifixi repræſentationem vel ſimilitudinem ſanctus Petrus Cœleſtinus in primis ad vivū expreſſiſſe videtur: ejus enim vita ab ipſa pœnè infantia uſq; ad extremam ſenectutem & mortem, nihil fuit aliud niſi aſſidua meditatio crucis, & perpetua imitatio Crucifixi. Ad quam rem propriè deſignandam, crux aurea in aëre, divino miraculo pendēs, viſa

est ante fores cubiculi ejus morientis, à feria sexta usque ad vesperam sabbati, in qua spiritum Deo felicissimè reddidit. Quam crucem à multis cõspectam cum stupore fuisse, refert Petrus ab Alliaco Cardinalis Cameracensis; & res eadem, ut planè cæleste signũ, in ipso canonizationis ejus diplomate cõmemoratur. Quę cũ ita sint, jure mihi videor libros meos de septẽ verbis in cruce à Christo pronuntiatis, Cœlestinis meis offerre ac dicare potissimùm debuisse. In his enim libris explicare conatus sum Crucifixi virtutes præcipuas, quæ omnibus quidẽ fidelibus valdè utiles sunt, sed iis, qui crucis mortificationẽ ex proprio instituto sequuntur, omnino necessariæ. Qui enim cum Christo cruci affixi sunt, & mundo mortui per externã obser-

Lib. 2. c. 19. vitæ S. Petri Cœlestini.

obſervantiam regularem, & virtutibus Chriſti crucifixi carent; ii cum infelici latrone crucis ignominiá & dolores patiuntur, ſed Chriſti crucifixi gloriam, & pręmia nõ aſſequentur. *& melius erat illis*, ut loquitur S. Petrus, *non cognoſcere viã juſtitiæ* (perfectæ) *quàm poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditũ eſt, ſancto mandato.* 2. Pet. 2. Quare monachos omnes, ſed in primis Cœleſtinos meos admoneo, ut ſi velint eſſe quod nomine pręferunt, librum crucis Chriſti aſſiduè legant, & iterùm atq; iterùm volvant & revolvant: ac ut commentarium habeât ad obſcura loca intelligenda dilucidum & fidele, Beati Petri Cœleſtini & aliorum Sãctorum Vitas frequenter legant, & quę didicerint, opere complere ſtudeant. Sic enim fiet, ut quotidie magis crux

illis dulcescat, & imitatio Crucifixi sic illis suavis amabilisque reddatur, ut facilè contemnant Scribas & Pharisæos, id est, carnem & sanguinem, clamantes atque dicentes, Descende de cruce. Sic olim discipuli sancti Frãcisci, cùm libros sacros nondum haberent, ut sanctus refert Bonaventura, librum crucis Christi continuatis aspectibus, diebus ac noctibus revolvebant, exemplo Patris & eloquio eruditi, qui jugiter faciebat eis de cruce Christi sermonem. Accipite igitur, venerabiles Patres, munusculum à Protectore vestro, quod erit etiam post obitum ejus pignus amoris, quo vos omnes ex corde dilexit; & virtutum S. Petri Cœlestini heredes, & Christi crucifixi veros discipulos & imitatores semper esse cupivit.

In vita S. Francisc. 4.

PRÆ-

PRÆFATIO.

ECCE *jam quartus agitur annus, cum me ad exitum paraturus, ad locum quietis ſecedo a negotiis vacuus, ſed non vacans a meditatione Scripturarum ſanctarum, & a ſcriptione eorum quæ meditanti occurrunt: ut ſi prodeſſe jam voce vel ſcriptione longa non valeo, ſaltem piis libellis fratribus meis poſſim utcumque prodeſſe. Cogitanti vero mihi, quid potiſſimum eligerem, quod & me ad bene moriendum diſponeret, & proximis meis ad bene vivendum prodeſſet: occurrit mors ipſa Domini, atque illa poſtrema concio, quam ſeptem breviſſimis, ſed graviſſimis ſententiis conſtantem, ex cruce, quaſi ex editiſſima cathedra, Redemptor mundi ad humanum genus univerſum habuit. ſiquidem in concione illa, ſive in ſeptem verbis illis, continen-*

tur

tur omnia, de quibus idem Dominus
Luc. 18 *ait* : Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de Filio hominis. *Ea quæ Prophetæ de Chriſto futura prædixerunt, ad quatuor capita revocantur; ad conciones ad populum, ad orationem ad Patrem, ad mala graviſſima patienda, & ad opera ſublimia & admirabilia perpetranda. Quæ quidem omnia in ipſa Chriſti vita mirifice claruerunt. Concionabatur enim Dominus frequentiſſime, in templo, in ſynagogis, in campis, in locis deſertis, in domibus privatis, denique etiam de navicula ad turbas in littore conſiſtentes. Porro noctes ut plurimum conſumebat in oratione ad Deum.*
Luc. 6. & 21. *ſic enim loquitur Euangeliſta:* Erat pernoctans in oratione Dei.
Matt. 8. Marc. 4. Luc. 6. *Opera vero admiranda in expellendis dæmonibus, & ægrotis curandis, & panibus multiplicandis,*

&

& tempestatibus sedandis, in Ioan.6
Euangeliis leguntur passim. Denique mala, quæ reddebantur ei pro bonis, plurima erant, non solum Ioan.8
in contumeliis verborum, sed etiam Luc.4.
in lapidatione, & præcipitio. Ceterum hæc omnia verissime consummata sunt in cruce. Sic enim concionatus est ex cruce, ut plurimi Lu.23.
redirent tundentes pectora sua; nec solum corda hominum, sed etiam petræ scissæ sint. Sic etiam oravit in cruce, ut cum clamore Heb.5.
valido & lacrymis orans exauditus sit pro sua reverentia, ut Apostolus loquitur ad Hebræos. Quæ vero passus est in cruce, tanto majora sunt iis quæ in reliqua vita passus est, ut hæc sola ad passionem proprie pertinere videantur. Denique signa & prodigia numquam majora edidit, quam cum in cruce veluti ad extremam imbecillitatem atque infirmitatem redactus esse videretur. Tunc enim non

Matt. 16. *ſolum oſtendit ſigna de cælo, quæ antea Iudæi ab eo importune petierant; ſed etiam paulo poſt ſignum edidit omnium ſignorum maximum, cum mortuus & ſepultus, propria virtute ab inferis rediit, & corpus ipſe ſuum ad vitam, & vitam immortalem revocavit. Vere igitur in cruce conſummata ſunt omnia, quæ ſcripta fuerunt per Prophetas de Filio hominis.*

Sed antequam de ipſis verbis Domini ſcribere incipiam, viſum eſt operæpretium, ut de ipſa cruce, quæ ſedes concionantis, & altare ſacrificantis, & ſtadium pugnantis, & officina mirabilia facientis fuit, pauca dicamus. De ſtructura igitur crucis communior veterum ſententia eſt, quod ex tribus lignis conſtiterit; uno oblongo, in quo corpus crucifixi extendebatur; altero transverſo, in quo manus figebantur; tertio affixo ad partem inferiorem, in quo pedes crucifixi quieſcebant, ſed

clavis confixi, ne dimoveri possent. Ita tradunt Patres antiquissimi, sanctus Justinus & sanctus Irenæus. Qui auctores satis aperte indicant, utrumque pedem supra scabellum stetisse, non unum pedem super alterum. Ex quo sequitur, clavos Christi quatuor fuisse, non tres tantum, ut multi existimant; qui ea de causa pingunt Christum Dominum ita cruci affixum, ut unum pedem super alterum habeat. Sed apertissime contra sentit Gregorius Turonicus, & confirmatur ejus sententia ab antiquis picturis. Vidi ego ipse Parisiis in bibliotheca Regia antiquissimos Euangeliorum libros manuscriptos, in quibus pictus erat frequenter Christus crucifixus, & semper cum quatuor clavis.

In Dial. cum Tryphon. Lib. 5. Adversus hæres. Valentin.

Lib. de Gloria Martyrū c. 6.

Porro lignum oblongum supra transversum aliquantulum eminuisse, tradit sanctus Augustinus, & sanctus Gregorius Nyssenus: & ex Apostolo id colligi posse videtur.

Epist. 120. Serm. 1. de Resur.

Cum

Eph. 3. *Cùm enim Apostolus ad Ephesios scribit,* Vt possitis comprehendere cũ omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum, *satis apertè describit figuram crucis, quæ quatuor habet extrema; latitudinẽ, in ligno transverso; longitudinem, in oblõgo; altitudinem, in ea parte oblongi, quæ extat atque eminet supra transversum; & profundum, in ea parte quæ sub terram absconditur. Hoc genus tormenti non casu neque invitus Dominus noster subivit, sed ab ipsa æternitate præelegit, ut sanctus Augustinus docet, idque ex illo*
Epist. 120. *Actorum Apostolico testimonio:*
Act. 2 Hunc definito cõsilio, & præscientia Dei traditũ, per manus iniquorum affigentes interemistis. *Et ideo Christus ipse initio prædicationis Nicodemo di-*
Ioan. 3 *xit* : Sicut Moyses exaltavit serpentẽ in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis; ut

ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. *Et sæpe Apostolos de sua cruce loquens, ad imitandũ hortabatur, dicens:* Siquis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Matt. 16.

Cur autem hoc suppliciũ Dominus elegerit, ille solus proprie novit qui elegit. Sed tamẽ non desunt mysteria, quæ sancti Patres excogitaverunt, & nobis scripta reliquerũt. S. Irenæus libro paulò antè notato scribit, duo crucis brachia sub uno titulo cõvenire, in quo scriptũ erat, IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM, *ut intelligeremus, duos populos, Hebraicum & Gentilẽ, qui anteà divisi erant, in unum corpus, sub uno capite Christo aliquando fuisse jungendos. S. Gregorius Nyssenus in Oratione de Resurrectione scribit, partem crucis quæ cælum respicit, significare, per* Lib. 5. Orat. 1

crucem quasi per clavem cælũ aperiri; partem vero quæ ad centrum mundi vergit, significare, spoliãdum fuisse infernum à Christo, cum ad eum descẽdisset; duo crucis brachia, quæ ad Orientem & Occidentem porriguntur; repurgationem mundi totius per Christi sanguinẽ futuram significare. Sancti vero Hieronymus in Epist. ad Ephesios, Augustinus

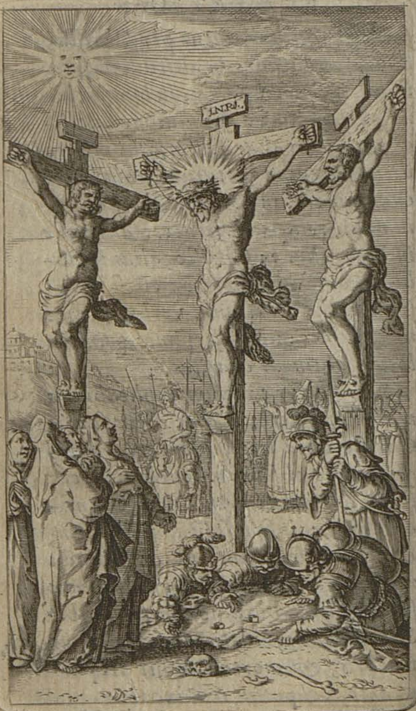
Epist. 120. *ad Honoratum, & Bernardus de*

Lib. 5. *Consideratione, præcipuum crucis mysterium ab Apostolo breviter attingi docent in verbis illis,* quæ

Eph. 3. sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum. *Significantur autem in his verbis primum attributa Dei; in altitudine, potentia; in profundo, sapientia; in latitudine, bonitas; in longitudine, æternitas. Deinde virtutes Christi patientis; in latitudine, charitas; in longitudine, patientia; in altitudine, obedientia; in profundo, humilitas. Deniq; virtutes hoc tempore necessariæ*

sariæ iis, qui salvantur per Christũ; in profundo, fides; in altitudine, spes; in latitudine, charitas; in longitudine, perseverantia. Ex quibus intelligimus, solam charitatem, quæ merito dicitur Regina virtutum, ubique locum habere, in Deo, in Christo, & in nobis: reliquas virtutes, alias esse in Deo, alias in Christo, alias in nobis. Proinde mirum non est, si in ipsis Christi novissimis verbis, quæ nunc explicanda suscepimus, primum locum obtineat charitas.

Nos igitur primum explicabimus tria prima verba, quæ dicta sunt a Christo circa horam sextam, antequam sole obscurato tenebræ fierent super omnem terram. Deinde considerabimus ipsam solis defectionem; & tunc veniemus ad explicanda reliqua verba Domini, quæ prolata fuerunt circa horã nonam, ut scribit S. Matthæus, videlicet recedentibus tenebris, & morte Christi propinquante, vel potius imminente. Matth. 27.

I.N.R.I.

LIBER I.

DE PRIMIS TRIBVS VERBIS IN CRVCE PROLATIS.

CAP. I.

Explicatur ad litteram verbum primum, Pater, dimitte illis: non enim ſciunt, quid faciunt. *Luc. 23.*

CHRISTVS Ieſus Verbum æterni Patris, & de quo idē Pater apertè dixit, *Ipſum audite*; & qui de ſe Matt. 17.
apertè pronuntiavit, *Magiſter veſter unus eſt Chriſtus*, ut officio ſuo Matt. 23.
pleniſſimè ſatisfaceret, non ſolū vivens à docendo nunquam ceſſavit, ſed etiam moriens ex cathedra crucis verba pauca, ſed ardentia, ſed utiliſſima, ſed efficaciſſima prædicavit, & planè digniſſima, quæ à Chriſtianis omnibus in intimò cordis recipiantur, & cuſtodiantur, & examinētur, & re ipſa ac factis adimpleantur. Prima ſententia hæc eſt: *Ieſus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non* Luc. 23
enim ſciunt quid faciunt. Quam ſententiam, tamquam verè novam & inſolitam, voluit Spiritus ſanctus prædici ab

Isa. 53 Isaia propheta in illis verbis, *Et pro transgressoribus rogavit.* Quàm verè au-
1. Cor. 13. tem dixerit Apostolus Paulus, *Charitas non quærit quæ sua sunt*, ex ordine harum sententiarum facilè potest intelligi. Siquidem ex numero harū sententiarum, tres ad bonum aliorum pertinent, tres ad bonum proprium, una est communis. Sed prima cura Domino fuit de aliis, postrema de se.

Ex primis autem tribus sententiis, quæ ad alios pertinent, prima dirigitur ad inimicos, secunda ad amicos, postrema ad consanguineos. Cujus ordinis hæc est ratio: quoniam charitas primùm succurrit magis egentibus; & qui tunc magis egebant, inimici erant; & nos quoque tanti Magistri discipuli, magis egebamus, ut nos institueret de dilectione inimicorum, quæ difficilior, & rarior est, quàm de dilectione amicorum vel consanguineorum, quæ facillima est, & nobiscū quodam modo nascitur, & nobiscum crescit, & sæpè plus quàm oportet, invalescit. Ait igitur Euangelista: *Iesus autem dicebat.* Illud *autem*, designat tempus & occasionem orandi pro inimicis; atque opponit verba verbis, & operibus opera. Ac si diceret Euangelista: Illi Dominum crucifigebant, & vestes ejus, ipso aspiciente, inter se dividebant; alii irridebant, & infamabant, quasi seductorem & mendacem:

dacem: ille autem cùm hæc videret & audiret, & dolor atrocissimus esset ob manus & pedes recèns crudelissimè perforatos, reddens bona pro malis dicebat: *Pater, dimitte illis.*

Patrem appellat, non Deum, aut Dominum quia intelligebat, in hac causa opus esse benignitate Patris, non severitate Iudicis: & quia ad Deum flectẽdum, sine dubio iratum ob tam ingentia scelera, opus erat amabile nomen Patris objicere. Itaque illud, *Pater*, hoc significare videtur: Ego Filius tuus, qui patior, ignosco, ignosce & tu Pater. Mihi Filio tuo dona hanc offensionem, quamvis isti non mereantur. Memento etiam, te quoque esse Patrem istorum per creationem, qua eos fecisti ad imaginem & similitudinem tuam. Ostende igitur in illos paternam charitatem tuam, quoniam etsi mali sunt, tamen filii sunt.

Dimitte. Hæc vox continet summam petitionis, quam Filius Dei, tanquã advocatus inimicorum suorum Patri suo repræsentat. Potest autẽ illud verbum, *Dimitte*, referri tum ad pœnam, tum ad culpam. Si referatur ad pœnam, exaudita fuit hæc oratio, quia cùm mererentur Iudæi propter hoc scelus statim gravissimè puniri, & vel igne de cælo cadente cõsumi, vel diluvio aquarum perire, vel ferro & fame extermi-

nari; dilata fuit pœna hujus peccati ad annos quadraginta: & ,si interim gens illa pœnitentiam egisset, salva incolumisq; mansisset; sed quia pœnitentiam nō egit,immisit in eos Deus exercitum Romanorum,Vespasiano imperante,qui civitatem primariam evertit,& gentem Iudæorum partim fame in obsidione, partim gladio capta civitate necavit, partim vendidit,partim captivos abduxit, partim in varias terras & loca di-

Matt. 20. sperfit. Quod ipsum Dominus primùm per parabolam vineæ, & Regis facien-

Matt. 22. tis nuptias filio suo; & similitudinem

Luc. 23 ficulneæ infructuosæ: deinde etiam disertis verbis,in die Palmarum,flendo &

Luc. 19 lamentando prædixit. Quod verò ad culpā attinet, exaudita fuit oratio, quia multis per hujus orationis meritū data est à Deo gratia compunctionis & resipiscentiæ. Inter quos illi sunt, qui

Luc. 23 *percutientes pectora sua revertebantur.* &

Matt. 27. Centurio,qui dicebat: *Verè Filius Dei erat iste.* & plurimi,qui paulò post ad Apostolorum prædicationem convertebantur,& confitebantur quem negaverant, & adorabant quem despexerant. Cur autem non omnibus conversionis gratia data sit,ratio est,quia oratio Christi conformis erat sapientiæ & voluntati Dei. Quod aliis verbis scribit S.Lucas in Actis Apostolorum, cùm dicit: *Crediderunt*

derunt quotquot erant praordinati ad vitam æternam. Act. 13.

Illis. Per hanc vocem significantur ii, quibus indulgentiam Christus oravit. Et quidē primi videntur illi esse, qui Christum re ipsa cruci affixerūt, & ejus vestimenta inter se diviserunt: deinde omnes illi, qui causa passionis Dominicæ fuerunt; ut Pilatus, qui sententiam tulit; ut populus, qui clamavit: *Tolle, tolle, crucifige eum*; ut Principes Sacerdotum & Scribæ, qui eum falsò accusaverunt; ac ut altiùs ascendamus, ipse etiam primus homo, & ejus omnis posteritas, qui peccando causam passioni Christi dederūt. Itaque inimicis suis omnibus veniam petiit ex cruce Dominus. Inter inimicos autem nos omnes eramus, dicente Apostolo, *Cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* Ro. 5. Itaque nos omnes, etiam antequàm nati essemus, numerati sumus in sacratissimo illo *Memento*, ut sic loquar, quo summus Pōtifex Christus oravit in Missa illa sacrosanctissima, quam in ara crucis peregit. Quid ergo retribues Domino, anima mea, pro omnibus, quæ retribuit tibi, etiam antequam esses? vidit pius Dominus, te quoque inter inimicos suos aliquando futuram; & te non quærente neque petente, pro te ad Patrem oravit, ut tibi non imputaretur stultitia. An nō & te oporteret semper meminisse tā

dulcis patroni, & omnibus viribus laborare,ut nulla te præteriret occasio illi serviendi?An non etiã par esset,ut tanto exemplo permo tus disceres & tu non solùm inimicis tuis facilè ignoscere, & pro eis orare; sed etiam quotquot poteris ad idem faciendũ adducere? Omnino ita est, & hoc ipsum facere cupio & statuo,modò qui dedit tam insigne exẽplum, porrigat etiam ex eadem pietate sua ad opus tam grande efficax auxiliũ.

Non enim sciunt quid faciunt. Vt videretur rationabilis intercessio, extenuat sive excusat Christus delictum inimicorum suorum, eo modo quo potuit. Excusare certè non poterat injustitiam in Pilato,neque crudelitatem in militibus, neque invidiam in Principibus Sacerdotum,neque stultitiam & ingratitudinem in populo, neque falsa testimonia in pejerantibus. Hoc solùm restabat,ut excusaret in omnibus ignorantiam. Verè enim,ut Apostolus loquitur, *si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Sed quamvis neque Pilatus,neque Principes Sacerdotum, neque populus,neq; ministri cognovissent, Christum esse Dominum gloriæ; cognovit tamen Pilatus, illũ fuisse virum justum & sanctum, & à Principibus Sacerdotum per invidiam traditum: & agnoverunt Principes Sacerdotum, illum verè esse Christũ in Lege promissum, ut san-

1.Cor.2

ctus

ctus Thomas docet; quia negare non poterant, neque negabant, eum multa ſigna facere, quæ Meſſiam facturũ fuiſſe Prophetæ prædixerant. Cognovit denique populus, Chriſtum ſine cauſa juſta damnari, palam clamante Pilato, *Nullam cauſam mortis invenio in eo.* &, *Innocens ego ſum à ſanguine juſti hujus?* Quamvis autẽ non cognoverint Iudæi, ſive Principes, ſive populi, Chriſtum eſſe Dominũ gloriæ; tamen cognoſcere potuiſſent, niſi malitia excæcaſſet corda illorum. Sic enim loquitur ſanctus Ioannes: *Cùm tanta ſigna feciſſet coram eis, nõ credebãt in eũ, quia dixit Iſaias: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne forte videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & convertatur, & ſanem eum.* Neq; verò excæcatio excuſat excæcatum, quia voluntaria & concomitans eſt, non præcedens. Ad quem modum illi etiam, qui ex malitia peccant, laborant ſemper ignorantia aliqua, quæ tamen non excuſat, quia non præcedit, ſed comitatur. Verè enim Sapiens dicit: *Errant qui operantur malum.* Et verè etiam Philoſophus dicit: *Omnis malus ignorans.* Et de omnibus peccantibus verè dici poteſt: *Nõ ſciunt quid faciunt.* Nemo enim poteſt velle malum ſub ratione mali, quia voluntatis objectum, non eſt res bona vel mala, ſed ſolùm bona, atq; idcircò qui eligunt malum,

In Cõmẽt. ad 2. cap. prioris ad Corinth.

Luc. 23

Matth. 27.

Ioã. 12.

Pro. 14

lum, ſemper eligunt ſub ratione boni repræſentatum, immò etiam ſub ſpecie maximi boni, quod tunc obtineri poſſit. Cujus rei cauſa eſt perturbatio partis inferioris, quæ offundit tenebras rationi, & facit, ut non diſcernat niſi id parum boni, quod eſt in ea re quæ appetitur. Qui enim eligit adulterium vel furtum facere, numquam eligeret, niſi attenderet ad bonum delectationis vel lucri, quod eſt in adulterio vel furto; & niſi oculos mentis clauderet ad malum turpitudinis vel injuſtitiæ, quæ eſt in adulterio vel furto. Itaque ſimilis eſt, omnis qui peccat, homini, qui ex alto ſemetipſe in fluvium præcipitare cupiens, antè claudit oculos, ac poſteà ſemet in flumen projicit. Sic igitur, omnis qui male agit, odit lucem, & ignorantia voluntaria laborat quæ non excuſat, quia voluntaria eſt. At ſi non excuſat, cur Dominus ait: *Dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt?* Ad hoc reſponderi poteſt, verba Domini primùm intelligi poſſe de crucifixoribus, quos probabile eſt, penitus ignoraviſſe Chriſti non ſolùm divinitatem, ſed etiam innocentiam; & ſimpliciter functos officio ſuo. Pro his ergo veriſſimè Dominus dixit: *Pater, dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt.*

Deinde ſi intelligantur de nobis, qui nondum eramus; vel de multis peccatoribus

ribus absentibus, qui verè nesciebant quid tunc Ierosolymis ageretur; verissimè Dominus dixit, *Non sciunt quid faciunt*. Deniq; si intelligantur de iis, qui præsentes erant, & Christum esse Messiam, vel innocentem hominem non ignorabant: tunc dicendum erit, Christi charitatem tantam fuisse, ut peccatum inimicorum suorũ extenuare voluerit, eo modo quo poterat. Quamvis enim ignorantia illa simpliciter non excuset: tamen rationem aliquam, quamvis tenuem, excusationis habere videtur; quia graviùs peccassent, si omni prorsus ignorantia caruissent. Et quamvis non ignoraret Dominus excusationem illam non tam excusationem, quàm umbram excusationis esse: voluit tamen illam afferre, ut ex ea intelligeremus bonam ejus voluntatem erga peccatores, & quàm avidè arripuisset excusationem meliorem etiam pro Caipha & Pilato, si ulla melior & rationabilior inveniri potuisset.

CAP. II.

De primo fructu primi verbi in cruce prolati.

EXplicavimus quæ sit sententia primi verbi à Christo in cruce prolati; nũc fructus aliquos, eosque optimos, & nobis omnibus utilissimos ex eo verbo decerpere

cerpere meditando curabimus. Primùm omnium ex hac prima parte concionis Christi in cathedra crucis habitæ discimus, charitatem Christi ardentiorem fuisse, quàm nos intelligere vel cogitare possimus. Atque hoc est, quod
Eph. 3. Apostolus ad Ephesios scribens ait: *Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi.* Significat enim eo loco Apostolus, per mysterium crucis, posse nos discere, magnitudinem charitatis Christi tantam esse, ut supereminet scientiam nostram; cùm sit major, quàm ut nos eam cognitione apprehendere valeamus. Nos enim cùm uno aliquo gravi dolore cruciamur, sive dentium, sive oculorum, sive capitis, sive alterius membri, ita in illo uno tolerando occupamur, ut nihil aliud cogitare possimus: ideò neque visitationes amicorum, neque negotiorum tractatores admittimus. Christus autem crucifixus, coronam spineam in capite gerebat, ut satis apertè docēt antiquissimi
Lib. cōtra Iudæos c. 13. Tract. 25. scriptores, Tertullianus Latinus libro contra Iudæos, & Origenes Græcus in Matthæum: proinde caput ad crucem sine dolore applicare sive admovere non poterat. Manus ejus & pedes clavi tenebant, ex quorum terebratione dolorem acerbissimū & continuum Dominus hauriebat. Corpus nudum, & multa flagellatione & longis itineribus fati-

fatigatum,ad ignominiam & frigus publicè expositum, & pondere suo manuum & pedum vulnera cum immani & perpetuo cruciatu divexans,pio Domino multos simul dolores, & quasi cruces plurimas afferebat. Et tamen, ô charitas verè scientiam nostram superans! his omnibus contemptis, quasi nihil ipse pateretur,de sola inimicorum suorum salute sollicitus, & impendens illis periculum avertere cupiens,ad Patrem clamat, *Pater,dimitte illis*.Quid faceret, si scelesti illi homines persecutionem injustè paterentur, non faceret? si amici, si consanguinei, si filii, non hostes, non proditores, non scelestissimi parricidæ fuissent? Verè,benignissime Iesu, charitas tua sciētiam nostram vincit. Video enim cor tuum, inter tot procellas injuriarum & passionū, quasi scopulum in medio mari fluctibus undique assiduè pulsatum; immotum tamen & pacificum. Aspicis enim hostes illos tuos, crudeles,qui post tot mortalia inflicta vulnera patientiam tuam irrident, & lætantur cùm malefecerint: aspicis,inquā,non ut inimicus inimicos ferocientes;sed ut pater filiolos vagientes; vel ut medicus ægrotos ex gravi morbo delirantes: ideò non eis irasceris,sed eorum misereris;& omnipotenti Patri curandos sanandosq; commendas. Hæc enim vis est veræ charitatis, ut

ut cum omnibus pacem habeat, nullos reputet inimicos, ſed & cum iis qui oderunt pacem, vivat pacificè.

Atque hoc eſt, quod in Cantico amoris de virtute perfectæ charitatis prædicatur: *Aquæ multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Aquæ multæ, paſſiones multæ ſunt, quas nequitiæ ſpirituales, quaſi tartareæ procellæ, per Iudæos & Gentiles, quaſi nubes odiorum gravidas, in Chriſtum effuderunt: ſed tamen diluvium iſtud aquarum, id eſt pœnarum, non potuit extinguere incendium charitatis, quod ardebat in pectore Chriſti. Ideò Chriſti charitas in diluvio illo aquarum multarum eminebat, & ardebat, dicens: *Pater, dimitte illis.* Nec ſolùm aquæ illæ multæ non potuerunt extinguere charitatem Chriſti; ſed neq; deinceps flumina perſecutionũ obruere potuerunt charitatem membrorum Chriſti. Ideò paulò poſt charitas verè Chriſtiana ardens in pectore ſancti Stephani non potuit extingui ab imbre lapidum, ſed exarſit, & clamavit: *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Ac deinceps Chriſti perfecta atque invicta charitas, propagata in multis millibus ſanctorũ Martyrum & Confeſſorum, ita pugnavit adverſus flumina perſecutorũ tum inviſibilium, tum viſibilium, ut verè dici poſſit uſq; ad mundi conſummationem,

Cãt. 8. (margin)
Act. 7 (margin)

nem, Neque flumina passionum obruent incendium charitatis.

Ac ut ab humanitate Christi ad divinitatem ejus ascendamus, magna fuit Christi hominis charitas erga crucifixores suos; sed major fuit erga eosdem, & posteà erit usque ad mundi consummationem charitas Christi Dei, & Patris ejus, ac Spiritus sancti erga homines, qui cum ipso Deo inimicitias gerunt; &, si possent, deturbarent eum de cælo, & in crucem agerent, atque occiderent. Quis cogitando assequi poterit charitatem Dei erga homines ingratos & malos? Angelis peccantibus non pe- 2. Pe. 2
percit Deus, neque locum pœnitentiæ indulsit: homines peccātes & blasphemantes, & ad diabolum hostem Dei deficientes, patienter sæpè tolerat; nec solùm tolerat, sed interim pascit ac nutrit, quin etiam sustentat ac portat: *In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus,* Act.
ut Apostolus loquitur. Nec solùm boni 17.
ac justi, sed etiam ingrati & mali, ut Dominus loquitur apud Lucam. Nec Luc. 6.
solùm bonus Dominus noster nutrit & pascit, sustentat & portat inimicos suos; sed etiam sæpè cumulat beneficiis, ornat ingenio, divitiis auget, evehit ad honores, sublimat ad Regna: atque interim patienter expectat, ut revertantur à via iniquitatis & perditionis.

Ac ut cetera omittamus, quæ infinitam orationem desiderarent, si de charitate Dei in homines malos, atque inimicos divinæ majestatis, omnia quæ dici possent enumerare vellemus; Christi beneficium solum, de quo nunc agi-
Ioã. 3. mus, consideremus. Nónne *sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret?* Mundus inimicus Dei est, *nam in*
1. Ioã. 5. *maligno positus est*, ut loquitur S. Ioãnes.
1. Ioã. 2. & *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo*, ut idem ipse testis est. &, *Amicitia hujus mundi, inimica est Dei.*
Iac. 4. &, *Quicumque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur*, ut scribit sanctus Iacobus. Deus igitur diligens mundum, inimicum suum dilexit; sed ut faceret amicum. Nam ideò misit ad
Isai. 9. illum Filium suũ, qui est *Princeps pacis*, ut per eũ reconciliaretur mundus Deo. Ideò enim nascente Christo cecine-
Luc. 2. runt Angeli: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax.* Itaq; Deus dilexit mundum inimicum, ut per Christum offerret illi reconciliationem, & recõciliatus evaderet supplicium debitũ inimico. Mundus Christum non recepit, auxit culpã, insurrexit in Mediatorem; inspiravit Deus Mediatori ut redderet bona pro malis, & rogaret pro persecutoribus:
Hebr. 5 rogavit, *exauditus est pro sua reverentia.* Expectavit Dei patientia, ut mundus per Apostolorum prædicationem pœniten-

nitentiam ageret: & qui pœnitentiam egerunt, indulgentiam acceperunt; qui non egerunt, tandem poſt longam Dei patientiam, juſto Dei judicio exterminati ſunt. Verè igitur ex hoc primo Chriſti verbo diſcimus ſupereminẽtem ſcientiæ charitatem Chriſti: diſcimus quoque ſupereminentem ſcientiæ charitatem Dei Patris, qui *ſic dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret; ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Ioã. 5.

CAP. III.

De altero fructu ejuſdem primi verbi à Chriſto in cruce prolati.

ALter fructus, & quidem valdè ſalutaris omnibus guſtantibus eum, erit, ſi diſcant homines acceptas injurias facilè condonare, ac per hoc amicos ſibi ex inimicis facere. Ad hoc autem perſuadendum ſatis magnum argumentum eſſe deberet exemplũ Chriſti, & Dei. Nam ſi Chriſtus crucifixoribus ignovit, & pro eiſdem oravit: cur id nõ faciet Chriſtianus? Si Deus creator, qui poſſet, ut Dominus & Iudex, ſtatim ultionem ſumere de peccatoribus, tamẽ expectat ut peccator ad pœnitentiam redeat; & ad pacem & reconciliationem invitat, paratus ignoſcere iis, qui majeſtati ſuæ injuriam fecerunt: cur id non faciet creatura? Ad-

de, quòd injuriæ condonatio non caret ingenti præmio. Scriptum est in historia de vita & obitu sancti Engelberti Archiepiscopi Coloniensis, quòd cùm ille in itinere positus ab inimicis suis occideretur, & ille in corde suo diceret; *Pater, ignosce illis*, revelatum de eo fuit, quòd ob illam unam actionē, Deo supra modum gratam, non solùm anima illa subitò ab Angelis suscepta in cælum delata fuerit; sed etiam inter choros Martyrum collocata, palmam & coronam Martyrum acceperit, & multis post obitū miraculis claruerit.

Vide apud Sur. die 7. Novemb.

O si scirent homines Christiani, quàm facilè possent, si vellent, incomparabilibus thesauris ditari; & quàm illustres honorū & gloriæ titulos promereri, si vellent perturbationibus animi sui dominari, & breves ac parvas injurias excelso animo præterire: certè nō tam duri & inexorabiles essent ad injurias condonandas, vel tolerandas. Sed, inquiunt, videtur omnino juri naturæ adversari, quòd quis injustè se conculcari, & verbis aut factis violari patiatur: videmus enim animantia bruta, quæ solo naturæ instinctu ducūtur, in bestias inimicas, ubi eas conspexerint, acriter insilire, easque morsibus vel calcibus interimere. Experimur & ipsi in nobis, cùm fortè in inimicū nostrum incidimus, continuò accendi bilem.

lem,ebullire ſanguinem, vindictæ cupiditatē naturaliter exoriri. Fallitur omnino qui ſic ratiocinatur, & confundit juſtam defenſionē cum ultione injuſta.

Defenſio juſta reprehendi non poteſt: & hoc eſt quod natura ipſa docet, vim vi repellere; nō acceptam injuriam vindicare. Repugnare ne injuria ſibi fiat, nemo prohibet: ſed acceptam injuriam ulciſci, Lex divina vetat. id enim non ad privatos homines, ſed ad publicum magiſtratum pertinet. & quia Deus Rex Regum eſt, ideò clamat & dicit: *Mihi vindicta, & ego retribuam.* Deu.32

Quòd autem beſtiæ in beſtias inimicas naturaliter irruant, ex eo naſcitur quòd beſtiæ ſint, & diſcernere nequeat inter naturam, & vitium naturæ. Homines autem, qui ratione præditi ſunt, ſeparare debent naturam, ſive perſonam, quæ à Deo creata bona eſt; & vitium, ſive peccatum, quod malum eſt, & à Deo non prodiit. Proinde debet homo, cùm injuriam accepit, diligere perſonam, & odiſſe injuriam; nec tàm iraſci homini inimico, quàm miſereri; & imitari medicos, qui diligunt ægrotos, & ideò diligentiſſimè curant, ſed odio habent morbum, & ad eum expellendum & deſtruendum, atque ad nihilum redigendū, pro viribus incumbunt. Atque hoc eſt, quod Magiſter & Medicus animarum Chriſtus, do-

Ro. 12
Heb.10

Matt. 5 cuit, cùm ait: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Neq; similis fuit Magister noster Christus Scribis & Pharisæis, qui sedentes
Matth. 23. super cathedram Moysi docebant, & non faciebant: sed sedens in cathedra sanctæ crucis, quod docuit, fecit: dilexit enim inimicos suos, & pro iis oravit, dicens: *Pater, dimitte illis; non enim sciunt, quid faciunt.* Quòd verò etiam in hominibus sanguis bullire incipiat, cùm eos, à quibus injuriam acceperunt, vident; ratio est, quia sunt homines animales, & nondum didicerunt motus partis inferioris, quæ nobis cum bestiis communis est, fræno rationis coërcere. Qui enim spirituales sunt, & motibus corporis nõ subjacere sed præesse noverunt, non irascuntur inimicis, sed miserentur, & beneficiis illos ad pacem atque concordiam allicere student.

At hoc, inquiunt, nimis difficile est & durum, præsertim hominibus, qui nobiliter nati, de honore solliciti esse debent. Immò verò facile est: nam ju-
Matth. 11. gum Christi, qui Legem istam sectatoribus suis imposuit, suave est; & onus ejus leve, ut Euangelia testantur: *& mandata ejus gravia non sunt*, ut san-
1. Joã. 5 ctus Ioannes affirmat. Quòd si difficilia & gravia nobis videntur, id nobis

bis accidit, quia charitas Dei modica aut nulla in nobis eſt: nihil enim eſt difficile charitati, dicente Apoſtolo: *Charitas patiens eſt, benigna eſt, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* Neque ſolus Chriſtus inimicos dilexit, quamvis in hac re ſuper omnes emineat: nam in Lege naturæ ſanctus Patriarcha Ioſeph inimicos ſuos, à quibus venditus fuit, mirificè dilexit. Et in Lege ſcripta David Saulem inimicum patientiſſimè tulit, à quo longo tempore quæſitus eſt ad mortem. & ipſe contrà, cùm poſſet Sauli necem inferre, ſemper abſtinuit. In Lege autem gratiæ, Chriſti exemplũ ſequutus eſt Stephanus protomartyr, qui cùm lapidaretur, orabat dicens: *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.* & ſanctus Iacobus Apoſtolus, & Epiſcopus Ieroſolymæ, quia Iudæis de loco ſublimi dejectus, ac morti proximus clamabat: *Domine da illis veniam, quia neſciunt quid faciunt.* Et Apoſtolus Paulus de ſe, & de Coapoſtolis ſuis dicit: *Maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſpemamur, & obſecramus.* Denique Martyres plurimi, & innumerabiles alii, Chriſti exemplum ſequuti, hoc mandatum facilè impleverunt. Sed inquiũt adhuc alii, Nõ nego, ignoſcendum eſſe inimicis; ſed tẽpore ſuo, cùm

1. Cor. 13. — Gẽ. 45. — 1. Reg. 4. — Act. 7 — Euſeb. in hiſt. lib. 2. c. 22. — 1. Cor. 4.

videlicet recesserit memoria acceptæ injuriæ, & animus à turbatione illa cõquieverit. Sed quid, si interim rapiaris ex hac vita, & sine veste charitatis inveniaris, & dicatur tibi: *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* nónne tunc obmutesces, & audies sententiam Domini dicentis? *Ligatis manibus, & pedibus ejus, projicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.* quin potiùs solerter attendis, & imitaris exemplum Domini tui, qui illo ipso tempore, quo accipiebat injuriam, & stillabant manus & pedes ejus recenti sanguine, & totum corpus ejus acerbissimis doloribus torquebatur, dicebat Patri: *Pater, dimitte illis.* Hic est verus & unicus magister, quem omnes audire debent, qui in errorem induci non volunt: de hoc Deus Pater de cælo pronuntiavit: *Ipsum audite.* In hoc sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Certè si Salomonem consuluisses, satis tutò consilium ejus vel judicium sequereris; *& ecce plusquam Salomon hic.*

Matt. 22. *Matt. 17.* *Col. 2.* *Mat. 12*

Sed audio adhuc nescio quem reclamantem, & dicentem: Si velimus reddere bonum pro malo, beneficium pro injuria, benedictionem pro maledicto: insolescent improbi, audaciores fient grassatores, opprimentur justi, conculcabitur virtus. Non ita est, nam sæpè, ut Sa-

Sapiens loquitur, *Responsio mollis frangit iram:* nec rarò patientia justi admirationi fuit persecutori, & de hoste amicissimum reddidit. Neque desunt in terris Magistratus politici, & Reges ac Principes, quibus cura est, ut secundùm severitatem Legum coërceãtur impii; & detur opera, ut justi quietam & tranquillam vitam ducant. Sed etiam si aliquando dormitaret alicubi humana justitia, vigilat semper providentia Dei, quæ nullũ malum impunitum, & nullum bonum irremuneratum relinquet: & admirabili ratione facit, ut improbi dum se justos opprimere arbitrantur, illos exaltent & illustriores reddant. Sic enim loquitur sanctus Leo: *Sævisti persecutor in Martyrem, sævisti, & auxisti palmam, dum aggeras pœnam. Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumphi etiam instrumenta supplicii?* Quod idẽ dicere possumus de omnibus Martyribus, necnõ etiam de veteribus sanctis. Nihil enim magis illustravit & exaltavit Iosephum patriarcham, quàm persecutio fratrum. Dum enim per invidiam illum Madianitis vendunt, causa illi fuerunt, ut totius Ægypti, & fratrum suorum Princeps fieret.

Pro. 15

Serm. de S. Laur.

Gẽ. 37.

Ibi. 41.

Sed his omissis, colligamus in summa, quanta & quàm ingentia detrimenta patiantur, qui ut umbram dede-

coris apud homines fugiant, injurias ab inimicis acceptas obſtinato animo ulciſci volunt. Primùm ſtultos ſe produnt, cùm velint majori malo tollere minus malum: eſt enim principium omnibus notum, & ab Apoſtolo de-
Rom.3 claratum, cùm ait: *Non ſunt facienda mala, ut veniant bona:* ſicut etiam non ſunt facienda majora mala, ut tollantur mala minora. Qui injuriam accipit, incidit in malum pœnæ: qui vindictam facit, incidit in malum culpæ. At ſine ulla cōparatione majus eſt malum culpæ quàm pœnæ: ſiquidem pœna facit hominem miſerum, ſed non malum; culpa facit miſerum & malum: pœna privat hominem bono temporali; culpa privat bono temporali & æterno. Itaque ſimilis eſt is, qui, ut medeatur malo pœnæ, incidit in malum culpæ, ei, qui ut accommodet calceum nimis brevem, abſcindit ſibi partem pedis: quæ manifeſta inſania eſt. Sed non inveniuntur qui in rebus temporalibus ita inſaniant: inveniuntur tamen homines planè excæcati, qui non metuunt Deum graviſſimè offendere, ut umbram, ut dixi, humani dedecoris fugiant, vel ut honoris fumum apud homines conſervent. Iſti enim incidūt in iram atque odium Dei; unde niſi maturè reſipiſcant, & ſeriam pœnitentiam agant, ſempiterno opprobrio, &

ſupplicio mulctabuntur, & gloriam ac decus æternum amittent. Deinde diabolo & angelis ejus, qui hoſtes illorum ad injuriam inferendam incitarunt, hac ipſa de cauſa ut rixæ & inimicitiæ orirentur, rem gratiſſimam faciunt. Quàm turpe autem ſit inimico ſæviſſimo generis humani potiùs gratificari, quàm Chriſto: piorum omnium judicio & cōſiderationi relinquo. Prætereà non rarò accidit, ut qui injuriam accepit, & ulciſci illā parat, inimicum ſuum graviter vulneret, vel occidat: & ex ſententia Principis cōfiſcatis bonis, vel interimatur ipſe, vel ſolum vertere cogatur; unde & ipſe, & filii, & domus ejus tota infelicem vitam ducere cogatur. Sic diabolus ludit & illudit eos, qui mancipia falſi honoris magis eſſe cupiunt, quàm Chriſti Regis optimi, ſervi & fratres, & cohæredes Regni ampliſſimi & ſempiterni. Quare cùm tanta, & tam gravis jactura maneat ſtultos homines, qui contra præceptum Domini inimicis recōciliari recuſant: omnes qui ſapiunt, Chriſtum, magiſtrum omnium, in Euangelio docentem, & de cruce factis doctrinam ſuam cōfirmantem, audiant & ſequantur.

Matt. 5
Luc. 23

CAP.

CAP. IV.

Explicatur ad litteram verbum secundum: Amen dico tibi : Hodie mecum eris in paradiso. *Luc.23.*

ALterum verbum, sive altera sententia à Christo in cruce prolata, teste sancto Luca, fuit illa magnifica promissio ad latronē secum in cruce pendentem, *Hodie mecum eris in paradiso.* Occasio hujus sententiæ fuit, quòd cùm duo latrones cum eo crucifixi fuissent, unus à dextris, & alter à sinistris; unus ad peccata sua præterita adjecit, ut Christum blasphemaret, & imbecillitatis argueret, dicens: *Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos.* Scribunt quidem sanctus Matthæus & sanctus Marcus, latrones cum Christo crucifixos imbecillitatem illi exprobrasse. Sed omnino credibile est, Matthæum & Marcum accepisse numerum multitudinis pro numero singulari, quod frequens est in Scripturis sanctis, ut sanctus Augustinus observavit in libris de Consensu Euangelistarum. Nam & Apostolus ad Hebræos scribens, de Prophetis dicit; *Obturaverunt ora leonum, lapidati sunt, secti sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis:* & tamen qui obturavit ora leonum, unus fuit Daniel: & qui lapidatus est, unus Ieremias fuit: & qui sectus est, unus Isaias. Adde, quòd Mat-

Luc.23

Matt. 27.
Marc. 15.

Lib.3. c.16.

He. 11

Matthæus & Marcus non disertè scribunt, utrumque latronem exprobrasse Christo, sicut Lucas disertè scribit, *Vnus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum.* Accedit quoque, quòd nulla est ratio, cur idem latro nunc blasphemaret, nunc laudaret. *Lu. 23.*

Quod enim aliqui dicunt, latronem hunc, qui ante blasphemabat, mutasse sententiam, & Christum laudasse, quando audivit eum dicentem: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt*, repugnat Euangelio manifestè. Sanctus enim Lucas narrat, Christum pro persecutoribus suis orasse Patrem, antequam latro deterior inciperet blasphemare. Itaque sequenda est sententia sancti Ambrosii & sancti Augustini, qui ex duobus latronibus unũ solum blasphemasse, & alterum laudasse & defendisse Christum sentiunt. Igitur latroni blasphemanti respondit alter: *Neque tu times Deum, quod in eadem condemnatione es.* Felix iste latro ex consortio crucis Christi, & ex luce divina, quæ ei affulgere cœperat, fratrem suum corripere, atque ad meliorem mentem convertere satagit. Verborum autem ejus hæc sententia est: Tu quidem Iudæos blasphemantes imitari voluisti; sed illi nondum judicium Dei timere didicerunt; quia vicisse se credunt, & de victoria sua exultant, cùm Christum *In Luc. 23.* *Libr. 3 de cõsensu Euan.*

cruci

cruci affixum cernunt; ſe autem liberos & ſolutos, & nihil mali patientes vident. Tu autem qui propter delicta tua ſuſpenſus in cruce ad mortem properas, quare non incipis Deum timere? cur addis peccata peccatis? Deinde proficiens in opere bono, & luce gratiæ Dei auctus, confitetur peccata ſua, & Chriſti innocentiam prædicat, *Et nos quidem*, inquit, *juſtè* damnati ſumus ad crucem, *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit.* Poſtremò creſcente lumine gratiæ, addit: *Domine memento mei, cùm veneris in Regnum tuum.* Admiranda prorſus Spiritus ſancti gratia in corde hujus latronis illuxit. Apoſto-
Ioã.18. lus Petrus negat; latro cruci affixus cõfitetur: Diſcipuli euntes in Emmaus,
Luc.24 dicunt: *Non autem ſperabamus*; hic autem confidenter loquitur, dicens: *Memento mei, dum veneris in Regnum tuum.*
Ioã.20 Thomas Apoſtolus, niſi videat Chriſtum reſurrexiſſe, negat ſe crediturum; latro in cruce Chriſtum cruci affixum aſpiciens, Regem poſt mortem futurum non dubitat.

Quis latronem iſtum myſteria tam alta docuerat? Dominum vocat, quem nudum, vulneratum, dolentem, palàm irriſum & deſpectum, ſecum pendere conſiderat: dicit venturum poſt mortem in Regnum ſuum. Ex quo intelligimus, illum non ſomniare Chriſti Regnum

gnum temporale in terris futurũ, quale Iudæi expectant; ſed æternum Regem poſt mortem futurum in cælis. Quis illum iſta tam ſublimia ſacramenta docuerat? nemo omnino, niſi ſpiritus veritatis, qui prævenit eũ in benedictionibus dulcedinis. Dixit poſt reſurre- Pſ. 20.
ctionem ſuam Apoſtolis Chriſtus: ſic ſcriptũ eſt, & ſic *oportuit pati Chriſtum,* Luc. 24.
& ita intrare in gloriam ſuam. Sed latro miro modo hoc ipſum prænovit, & confeſſus eſt eo tempore, quo nulla erat in Chriſto ſimilitudo regnantis. Reges enim regnant dum vivunt, cùm autem vivere deſinunt, regnare etiam deſinunt; latro verò apertè dixit, Chriſtum per mortem iturum ad Regnum. Id quod in parabola quadam Dominus expoſuit, cùm ait: *Homo quidam nobilis* Luc. 15
abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reverti. Hæc Dominus dixit proximus paſſioni, ſignificans, ſe per mortem iturum in regionem longinquam, id eſt, ad alteram vitam, ſive ad cælum, quod longiſſimè diſtat à terra; iturum autẽ, ut acciperet ſibi Regnum maximum & ſempiternum: ac poſteà rediturum in die Iudicii, ut redderet omnibus, quod in hac vita meruerant, ſive præmium, ſive pœnam. De hoc igitur Regno Chriſti, quod ſtatim à morte accepturus erat, latro ſapiens dicit, *Memento mei, cùm veneris in Regnum*

tuum. At nónne Christus Dominus etiam ante mortem Rex erat? Erat omnino. nam ideò Magi clamabant : *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* & Christus ipse Pilato dixit : *Tu dicis, quia Rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* Sed tamen Rex erat in hoc mundo, quasi peregrinus inter hostes; & ideò non agnoscebatur ut Rex, nisi à paucis; & contemnebatur, & malè excipiebatur à plurimis. Itaque ideò dixit in parabola suprà citata, se iturum *in regionem longinquam, accipere sibi Regnum,* nec dixit, *acquirere,* quasi alienum; sed *accipere* suum, & reverti: & latro sapienter dixit: *Cùm veneris in regnum tuum.*

Matt. 2
Ioã. 18

Porrò Christi Regnum hoc loco non intelligitur potestas regia, vel dominium. hoc enim ab initio habuit, juxta illud Psalmi : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Et alio loco: *Dominabitur à mari usque ad mare; & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.* Et Isaias dicit : *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis : & factus est principatus super humerum ejus.* Et Ieremias: *Et suscitabo David germen justum: & regnabit Rex, & sapiens erit : & faciet judicium & justitiam in terra.* Et Zacharias: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Ierusalem : Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & Salvator : ipse pauper, & ascendens super asinam,*

Psa. 2.
Ps. 71.
Isai. 9.
Iere. 23
Zach. 9.

asinam, *& super pullum filium asinæ.* Non igitur de hoc Regno loquitur Christus in parabola de Regno accipiendo, neque bonus latro, cùm ait: *Memento mei, cùm veneris in Regnū tuum*; sed loquitur uterque de perfecta beatitudine, per quam homo eximitur ab omni servitute & subjectione rerum creatarum; & soli subjicitur Deo, cui servire regnare est; & ab ipso Deo constituitur super omnia opera ejus. Hoc Regnum, quod attinet ad beatitudinem animæ, Christus habuit ab initio conceptionis suæ: sed quantum ad corpus, non habuit de facto, sed solùm de jure, nisi post resurrectionem. Dum enim peregrinaretur in terris, subjectus erat fatigationi, fami, siti, injuriis, vulneribus, & ipsi morti; quia tamen illi debebatur gloria corporis, ideò post mortem intravit in gloriam suam, quæ videlicet illi debita erat. Sic ipse Dominus loquitur post resurrectionem, *Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Quæ quidem gloria ideò etiam dicitur sua, quia potest eam aliis etiam dare; & inde quoque dicitur, *Rex gloriæ*. &, *Dominus gloriæ*. &, *Rex Regum*. & ipse dicit Apostolis, *Ego dispono vobis Regnum*: nos enim gloriam & regnum accipere possumus, sed non dare. & dicitur nobis: *Intra in gaudium Domini tui*; non, in gaudium

Luc. 24.

Psal. 23.
1. *Cor.* 2.
Apoc. 19.
Luc. 22
Matt. 25.

dium tuum. Hoc igitur eſt Regnum, de quo bonus latro dicit: *Cùm veneris in Regnum tuum.*

Sed prætereundæ non ſunt eximiæ virtutes, quæ micant in oratione iſtius ſancti latronis, ut minùs miremur, cùm reſponſionem Chriſti Domini audiemus: *Domine*, inquit, *memento mei, cùm veneris in Regnum tuum.* Dominum appellat, quo titulo ſe famulum, vel mancipium potiùs emptitium eſſe fatetur; & Chriſtum ut redemptorem agnoſcit. Addit, *Memento mei*, quod eſt verbum plenum fide, ſpe, dilectione, devotione, humilitate. Non ait, Si poteris: quoniam credit, eum omnia poſſe. Non dicit, Si placebit tibi: quia de charitate ejus & pietate planè confidit. Non dicit, Cupio Regni conſortium: quia humilitas ejus id non ferebat. Denique nihil in particulari petit, ſed tantùm, *Memento mei*; ac ſi dicere vellet, Si ſolùm dignaberis meminiſſe mei, ſi in me oculum tuæ benignitatis declinare volueris; id mihi ſatis eſt, quia de tua potentia & ſapientia certus ſum, & de pietate & charitate omnino confido. Adjungit poſtremò; *Cùm veneris in Regnum tuum*, ut oſtendat, ſe nihil fragile aut caducum petere, ſed ad ſola ſempiterna & ſublimia ſuſpirare.

Sequitur, ut reſponſionem Chriſti audiamus: *Amen*, inquit, *dico tibi: Hodie*

mecum

mecum eris in paradiso. Illud, *Amen*, est vox Christo solemnis, qua utebatur, cùm aliquid seriò affirmare vellet. Certè sanctus Augustinus non timuit dicere, istam vocem esse quasi juramentum Christi: non est enim propriè juramentum, quia cùm Dominus apud Matthæum dixerit: *Ego autem dico vobis, non jurare omnino.* & paulò pòst: *Sit autem sermo vester, Est, est: Non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.* non est ullo modo credibile, Dominum toties juravisse, quoties pronuntiavit *Amen*, cùm vocem illam *Amen* frequentissimè usurpaverit; & apud sanctum Ioannem non solum *Amen*, sed *Amen, Amen.* Rectè igitur sanctus Augustinus non dixit, *Amen* esse juramentum, sed quasi juramentum Christi. Significat enim ea vox, verè: & cùm quis ait, Verè dico tibi; seriò affirmat, quod est proprium juramenti. Christus igitur optima ratione latroni dixit, *Amen dico tibi*; id est, omnino affirmo, & tantùm non juro: quoniam tribus de causis potuisset latro ambigere de promissione Christi, nisi tam asseveranter affirmaret. Primùm, ratione personæ propriæ, quæ non videbatur ullo modo tanto præmio vel tanto munere digna. Quis enim suspicari potuisset, latronem de cruce ad Regnum repentè posse transire? Deinde, ratione personæ

Tract. 41. in Ioan.

Matth. 5.

Christi promittentis, qui tunc videbatur ad extremam inopiam, & debilitatem, & calamitatem redactus. Potuisset enim latro sic ratiocinari : Si iste non potuit vivens aliquid amicis suis præstare; quomodo poterit mortuus? Denique, ratione rei promissæ: promittebatur enim paradisus: atqui paradisus, ut tunc notus erat, non ad animas, sed ad corpora pertinebat. Siquidem paradisi nomine, terrestris paradisus apud Hebræos significabatur. Credibilius erat latroni, si Dominus dixisset; Hodie mecum eris in refrigerii loco cum Abraham, Isaac, & Iacob. Ob istas igitur causas jure Dominus præmisit illa verba, *Amen dico tibi*.

Hodie. Non dicit, In die Iudicii cum justis ad dexteram te locabo. Non ait, Post aliquot annos purgatorii, ad refrigerium te perducam: non, Post aliquot menses vel dies te consolabor; sed *Hodie*, antequam sol occumbat, mecum transibis de patibulo crucis ad delicias paradisi. Mira liberalitas Christi, mira felicitas peccatoris. Non sine causa sanctus Augustinus in lib. de Origine animæ, sanctum Cyprianum secutus, existimat latronem illum posse vocari martyrem; & ideò sine purgatorio transivisse de hoc mundo ad patriam. Martyrem autem ideò posse vocari bonum latronem, quia publicè confessus

Lib. 1. c. 9.

est

eſt Chriſtum, quando ne ipſi quidem Apoſtoli verbum de eo facere audebant. Itaque ob liberam confeſſionem, habitam fuiſſe apud Deum mortem illius cum Chriſto, ac ſi eam pertuliſſet pro Chriſto. Illud autem, *Mecum eris*, quamvis nihil promitteretur aliud, magnum præmium latroni fuiſſet: nam ut ſcribit ſanctus Auguſtinus, *ubi malè poterat eſſe cum illo, & ubi benè eſſe poterat ſine illo?* (*Tract. 51. in Ioan.*) Non enim parvam mercedem promiſit Chriſtus iis qui eum ſequuntur, quando dixit: *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* (*Ioã. 12*) Sed non ſocietatem ſuam ſolùm promiſit, ſed addidit, *in paradiſo.*

Quid hoc loco paradiſus ſignificet, etiamſi nonnulli ambigere videantur, non videtur in quæſtionem revocari poſſe. Certum enim eſt, Chriſtum ea die poſt mortem fuiſſe cum corpore in ſepulchro, cum anima apud inferos. id enim diſertis verbis ſymbolum fidei tradit. Certè autem neque ſepulchro neque inferis nomen paradiſi cæleſtis aut terreſtris attribui poteſt. Non ſepulchro, quòd illud anguſtiſſimus fuerit locus, & ſolis cadaveribus recipiendis aptus: ut omittam, quòd in eo ſepulchro ſolum Chriſti corpus, non etiam latronis poſitum fuerit; proinde ſi de eo loco ageretur, non fuiſſet adimpleta promiſſio, *Hodie mecum eris*. Neque verò inferis

ulla ratione paradisi nomen aptari potest. Paradisus enim significat hortum delitiarum. Et quidem in paradiso terrestri erant arbores florigeræ & fructiferæ, erant aquæ limpidissimæ, erat aëris amœnitas maxima. In paradiso cælesti erant & sunt delitiæ immortales, lumen indeficiens, sedes Beatorum. Apud inferos verò, etiam in ea parte ubi S S. Patrum animæ morabantur, nulla erat lux, nulla amœnitas, nullæ delitiæ: non quidem illæ animæ torquebantur, sed contrà potiùs consolabatur eas & exhilarabat spes redemptionis futuræ, & visitatio Christi ad eos venturi. Sed tamen in obscuro carcere quasi captivæ detinebantur. Sic enim loquitur Apostolus
Ephe.4. Prophetam exponens: *Ascendens in al-*
Psa.67 *tum, captivam duxit captivitatem.* Et Za-
Zach.9 charias ait: *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Vbi vocabula illa, *vinctos tuos*; &, *de lacu, in quo non est aqua*, non paradisi amœnitatem, sed carceris obscuritatem significant. Igitur nomen paradisi hoc loco nihil significat aliud, nisi beatitudinem animæ, quæ in visione Dei posita est: illa enim verè paradisus delitiarum est, non corporalis aut localis, sed spiritualis & cælestis. Atque hæc est ratio, cur petenti latroni, ac dicenti: *Memento mei cùm veneris in Regnum tuum*; Christus non responderit,

Hodie

Hodie mecum eris in Regno meo; sed, *in paradiso*. quia non fuerat Christus ea die futurus in Regno suo, id est, in perfecta felicitate corporis & animæ; sed in die Resurrectionis ad Regnum illud perventurus erat, quando corpus habiturus erat immortale, impassibile, gloriosum, ac nulli omnino servituti vel subjectioni obnoxium. Neque in hoc Regno socium habiturus erat bonum latronem usque ad communem resurrectionem, atque ultimi Iudicii diem. Verissimè autem & propriè illi dixit: *Hodie mecum eris in paradiso*: quoniam illa ipsa die communicaturus erat tum animæ boni latronis, tum animabus omnium Sanctorum apud inferos degentium, gloriam visionis Dei, quam ipse ab ipsa conceptione acceperat: hæc enim est gloria sive felicitas essentialis, atque id bonum, quod est præcipuum in cælesti paradiso. Et est sanè admiranda proprietas verborum Christi. Non enim dixit, Erimus hodie in paradiso; vel, Adibimus hodie paradisum: sed, *Mecum eris hodie in paradiso*. Quasi dicere voluisset, Tu mecum es hodie in cruce, sed non es mecum in paradiso, in quo ego sum, quò ad portionem animæ superiorem; sed paulò pòst, hac ipsa die, mecum eris non solùm extra crucem, sed etiam intra paradisum.

CAP. V.

De primo fructu verbi secundi.

EX verbo secundo in cruce prolato aliquot eosque eximios fructus colligere possumus. Primus fructus est, consideratio immensæ misericordiæ & liberalitatis Christi; & quàm bonum atque utile sit illi servire. Christus oppressus doloribus, potuisset latronem orantem non audire; sed charitas maluit oblivisci dolorum acerbissimorum, quàm miserum peccatorem confitentem non audire. Idem Dominus ad maledicta & exprobrationes Sacerdotum & militum omnino obmutuit; sed ad clamorem pauperis pœnitentis & confitentis charitas obmutescere non potuit. Ad maledicta obmutuit, quia patiens est: ad confessionem non obmutuit, quia benigna est. Sed de liberalitate quid dicemus? Qui serviunt temporalibus dominis, sæpè multùm laborant, & modicum est quod lucrantur. Certè non paucos videmus quotidie, qui in aulis Principum ætatem contriverunt, & in senio posteà domum redeunt pænè mendici. Christus autem Princeps verè liberalis, verè magnificus, nihil accepit ab isto latrone, nisi pauca verba bona, & bonum illi obse-

quendi

quendi desiderium : & ecce qualem mercedem accepit. Ipsa die, primùm dimittuntur ei debita multa, quæ toto vitæ tempore peccando contraxerat: deinde admiscetur principibus populi sui, Patriarchis videlicet & Prophetis: denique assumitur ad consortium mensæ suæ, dignitatis suæ, gloriæ suæ, atque adeò omnium bonorum suorum: *Hodie*, inquit, *mecum eris in paradiso*. Et quod dixit, fecit, neque distulit mercedem ejus ad alteram diem; sed illa ipsa die mercedem plenam, confertam, coagitatam, supereffluentem dedit in sinum ejus. *Luc. 6.*

Neque cum solo latrone isto Christus hoc fecit. Reliquerunt Apostoli naviculas, aut telonia, aut domunculas suas, ut Christo servirent: ille verò constituit *eos Principes super omnem terram*; subjecit eis dæmonia, & serpentes, & omnia morborum genera. Dedit aliquis, ut Christo obsequeretur, pauperi cibum, aut vestes: audiet in die Iudicii, Esurivi, & dedisti mihi panem: nudus eram, & vestisti me: accipe ergo, & posside Regnum sempiternum. Denique, ut alia prætermittam, audi liberalitatem Domini planè incredibilem, nisi Deus esset qui promittit: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum* *Ps. 44.* *Matt. 10.* *Matt. 25.* *Matt. 19.*

accipiet, & vitam æternam poßidebit. Explicant autem sanctus Hieronymus & alii sacri Doctores hanc promissionem, ut hæc sit eorum verborum sententia: qui rem aliquam temporariam pro Christo in præsenti vita dimiserit, duplicem mercedem accipiet, & utramque incomparabiliter majorem quàm sit res illa pro Christo dimissa. Primùm enim accipiet spirituale gaudium, sive spirituale donum in hac vita, centuplo majus ac pretiosius quàm sit res illa pro Christo dimissa, sic ut recto judicio malit vir ille spirituale illud bonum sibi retinere, quàm illud cum centum domibus, vel agris, vel aliis rebus similibus commutare. Deinde ac si merces ista exigua aut nulla fuisset; accipiet felix ille mercator in futuro sæculo vitam æternam; qua voce, immensa bonorum omnium copia significatur.

In Comment. ad cap. 19. Matth.

Hæc videlicet est Christi Regis maximi liberalitas in eos, qui seriò se ipsius servitio mancipare non dubitant. An non igitur stulti sunt, qui Christo dimisso, mammonæ, aut gulæ, aut luxuriæ servire cupiunt? Sed, inquiunt qui Christi divitias non noverunt, ista verba sunt, nos enim videmus Christi famulos plerumque pauperes, sordidos, abjectos, tristes: istud verò centuplum, quod magnificas, numquam vidimus. Ita est, carnalis homo non vidit umquam

quam illud centuplum quod Christus promisit, quia non habet oculos quibus videri potest: neque umquam solidum illud gaudium gustavit, quod pura conscientia & vera charitas in Deum degustare solet. Sed exemplum afferre volo, ex quo utcumque carnalis etiam animus spirituales delitias & divitias suspicari possit. Legitur in libro exemplorum de Illustribus viris Ordinis Cisterciensis, Arnulphum quemdam virum nobilem & divitem relictis omnibus factum esse monachum Cisterciensem sub Abbate sancto Bernardo. Hunc Deus flagellis durissimis variorum morborum, præsertim circa finem vitæ exercuit. Sed cùm doloribus acriùs torqueretur, cœpit magna voce clamare, ac dicere: *Vera sunt omnia quæ dixisti Domine Iesu.* Interrogantibus qui astabant, cur ista diceret, ait: *Dominus in Euangelio suo dicit, Qui reliquerit divitias, & omnia quæ habet propter ipsum, eum accepturum centuplum in hac vita, & posteà vitam æternam. Ego vim hujus promissionis nunc demum intelligo, & fateor, me nunc centuplum accipere omnium quæ dimisi: siquidem immensa hujus doloris acerbitas adeò mihi sapit propter spem divinæ miserationis, quæ in ea reposita est mihi, ut hac ipsa caruisse me nolim, pro centuplicata mundi substantia quam reliqui. Verè enim spirituale gaudium quod modò est in spe,*

Dist. 3. exemp. 26.

centies

centies millies exuperat gaudium sæculare quod nunc est in re. hæc ille. Perpendat Lector hæc verba, & posteà judicet, quanti facienda sit spes certa divinitus infusa, beatitudinis æternæ jam jam obtinendæ.

CAP. VI.

De *secundo fructu verbi secundi.*

ALter fructus est ejusdem secundi verbi, cognitio potentiæ gratiæ Dei, & imbecillitatis voluntatis humanæ. Ex qua cognitione discere poterimus, optimum esse confidere plurimùm in auxilio Dei, & diffidere plurimùm de viribus propriis. Cognoscere cupis potentiam gratiæ Dei? respice latronem bonum. Hic fuerat insignis peccator, & in statu illo deterrimo perseveraverat usque ad supplicium crucis, id est, paulò minùs quàm usque ad mortem: & non aderat illi in tanto periculo damnationis æternæ ullus, qui vel consilio vel auxilio eum juvaret: quamvis enim vicinissimus esset Salvatori, tamen audiebat Pontifices & Pharisæos affirmantes illum esse seductorem, ambitiosum, Regni alieni affectatorem: audiebat latronem socium suum similia Christo improperantem. Nemo erat qui pro Christo verbum aliquod loqueretur; ac ne

ne ipse quidem Christus blasphemias illas & maledicta refellebat. Et tamen aspirante gratia Dei, cùm hîc nullum ad salutem subsidium habere videretur, & gehennæ vicinissimus esset, & à vita æterna quàm longissimè abesset; in momento illustratus, & ad meliora conversus, confitetur Christum esse innocentem, & Regem futuri sæculi: & quasi prædicator effectus, corripit sodalem suum, suadet illi pœnitentiam; & coram omnibus, commendat se devotè & humiliter Christo. Denique ita se gerit, ut quod supererat pœnalis cruciatus in ligno, converteretur illi in purgatoriam pœnam, & mox à morte intraret in gaudium Domini sui. Ex quo intelligimus, nullum debere desperare salutem, quando iste qui venit ad vineam Domini hora ferè duodecima, mercedem accepit cum iis qui venerant hora prima. Contrà verò latro alter, ut ostendatur infirmitas humana, non est correctus ex tam insigni charitate Christi, qui pro crucifixoribus suis tam amanter oravit; neque ex proprio *Luc. 23.* supplicio suo, neque ex admonitione & exemplo socii, neque ex insolitis tenebris, & scissione petrarum; neque exemplo eorum, qui Christo mortuo, revertebantur percutientes pectora sua. Quæ omnia contigerunt post conversionem boni latronis, ut intelligeremus,

latro-

latronem alterum ſine his ſubſidiis converti potuiſſe; alterum cum his omnibus non potuiſſe, vel potiùs noluiſſe.

At cur, inquies, Deus uni gratiam converſionis inſpiravit, alteri non inſpiravit? Reſpondeo, ſufficientem gratiam neutri defuiſſe; & ſi alter eorum periit, culpa ſua periit: ſi alter converſus eſt, gratia Dei converſus eſt, non ſine cooperatione liberi arbitrii. Sed cur, inquies, non dedit utrique Deus gratiam illam efficacem, quæ à nullo duro corde reſpuitur? Iſtud ad ſecreta Dei pertinet, quæ nos admirari, non ſcrutari decet, cùm illud nobis ſatis eſſe debeat, non eſſe iniquitatem apud Deum, ut Apoſtolus loquitur, & judi-
Rom. 9 cia Dei occulta eſſe poſſe, injuſta eſſe non poſſe, ut loquitur ſanctus Doctor Auguſtinus. Illud magis ad nos perti-
Epiſt. 105. net, ut ab his exemplis diſcamus non differre converſionem uſque ad vitæ finem. Nam etſi uni contigit, in extrema hora Dei gratiam invenire; alteri contigit judicium invenire. Et ſi quis vel hiſtorias legat, vel caſus quotidianos obſervet, inveniet profectò, rariſſimos fuiſſe qui feliciter de hoc mundo exierint, cùm per totum vitæ ſuæ curſum perditè vixerint; & contrà plurimos fuiſſe, qui poſt vitam negligenter actam, ad pœnas æternas rapti fuerint. Quemadmodum è contrario paucos omnino

omnino numerari, qui benè ſanctéque vixerint, & tamen infeliciter miſereque perierint; & contrà plurimos numerari, qui poſt vitam ſanctè piéque ductam, ad gaudia ſempiterna pervenerint. Nimis omnino audaces ſunt, nimiſque temerarii, qui in re tanti momenti, cùm de vita ſempiterna, vel de ſempiternis ſuppliciis agitur, audent vel unum diem in peccato letali hærere, cùm ſingulis momentis de vita præſenti abire queamus; & poſt mortem nullus ſit ampliùs locus pœnitentiæ, & in inferno nulla ſit redemptio.

CAP. VII.

De tertio fructu verbi ſecundi.

FRuctus tertius ex eodem verbo Domini colligi poterit, ſi quis advertat, tres fuiſſe in loco eodem & hora eadem crucifixos: innocentem unum, videlicet Chriſtum: alterum pœnitentem, latronem bonum: tertium obſtinatum in peccato, latronem malum. Vel ſi magis placeat, tres fuiſſe uno tempore cruci affixos: Chriſtum ſemper & excellenter ſanctum: latronem unum, ſemper & eximiè improbum: latronem alterum, aliquando ſceleſtum, aliquando ſanctum. Ex qua re intel-

re intelligere possumus, neminem in hac vita sine cruce posse vivere; & frustrà niti illos, qui crucem omnino fugere se posse confidunt; illos verò sapientes esse, qui de manu Domini crucem suam accipiunt, eamque usque ad mortem non solùm patienter, sed etiam libenter ferunt. Quòd omnes boni crucem suam habeant, ex verbis Domini
Math. 16. potest intelligi: *Siquis vult*, inquit, *post me venire, abneget semetipsum, & tollat*
Luc. 14 *crucem suam, & sequatur me*. & alibi: *Qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus*. Quod
2. Tim. 3. idem Apostolus apertè docet, cùm ait: *Omnes qui piè volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur*. cui concordant sancti Patres, Latini & Græci, ex quibus, causa brevitatis, duos tantùm adducam. Sanctus Augustinus in Com-
ad Ps. 137. mentario Psalmorum, *Vita ista*, inquit, *parva, tribulatio est: si non est tribulatio, non est peregrinatio. si autem peregrinatio est, aut parum patriam diligis, aut sine du-*
ad Ps. 11. *bio tribularis*. & alio loco: *Si putas te nondum habere tribulationes, nondum cœpisti esse Christianus*. Sanctus Ioan. Chrysostomus in Homilia quadam ad popu-
Hō. 67 ad pop. lum Antiochenum, sic loquitur: *A Chri-*
Hō. 29 in Epist. ad Hebr. *stiani vita insolubile vinculum est tribulatio*. Idem Doctor, *Non potes*, inquit, *dicere, quia justus est aliquis, qui expers tribulationis existat*. Denique id ipsum ratio mani-

manifestè probat. Res enim contrariæ sine mutua concertatione simul esse non possunt. Ignis & aqua, donec inter se distant, omnino quiescunt: cùm in unum locum conveniunt, continuò aqua fumare, saltare, stridere incipit, donec vel aqua consumitur, vel ignis extinguitur. *Contra malum, bonum est*, inquit Ecclesiasticus, *& contra mortem, vita: sic & contra virum justum, peccator.* Eccli. 33.
Iusti sunt igni similes, lucent, ardent, sursum ascendunt, semper operantur, & efficaciter agunt quidquid agunt. Injusti contrà, similes sunt aquæ, frigidi, per terram labentes, lutum ubique facientes. Quid ergo mirum, si omnes boni persecutionem à malis patiuntur? Quia verò usque ad mundi consummationem permixta erunt triticum & zizania in eodem agro, palea & frumentum in eadem area, boni & mali pisces in eodem reti; id est, homines probi & improbi non solùm in eodem mundo, sed etiam in eadem Ecclesia; ideò fieri non potest, ut probi & sancti viri ab improbis & sceleratis tribulationem non patiantur. Matt. 13. Mat. 3 Matt. 13.

Sed nec improbi sine cruce in hoc mundo vivunt. Quamvis enim à viris piis impii persecutionem non patiantur, patiuntur tamen ab aliis impiis, patiuntur à propriis vitiis, patiuntur à mala conscientia. Certè sapientissimus

Salomon, qui, si ullus alius, felicissimus fuisse visus est, crucem se portare nega-
Ecc.2. re non potuit, cùm ait: *Vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi.* & paulò infrà: *Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.* Et Ecclesiasticus, vir quoque sapiens valdè, generalem sententiam protulit, di-
Ecc.40 cens: *Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & jugum grave super filios Adam.* Sanctus Augustinus in Psal-
In Ps. 45. mos, *Inter omnes*, inquit, *tribulationes, nulla est major, quàm conscientia delictorum.*
Hom.3 Sanctus Ioannes Chrysostomus in Homilia de Lazaro docet multis verbis, non posse improbos cruce sua carere. nam si pauper est, paupertas illi crux est; si abest paupertas, adest cupiditas, quæ magis affligit; si ex morbo decumbit, in cruce jacet; si liber à morbo est, inflammatur ira, quæ ipsa quoque crux est. Sanctus verò Cyprianus ex ipsa nativitate demonstrat, omnem hominem ad crucem & tribulationem nasci, eamque naturaliter fletu suo prædicere:
Serm. de Patientia. *Vnusquisque nostrûm*, inquit, *cùm nascitur, & hospitio mundi hujus excipitur, initium sumit à lacrymis. Et quamvis adhuc omnium nescius & ignarus, nihil aliud novit in illa ipsa prima nativitate, quàm flere: providentia naturali lamentatur vitæ mortalis anxietates & labores; & procellas*

mundi

mundi quas ingreditur, in exordio statim suo ploratu & gemitu rudis anima protestatur.

Quæ cùm ita sint, nemini dubium esse potest, quin sit crux bonis malisque communis. Illud restat ut demonstremus, crucem piorum esse brevem, levem, & frugiferam: & contrà, crucem improborum esse diuturnam, gravem, & sterilem. Ac de cruce quidem piorum, quòd sit brevis, dubitari non potest, cùm ultra tempus vitæ hujus extendi non possit: Morientibus enim justis *jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis,* & quòd *absterget* Deus *omnem lacrymam ab oculis eorum.* Vitam autem præsentem esse brevissimam, quamvis dum fluit, videatur esse prolixa, Scriptura divina non obscurè significat, cùm dicit: *Breves dies hominis sunt.* & , *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore.* & , *Quæ est vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Apostolus autem, qui gravissimam crucem portasse videtur, & tempore satis longo, ab adolescentia videlicet usque ad senectutem: tamen sic loquitur in Epistola ad Corinthios: *Momentaneum* hoc, *& leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Vbi momento indivisibili comparat annos tribulationis supra triginta, & levem

Apoc. 14.
Apoc. 21.
Iob 14
Ibid.
Iac. 4.
2. Cor. 4.

1. Cor. 4. tribulationem dicit, esurire, sitire, nu-
2. Cor. 11. dum esse, colaphis cædi, persecutionem
assiduè pati, ter virgis fuisse cæsum à
Romanis, quinquies flagellatum à Iudæis, semel lapidatum fuisse, ter naufragium fecisse. Denique versatum in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Quæ igitur tribulationes graves dici poterunt, si istæ leves verè dicuntur, & sunt? Quid, si addam, justorum crucem non solùm levem esse, sed etiam suavem & dulcem, ob superabundantem divini spiritus consolationem? Christus ipse de jugo suo, quod & crux dici potest, ita pro-
Matt. 11. nuntiat: *Iugum meum suave est, & onus*
Ioã. 16 *meum leve.* & alibi: *Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium; & gaudium vestrum nemo*
2. Cor. 7. *tollet à vobis.* & Apostolus: *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Denique crucem justorum non solùm brevem & levem esse, sed etiam frugiferam, utilissimam, fœcundissimam fructuum optimorum esse, negari non potest, cùm Dominus noster apertissimè dicat apud sanctum
Mat. 5 Matthæum: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est Regnum cælorum.* & Apostolus in epi-
Rõ. 8. stola ad Romanos clamet: *Non sunt condignæ*

digna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Cui concordat coapostolus ejus Petrus, cùm ait: *Communicantes Christi passionibus gaudete, ut in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.* 1. Pet. 4.

Iam verò quòd crux improborum sit longissima, durissima, & sine ullo præmio vel fructu, nullo negotio demonstrari potest. Certè crux mali latronis non cum temporali vita finem accepit, ut crux latronis boni; sed usque ad hanc diem apud inferos durat, & in omnem æternitatem durabit. *Vermis* enim impiorum apud inferos *non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Et crux divitis Epulonis, id est, sitis cumulandarum opum, quas Dominus cum spinis verissimè comparavit, quæ sine molestia tractari & conservari non possunt, non in morte finita est, ut crux Lazari mendici: sed ad inferos eum comitata perpetuò urit ac torquet, ac dicere cogit, Vtinam aquæ gutta linguam meam refrigeraret, *quia crucior in hac flamma.* Itaque crux improborum finem nullum inveniet. Et in hoc ipso tempore, quàm sit gravis & aspera, testantur voces illorum, quos liber Sapientiæ lamentantes introducit: *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles.* Quid? an non sunt viæ difficiles, ambitio, avaritia, luxuria? non

Isai. 66. Luc. 16 Matt. 13. Luc. 16 Sap. 5.

ſunt viæ difficiles, quæ illa vitia comitantur, iræ, rixæ, invidiæ? non ſunt viæ difficiles, opera quæ ex his vitiis naſcuntur, proditiones, convitia, contumeliæ, vulnera, mortes? iſta certè ejusmodi ſunt, ut non rarò adigant homines, ut deſperantes ipſi ſibi vitam auferant; & ut crucem unam effugiant, ipſi ſibi crucem graviorem accerſant.

Sed quid tandem lucri crux improborum parit? quem fructum affert? certè boni aliquid afferre non poteſt, quia non faciunt ſpinæ uvas, nec tribuli ficus. Iugum Domini quietem affert, dicente ipſo Domino: *Tollite jugum meum ſuper vos, & invenietis requiem animabus veſtris.* (Matt. 11.) Iugum diaboli, quod eſt Chriſti jugo contrarium, quid afferre poteſt, niſi ſollicitudinem, & anxietatem? Et quod omnium graviſſimum eſt, crux Chriſti gradus eſt ad ſempiternam felicitatem: *Oportuit* enim *pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam.* (Luc. 24) Crux diaboli gradus eſt ad æterna ſupplicia. ſic enim dicet in judicio Dominus: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.* (Matt. 25.) Qui ergo ſapiunt, non quærant de cruce ſua deſcendere, ſi cum Chriſto crucifixi ſunt, ut ſtultè malus latro quæſivit: ſed potiùs cum latrone bono lateri Chriſti libenter inhæreant, & patientiam poſtulent à Deo, non de cruce

deſcen-

descensum. Sic enim Christo compatientes, Christo etiam conregnabunt, dicente Apostolo: Si compatimur, & conglorificabimur. Qui verò crucem diaboli patiuntur, si sapiunt, eam primo quoque tempore permutare satagant: mutent, si aliquid luminis in ipsis est, quinque juga boum cum uno Christi jugo. Iuga boum quinque nihil aliud significare videntur, nisi labores & dolores, quos tolerant homines improbi, ut quinque sensibus carnis suæ deserviant. Tum verò cum uno Christi jugo suavi ac levi, quinque juga boum commutantur, cùm homo labores, quos peccando tolerabat, in labores agendæ pœnitentiæ, Deo juvante permutat. Felix anima, quæ carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigere novit: & quas pecunias in explendis cupiditatibus insumebat, in eleemosynis faciendis insumere assuescit: & quas horas perdebat in comitandis aut visitandis magnis viris; molestissima ambitione cogente; eas in oratione vel sacra lectione consumit, ambiendo gratiam Dei & Principum curiæ cælestis. sic enim crux mali latronis cum Christi cruce, id est, crux gravis & sterilis, cum cruce levi & fructuosa mutatur.

Rom. 8

Luc. 14

Prudenter omnino apud sanctum Augustinum miles honoratus cum suo commilitone de cruce mutanda sic disse-

Lib. 8. Cōfess. cap. 6. differebat: *Dic quæso te, omnibus istis laboribus nostris, quò ambimus pervenire? quid quærimus? cujus rei causa militamus? major ne esse poterit spes nostra in palatio, quàm ut amici Imperatoris simus? & ibi quid non fragile, plenumq́; periculis? & per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? & quamdiu istud erit? Amicus autem Dei, si voluero esse, ecce nunc fio.* hæc ille, qui prudentissimè judicavit, labores in ambienda gratia Imperatoris gravissimos, & longissimos, & sæpè infructuosos; utilissimum esse mutare in labores suaviores & breviores, & sine dubitatione utiliores in ambienda amicitia Dei. Id quod etiam felices illi milites continuò fecerunt. uterque enim relicta militia sæculari, soli Deo servire cœperunt. Et quod eis gaudium duplicavit, fuit, quòd ambo sponsas habebant, quæ hoc audito, libentissimè etiam ipsæ virginitatem suam dicaverunt Deo.

CAP. VIII.

Explicatur ad litteram verbum tertium: Ecce mater tua. Ecce filius tuus. *Ioan. 19.*

POstrema sententia ex tribus illis, quæ ad charitatem proximi propriè pertinent, illa fuit: *Ecce mater tua, Ecce filius tuus.* Sed antequam ad hæc verba veniamus,

niamus,explicanda ſunt verba Euangeliſtæ præcedentia. ſic enim loquitur ſanctus Ioannes: *Stabant autem juxta* Ioā. 19
crucem Ieſu mater ejus, & ſoror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cum vidiſſet ergo Ieſus matrem, & diſcipulum ſtantem quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora, accepit eam diſcipulus in ſua. Ex tribus mulieribus, quæ cruci Domini aſtabant, duæ notiſſimæ ſunt, Maria mater Domini, & Maria Magdalene. De Maria Cleophæ nonnulla quæſtio eſt. vulgò enim fertur Mariam Cleophæ fuiſſe germanam ſororem B. Virginis Deiparæ, ex Anna matre procreatam: quibus addunt & tertiam ſororem, Mariam Salome. Sed hæc opinio penitus explodenda eſt. Nam neque credibile eſt, tres ſorores eodem nomine appellatas fuiſſe: & ſatis conſtans eruditorum & piorum ſententia eſt, B. Annam ſolius Virginis Mariæ matrem fuiſſe, neque ulla eſt Maria Salome in Euangeliis. Vbi enim ſcribit ſanctus Marcus, *Maria* Marc.
Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome 16.
emerunt aromata; vox, *Salome*, non eſt caſus ſecundi, quaſi ſignificet, Mariam Salome, ut paulo antè dixit, Mariam Iacobi: ſed eſt caſus primi, & eſt generis fæminini, ut manifeſtum eſt ex Græco textu, Σαλώμη. Denique Salome uxor

erat Zebedæi, & mater Iacobi & Ioannis Apostolorum, ut intelligi potest ex sancto Matthæo c. xxvii. & Marco c. xv. sicut Maria Iacobi, sive Cleophæ, erat uxor Cleophæ, & mater Iacobi minoris, & Iudæ, sive Thaddæi. Vera igitur sententia est, Mariam Cleophæ appellatam fuisse sororem Virginis Deiparæ, quia Cleophas frater erat sancti Iosephi sponsi Virginis Mariæ: conjuges enim duorum fratrum, rectè dici possunt inter se sorores. Qua ratione etiam Iacobus minor dictus est frater Domini, consobrinus videlicet, quia erat filius Cleophæ, fratris, ut diximus, Iosephi. Hanc historiam scribit Eusebius Cæsariensis in Historia Ecclesiastica, & adducit fidelem auctorem Egesippum, qui tempora Apostolorum attigit. Quod idem confirmat sanctus Hieronymus in libro Adversus Helvidium.

Lib. 2. c. 1. & lib. 9. c. 11.

Alia etiam literalis quæstio hîc breviter dissolvenda est, quomodo dicat sanctus Ioannes, tres istas mulieres stetisse juxta crucem Domini, cùm Marcus cap. xv. & Lucas cap. xxiii. scribant eas longè stetisse. Concordat hæc testimonia sanctus Augustinus in lib. iii. de Consensu Euangelistarum, quòd sanctæ istæ mulieres dici possint & longè à cruce, & juxta crucem fuisse. Longè, si conferantur ad milites & satel-

S. Augustinus.

ſatellites, qui tam propè erant, ut crucem tangerent. Iuxtà verò, quia vocem Chriſti facilè poterant exaudire, ob vicinitatem: quod non poterant turbæ, quæ longiſſimè aberant. Poſſet etiam dici, tres illas ſanctas mulieres, cùm fieret crucifixio, longè admodum ſtetiſſe, impediente turba & militibus; ſed paulò pòſt crucifixione completa, multiſque recedentibus, tres iſtas mulieres cum ſancto Ioanne propiùs acceſſiſſe. Ex quo ſolvitur alia quæſtio, qua ratione potuerint ſancta Virgo & ſanctus Ioannes de ſe intelligere verba Domini, *Ecce filius tuus, Ecce mater tua*, cùm turba frequens adeſſet, & Chriſtus neque Virginem, neque diſcipulum appellaſſet ex nomine. Reſpondemus enim, tres illas mulieres & ſanctum Ioannem prope crucem aſtitiſſe, ut facilè poſſet Dominus oculis deſignare perſonas, ad quas loquebatur, præſertim cùm certum eſſet illum loqui ad ſuos, non ad extraneos: inter ſuos autem nullum fuiſſe virum, cui dici poſſet, *Ecce mater tua*, niſi ſanctum Ioannem; & nullam ibi fuiſſe mulierem, quæ per mortem orbaretur filio, niſi Virginem matrem. Dixit igitur matri, *Ecce filius tuus*; & diſcipulo, *Ecce mater tua*. quorum verborum hæc ſententia eſt, Ego quidem transeo de hoc mundo ad Patrem: & quoniam novi, te matrem

meam, neque parentes habere, neque virum, neque fratres, aut ſorores: ut non relinquam te omni humano auxilio deſtitutam, commendo te Ioanni diſcipulo meo chariſſimo; ille erit tibi in filium, & tu eris illi in matrem. Quod ſalubre conſilium vel imperium Chriſti, utrique valdè placuit, & uterque, ut credibile eſt, capite inclinato annuit. & de ſe ſanctus Ioannes ait, *Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua:* hoc eſt, continuò paruit, & enumeravit eam inter perſonas, quarum cura & providentia ad ſe pertinebat, quales erant parentes ejus jam ſenes, Zebedæus & Salome.

Sed occurrit hoc loco nova quæſtio literalis. Sanctus enim Ioannes unus
Matt. 19. ex illis erat, qui dixerant: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* & inter ea quæ reliquerant, Dominus ipſe numerat patrem & matrem, fratres & ſorores, domum & agros: & de iſto ipſo ſancto Ioanne & fratre ejus ſancto Iacobo ſcripſit ſan-
Matt. 4. ctus Matthæus: *Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum.* Cur igitur qui reliquerat unam matrem, iterùm accipit aliam matrem? Sed reſponſio facilis eſt. Apoſtoli enim ut Chriſtum ſequerentur, dimiſerunt patrem & matrem, quatenus illis impedimento eſſe poſſent ad Euangelium prædicandum,

dum, & quatenus inde commodum vel delectationem carnalem percipere possent. Sed non dimiserunt sollicitudinem, quam ex justitia exhibere tenebantur parentibus aut filiis, directione vel subsidio indigentibus. Quæ ratio est (ut passim Doctores affirmant) ut non possit filius ingredi Ordinem religiosum, qui patrẽ habet vel senio confectum, vel egestate ita pressum, ut sine ope filii vitam sustentare non possit. Sic igitur sanctus Ioannes reliquit patrem & matrem, quando ejus opera non indigebant: curam verò & sollicitudinem Virginis matris, Christo jubente suscepit, quoniam destituta erat omni humano subsidio. Poterat quidem Deus sine humano labore, per Angelos matri suæ, quæ ad vitam illi necessaria erant, facilè procurare: nam & ipsi Christo in deserto Angeli ministrabant: sed voluit id fieri per Ioannem, ut simul & Virgini prospiceret, & Ioannem honoraret & adjuvaret. Nam & Eliam Deus misit apud viduam sustentandum, non quòd non posset per corvos alere, ut anteà fecerat; sed ut viduæ benediceret, ut sanctus Augustinus admonuit. Sic igitur placuit Domino matris sollicitudinem Discipulo demandare, ut ipsum maximo beneficio afficeret, ac verè sibi dilectum præter ceteros esse demonstraret. Verè enim in hac mutatione matris,

S. Tho. 2.2. q. 189. art. 6.

Matt. 4.

Serm. 26. de verb. Domini.

Matt. 19.

tris, impletum est illud: *Qui reliquerit patrem, aut matrem,* &c. *centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Verè enim centuplum accepit, qui reliquit matrem, uxorem piscatoris, & accepit in matrem, matrem Creatoris, mundi Dominam, gratia plenam, benedictam inter mulieres, & exaltandam paulò pòst super choros Angelorum ad cælestia regna.

CAP. IX.

De primo fructu verbi tertii.

Ex hoc tertio verbo multi fructus colligi possunt, si quis omnia diligenter observet. Ac primùm colligi poterit, infinitum in Christo fuisse desiderium pro nostra salute patiendi, ut plenissima & copiosissima esset redemptio. Nam ceteri homines cavent in morte, & multò magis in morte violenta, & plena dedecoris & infamiæ, ne propinqui præsentes adsint, ne dolor & tristitia ab eorum præsentia duplicetur. Christus autem non contentus passione propria, eaque atrocissima, doloris & dedecoris plena: voluit etiam ut propria mater, & discipulus quem diligebat, adessent, & prope ipsam crucem astarent, ut dolor compassionis charorum, dolorem passionis propriæ dupli-

duplicaret. Erat Christus in cruce, quatuor quasi fontes sanguinis copiosè diffundens; voluit ut astarent mater & discipulus, necnon Maria soror matris ejus, & Magdalena, quæ præter ceteras sanctas mulieres eum ardentissimè diligebant, ut ex illis quatuor fontes lacrymarum erumperent: ut pænè minùs ipse torqueretur ex propria sanguinis effusione, quàm ex copioso imbre lacrymarum, quem dolor astantium ex eorum cordibus exprimebat. Videor mihi dicentem Christum audire, *Circumdederunt me dolores mortis*: sed non minùs cor meum lancinat & disrumpit gladius ille à Simeone prædictus, qui matris meæ innocentissimæ animam cum incredibili dolore pertransiit. Siccine separas amara mors, non animam solùm à corpore; sed etiam matrem, & talem matrem à filio, & tali filio? Ideò enim non permisit amor ut diceret, *Mater*, sed, *Mulier, ecce filius tuus.* Sic Deus dilexit mundum, ut pro ejus redemptione Filium suum unigenitum daret: & sic Filius unigenitus dilexit Patrem, ut pro ejus honore sanguinem proprium largè profunderet: & non contentus dolore passionis, addidit & dolorem compassionis, ut esset pro peccatis copiosissima satisfactio. Itaque Pater & Filius commendant charitatem suam in nobis, ineffabili ratione & modo,

Ps. 17.

Luc. 2.

modo, ut non pereamus, ſed ut vitam æternam habeamus: & tamen cor humanum adhuc tantæ charitati reſiſtit; & mavult iram omnipotentis Dei viventis experiri, quàm dulcedinem miſericordiæ deguſtare, & charitati divini amoris cedere. Verè ingratiſſimi ſumus, & omni ſupplicio digni, ſi cùm Chriſtus tanto nos amore dilexerit, ut pro nobis pati voluerit multò amplius, quàm neceſſe eſſet; & cùm ad redemptionem noſtram gutta una ſanguinis ejus ſufficeret, ipſe totum ſanguinem fundere, & innumerabilia ſupplicia ſuſtinere voluerit: nos pro ejus dilectione, & noſtra ſalute, vix quod ſatis ſit, tolerare velimus. Cauſa hujus tantæ ſocordiæ & ſtultitiæ non alia eſt, niſi quia Chriſti paſſionem & dilectionem feriò & attentè, ut oporteret, non cogitamus; & tempora & loca apta ad tantum negotium non eligimus: ſed breviter & curſim Chriſti paſſionem legimus, vel audimus. Ideò Propheta ſan-
Thrẽ. 1 ctus monet: *Attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus.* & Apoſtolus ait:
Hebr. 12. *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus adverſum ſemetipſum contradictionem: ut ne fatigemini, animis veſtris deficientes.* Sed veniet tempus, quando noſtræ hujus tantæ ingratitudinis erga Deum, & negligentiæ erga propriam ſalutem nos fruſtrà pœnitebit. Multi enim

enim ſunt, qui in noviſſimo die erunt *pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes*, ac dicentes, *Ergo erravimus à via veritatis, & juſtitiæ lumen non luxit nobis.* Neque tunc primùm incipient, ſed etiam ante diem Iudicii, cùm primùm clauſerint per mortem oculos corporis, aperientur illis oculi cordis, & videbunt, quæ quando tempus erat videre noluerunt. Sap. 5.

CAP. X.

De ſecundo fructu verbi tertii.

ALter fructus hujus tertii verbi colligitur ex myſterio trium feminarum, quæ ſtabant juxta crucem Domini. Maria enim Magdalena perſonam gerit pœnitentium, ac per hoc incipientium; Maria Cleophæ, proficientium; Maria Chriſti mater & virgo, perfectorum; cum qua meritò jungere poſſumus ſanctum Ioannem, qui & ipſe virgo erat, atque perfectus brevi futurus, ſi nondum erat. Iſti enim omnes & ſoli juxta crucem Domini inveniuntur. qui enim in peccatis vivunt, & de pœnitentia non cogitant, longè abſunt à cruce, quæ ſcala eſt ad ſalutem. Præterea omnes illi non ſine cauſa ſtant juxta crucem, quia indigent auxilio Crucifixi. pœnitentes enim ſive incipientes,

bellum gerunt cum vitiis & concupiscentiis, & egent valdè auxilio Ducis nostri Christi, ut animentur ad pugnā, dum vident eum colluctantem cum antiquo serpente, neque descendentem de cruce, donec de illo felicissimè triumphaverit. sic enim loquitur Apo-
Col. 2. stolus in Epistola ad Colossenses: *Expoliavit principatus, & potestates traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso.* & paulò antè, *Affigens cruci chirographum decreti, quod erat contrarium nobis.* Proficientes significati per Mariam Cleophæ, quæ erat mulier conjugata, & pariebat filios, qui dicebantur fratres Christi; egent ipsi quoque auxilio crucis, ne curæ & sollicitudines hujus sæculi, quibus necesMarc. 4. sariò implicantur, suffocent in eis bonum semen; vel per totam noctem la-
Luc. 5. borantes nihil capiant. Itaque debent laborare in proficiendo, & intueri Christum in cruce, qui non contentus bonis operibus multis & magnis quæ antè fecerat, voluit per crucem ad majora procedere, & non descendere, nisi hoste devicto & profligato. Nihil enim magis nocet proficientibus, quàm si fatigentur in cursu, & desinant progredi. siquidem *in via vir-*
Epist. 253. *tutis non progredi, regredi est*, ut S. Bernardus rectè docet in epistola ad Garinum: in qua ponit exemplum scalæ
Iacob,

Iacob, ubi omnes aſcendunt vel deſcendunt, nulli autem ſtant. Deniq; ipſi etiã perfecti, qui ſunt in ſtatu cælibatus, ac præcipuè ſi virgines ſint, quales erant Virgo mater Chriſti, & S. Ioãnes diſcipulus Chriſti, atque ea de cauſa ſuper omnes magis dilectus: iſti, inquam, perfecti, multùm egent auxilio Crucifixi. qui enim in altiore gradu sũt, valdè timere debent à vento ſuperbiæ, niſi fundati & radicati ſint in profundiſſima humilitate. Quamvis autẽ Chriſtus ſæpè ſe magiſtrũ humilitatis oſtẽderit, ut cùm dixit: *Diſcite à me, quia mitis sũ, & humilis corde*: & cùm rurſus ait: *Recũbe in noviſſimo loco*: & cùm toties repetivit: *Qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur*: tamen numquam Doctorẽ humilitatis magis ſe oſtendit, quàm in cathedra crucis. quod Apoſtolus declaravit, cùm ait: *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis*. Quæ enim major humilitas cogitari poteſt, quàm ut ille, qui eſt omnipotens, permittat ſe ligari, & cruci affigi? & *in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ* Dei, permittat ſe ut inſanum ab Herode & ejus exercitu reputari, & illudi alba veſte indutum? & *qui ſedet ſuper Cherubim*, permittat ſe in medio latronũ crucifigi? Certè qui in ſpeculo crucis ſe ipſe ſeriò intuetur, nimis erit indocilis, ſi non

Matt. 11. *Luc. 14.* *Luc. 18.* *Philip. 2.* *Col. 2.* *Pſ. 98.*

discat, & fateatur, se à vera humilitate, quantumcumque profecerit, adhuc longè abesse.

CAP. XI.

De tertio fructu verbi tertii.

DIscimus tertio loco ex cathedra crucis, & verbis ad matrem & discipulum dictis, quod sit officium parentum bonorum erga filios, & bonorum filiorum erga parentes. Incipiamus à priore. Debent parentes boni diligere filios; sic tamen, ut amor filiorum non impediat amorem Dei. Atque hoc est, quod Matt. 10. Dominus in Euangelio dicit: *Qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.* Hoc planè accuratissimè obseruauit Virgo beata. stabat enim juxta crucem cum summo dolore, & cum summa constantia. Dolor testabatur amorem summum erga filium in cruce pendentem: constantia testabatur obseruantiam maximam erga Deum in cælo regnantem. Molestè ferebat, filium innocentem, quem vehementer amabat, doloribus acerbissimis affligi: sed non ideò verbo aut facto cruciatus illos prohibuisset, quamvis potuisset, quia Act. 2 sciebat, *definito consilio & præscientia Dei* Patris illos omnes cruciatus à filio tolerari. Mensura doloris est amor. proinde

inde Mater valdè dolebat, cùm filium ſuum tam crudeliter vexari cernebat, quia multùm amabat. Et quo modo filium ſuum Virgo mater non ardentiſſimè diligeret, cùm optimè omnium ſciret, filium illum & omnibus filiis hominum omni genere laudum excellere; & eumdem illum filium magis ad ſe pertinere, quàm pertineant ulli alii filii ad matres eorum? Ratio enim, cur feminæ filios diligant, duplex eſſe ſolet: una, quòd ipſæ eos genuerint; altera, quòd inſigni aliqua laude excellant: alioqui enim non deſunt matres, quæ filios aut parum ament, aut etiam oderint, ſi fortè nimis deformes, aut nimis improbos, aut in parentes impios & ingratos experiantur. Iam verò Virgo mater filium ſuum propter utramque cauſam magis diligebat, quàm ulla alia mater filium ſuum umquam dilexerit. Primùm enim mulieres aliæ non ſolæ filios generant, ſed in generatione filii ſocium habent maritum: Virgo beata ſola filium generavit. nam virgo genuit, & virgo peperit: & quemadmodum Chriſtus Dominus in generatione divina habuit Patrem ſine matre, ſic in generatione humanâ matrem habuit ſine patre. Et quamvis verè dicatur idem Chriſtus de Spiritu ſancto conceptus, non tamen Spiritus ſanctus eſt Pater Chriſti, ſed effector & fabricator cor-

poris Christi: neque ex propria sua substantia Spiritus sanctus Christi corpus formavit, quod propriè ad Patrẽ pertinet; sed ex purissimis Virginis ipsius sanguinibus fabricavit. Verè igitur Virgo sanctissima sola sine patris consortio filiũ suum genuit, sola solũ & integrum sibi vendicabat: proinde magis diligebat filium suum, quàm ulla alia mater prolem suam umquam dilexerit.

Psal. 44. Quod verò attinet ad aliam causam, filius Virginis nostræ non solùm speciosus fuit & est præ filiis hominum; sed etiam omni genere laudis hominibus & Angelis omnibus antecellit. Sequitur igitur, ut Virgo beata, quæ filium suum plus omnibus amavit, ejus passionem & mortem plus omnibus defleverit. Atque adeò hoc verum est, vt S. Bernardus in Sermone quodam affirmare non dubitaverit, dolorem B. Virginis de filii passione conceptum dici posse martyrium cordis, juxta illud Simeonis: *Et tuam ipsius animã pertransibit gladius.* Et quia martyriũ cordis acerbius esse videtur quàm martyrium corporis; sanctus Anselmus in libro de Excellentia Virginis, scribit dolorem Virginis acerbiorem fuisse quolibet martyrio corporali. Certè quidem Dominus noster, cùm orans in horto Gethsemani martyrium cordis pateretur, attentè considerans omnes dolores

Serm. in illud, Signũ magnũ

Luc. 2.

Cap. 5.

dolores & cruciatus, quos die sequẽti passurus erat; & simul mœrori & pavori habenas quodammodò laxans, tam vehementer cruciari cœpit, ut ex toto corpore sudorem sanguineum funderet. quod in passione corporali illi accidisse non legitur. Igitur Virgo beata ex gladio illo doloris animam ejus transverberante, gravissimam sine dubio passionem atq; pœnam acerbissimam pertulit. & tamen quia plus honorem & gloriam Dei, quàm carnem filii diligebat, stabat juxta crucem constantiæ plena; & sine ullo impatientiæ signo patientem filium intuebatur. Non cecidit in terram semimortua, ut quidam fingunt; non laceravit capillos; non muliebriter ejulavit; ed fortiter tulit quod ex voluntate Dei tolerandum erat. Amabat enim valdè carnem filii sui, sed magis amabat honorem Patris, & salutem mundi; quæ duo ipse etiam filius magis amabat, quàm incolumitatem corporis sui. Prætereà fides resurrectionis filii sui post tertiam diem futuræ, in qua numquam hæsitavit, addebat cordi ejus ingentem constantiam, ut non egeret consolatione humana. Scicbat enim mortem filii similem futuram somno brevissimo, juxta illud Prophetæ: *Ego dormivi, & soporatus sum; & exurrexi, quia Dominus suscepit me.* Ps. 3.

Hoc exemplum imitari deberent fideles omnes, ut amarent filios suos, sed non anteponerent Deo, qui Pater est omnium, & qui diligit eosdem multò magis & meliùs quàm nos amare noverimus. Ac primùm amare debent Christiani filios suos amore virili ac prudenti, non blandientes illis cùm malè fecerint, sed educantes in timore Dei, & corripientes verbis, & flagello etiam coërcentes, cùm vel Deum offendunt, vel studia literarum negligunt. Hæc enim est voluntas Dei, quam in Scripturis sanctis revelavit. sic enim loquitur Ecclesiasticus: *Filii tibi sunt? erudi*
Eccl. 7. *illos, & curva illos à pueritia illorum.* & de
Tob. 1. Tobia legitur, quòd filium suum *ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab*
Col. 3. *omni peccato.* & Apostolus admonet patres, ut non provocent filios ad indignationem, ne pusillo animo fiant; sed
Eph. 6. educent illos in disciplina & correptione Domini, hoc est, ut tractent eos, non ut servos, sed ut liberos. Qui enim nimis sunt erga filios austeri, sic ut illos perpetuò objurgent & flagellent, etiam pro minimo errato; ii tractant ut mancipia, & efficiunt, ut vel pusillo animo fiant, vel fugiant: qui verò nimis sunt indulgentes, vitiosos illos efficiunt, & non Regno cælorum, sed gehennæ nutriunt.

Recta ratio educandi filios est, ut paren-

parentes erudiant filios in disciplina, ut discant libenter obedire parentibus & magistris; & cùm errant, eos paternè corripiant, sic ut intelligant, se ex amore, non ex odio corripi. Deinde si fortè Deus filios alicujus ad Clerum, vel ad Ordinem religiosum vocet, non audeant impedire, ne fortè Deo, qui primus pater est, repugnare videantur: sed dicant cum sancto Iob: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sit nomen Domini benedictum.* Iob 1. Denique si fortè immatura morte filii parentibus subtrahantur, quod beatissimæ Virgini in primis accidit, considerent judicia Dei, qui sæpè rapit aliquos, ne malitia immutet bonam mentem eorum, & pereant in æternum. Sap. 4. Certè si scirent aliquando parentes, quo consilio Deus ista faciat, non modò non flerent, sed etiam gauderent. Et si fides resurrectionis vigilaret in nobis, ut in sanctissima Virgine vigilabat; non magis contristaremur cùm aliquis ante senium moritur, quàm contristamur, si quis ante noctem dormire incipiat. mors enim fidelis hominis, somnus quidam est, ut Apostolus monet in Epistola priore ad Thessalonicenses: *Nolumus*, inquit, *vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.* 1. The. 4. Meminit autem spei potiùs quàm fidei, quoniam non de resurrectione, qua-

cumq; , sed de beata & gloriosa loquitur, quæ est ad veram vitam, qualis fuit Christi resurrectio. Qui enim certò credit, futuram carnis resurrectionem, & sperat filium suum immatura morte sublatum, resurrecturum ad gloriam: non est quòd tristetur, sed magis gaudeat, quòd salus ejus in tuto sit posita.

Venio nunc ad officium filii erga parentes, quod Christus moriẽs erga parentem suam cumulatè præstitit. Officium enim filiorum est, *mutuam vicem reddere parentibus*, ut Apostolus monet. Reddunt autem filii parentibus vicem mutuam, quando senescentibus parentibus ea quæ necessaria sunt procurant, quemadmodũ ipsi parentes procuraverunt filiis parvis, & non valentibus sibi victum & vestitum quærere. Christus igitur senescenti matri, & neminem habenti, qui, mortuo filio, ejus curam gereret, dedit illi S. Ioannem in filium, dicens: *Ecce filius tuus*; & ipsi Ioanni: *Ecce mater tua.* Functus est autem Dominus cumulatè officio filii erga matrem multis modis. Primùm enim assignavit Virgini matri Ioannem in filium, qui erat Christi ipsius coætaneus, vel potiùs anno uno junior, ac per hoc aptissimus ad matrem Dñi sustentandam. Deinde assignavit illum ex duodecim discipulis, quem ipse Dominus maximè diligebat,

1. Ti. 5 (margin)

Ioa. 13. (margin)

bat, & à quo ſciebat ſe viciſſim valdè diligi: proinde confidere poterat de fide & diligentia ejus in adjuvanda parente. Præterea aſſignavit illũ, quem ſciebat diutiſſimè victurum, ac per hoc matri ſine ulla dubitatione ſupervicturum. Deniq; non defuit Chriſtus matri ſuæ, etiamſi importuno tempore cogitationem illam ſuſcipere deberet. Erat enim in perferendis doloribus totius corporis, & injuriis inimicorum accipiendis, & in amariſſimo calice propinquæ mortis hauriendo occupatus, ut de nulla re alia cogitare poſſe videretur. Vicit tamen charitas matris, & ſe neglecto, de conſolãda & adjuvanda matre cogitationem conſiliumq; ſuſcepit, neq; fefellit eum expectatio de promptitudine ac fidelitate Ioãnis; nam *ex illa hora accepit eã in ſua*. *Ioa.* 19.

Hanc providentiam, quam de parente ſua Chriſtus habuit, majori ratione debent omnes filii de parentibus ſuis habere: Chriſtus enim minus debuit parenti ſuæ, quàm ceteri homines ſuis parentibus debeant. Ceteri homines tantum parentibus debent, quantum referre non poſſunt; debent enim vitã parentibus, quam illis certè referre non poſſunt. *Memento*, inquit Eccleſiaſticus, *quoniam niſi per illos natus non fuiſſes*. Chriſtus autem, iſque ſolus, excipitur ab hac regula. Accepit enim à *Ecc.* 7.

Vir-

Virgine matre vitam unam, humanam videlicet; sed dedit illi tres vitas: vitam humanam, quando eam cum Patre & Spiritu sancto creavit: vitam gratiæ, quando eam in benedictionibus dulcedinis præveniens, creando justificavit, & justificando creavit: vitam gloriæ, quando eam ad gloriam æternam evexit, & super choros Angelorum exaltavit. Quare si Christus, qui beatæ matri suæ plus dedit quàm ab ea nascendo accepit, legem observare voluit, ut ei tamquam parenti mutuam vicem redderet: quanto magis ceteri homines ad hoc solvendum parentibus debitum tenebuntur? Adde, quòd quamvis honorando parentes, faciamus quod debemus; tamen benignitas Dei præmium

Exod. 20. addidit, dicens in lege: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram.* & per Ecclesiasticum ad-

Eccl. 3. didit Spiritus sanctus: *Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.* Nec solùm præmium addidit Deus honorantibus parentes; sed etiam pœnam non honoran-

Matt. 15. tibus. *Nam Deus dixit,* inquit Dominus, *Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.* & Ecclesiasticus addit: *Est male-*

Eccl. 3. *dictus à Deo, qui exasperat matrem.* Atque hinc discimus, maledictionem parentum in filios vim magnam habere, quoniam confirmat eam Deus. De qua re

re extant in historiis exempla non pauca, quorum unum valdè insigne narrat sanctus Augustinus in libris de Civitate Dei. Summa hæc est : Apud Cæsaream *Lib. 22 c. 8.* Cappadociæ, decem filii, septem mares, & tres feminæ, à matre maledicti, continuò divinitus coërciti tali pœna sunt, ut horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum ; in qua fœdissima specie oculos suorum civium non ferentes, quaquaversum cuique ire visum est, toto ferè vagabantur orbe Romano ; duo ex illis tandem per reliquias sancti Stephani Protomartyris, sancto Augustino præsente, curati sunt.

CAP. XII.

De quarto fructu verbi tertii.

ONus & jugum impositum à Domino, sancto Ioanni, ut Virginis matris curam ac sollicitudinem gereret, verè fuit jugum suave, & onus leve. Quis enim non libentissimè cohabitaret matri illi, quæ Verbum incarnatum in utero novem mensibus portavit, & illi totos triginta annos devotissimè dulcissimeque cohabitavit ? Quis non invideat dilecto Domini, qui in absentia Filii Dei, præsentiam obtinuit matris Dei ? Sed nisi fallor, possumus & nos à benignitate Verbi, nostri causa incar-

nati,

nati, & ex dilectione nimia, nostri causa crucifixi, precibus impetrare, ut dicat & nobis; *Ecce mater tua*; & matri suæ de nobis dicat: *Ecce filius tuus.* Non est avarus pius Dominus gratiarũ, dummodò ad thronum gratiæ ejus cum fide & fiducia, & non ficto corde, sed vero & sincero accedamus. Qui nos coheredes esse voluit Regni Patris sui, non dedignabitur certè nos coheredes habere amoris matris suæ. Sed nec ipsa Virgo benignissima gravabitur multitudine filiorum, cùm sinum amplissimum habeat, & valdè cupiat, nullum perire ex his, quos filius suus tam pretioso sanguine & tam pretiosa morte redemit. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ Christi; & suppliciter, nec sine lacrymis ab eo petamus, ut de unoquoque nostrûm matri suæ dicat: *Ecce filius tuus*: & unicuique nostrûm de matre sua dicat: *Ecce mater tua.* Quàm benè nobis erit sub præsidio tantæ matris! quis nos detrahere audebit de sinu ejus? quæ nos tentatio, quæ tribulatio superare poterit, confidentes in patrocinio matris Dei, & nostræ? Neque nos primi erimus in tanti consecutione beneficii. Multi nos præcesserunt: multi, inquã, ad singulare & planè maternum patrocinium tantæ Virginis accesserunt, & nemo cõfusus aut tristis dimissus est; sed omnes hilares

&

& gaudentes, freti patrocinio tantæ matris. De qua enim ſcriptum eſt, *Ipſa conteret caput tuum*, in ea confidunt, ſe quoque fidenter ambulaturos *ſuper aſpidem & baſiliſcum*, & conculcaturos *leonem & draconem*. Audiamus de multis paucos, ſed eos potiſſimùm, qui ſingularem fiduciam in protectione Virginis matris ſe poſuiſſe teſtantur, ut credibile ſit, illos eſſe de numero illorum, quibus dictum ſit à Domino *Ecce mater tua*, & de quibus dictum ſit matri: *Ecce filius tuus*.

Gen. 3

Pſ. 90.

Primus ſit ſanctus Ephrem Syrus, Pater antiquus, & tantæ celebritatis, vt ſancto Hieronymo teſte, libri ejus legerentur in Eccleſiis publicè poſt Scripturas ſanctas. Hic in Sermone de Laudibus Deiparæ, *Intemerata*, inquit, *prorſuſq. pura, Virgo Deipara, Regina omnium, ſpes deſperantium*. & infrà: *Tu portus procellis vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorum liberatrix, tu orphanorum ſuſceptio, tu captivorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium ſalus*. & infrà: *Sub alis tuis cuſtodi me, & protege, miſerere mei, qui ſum luto inquinatus*. & infrà: *Non mihi alia fiducia, ô Virgo ſincera. Ave pax, gaudium, & ſalus mundi*. Huic addamus S. Ioannem Damaſcenum, qui fuit unus exiis qui Virginem ſanctiſſimam in primis coluerunt, & in ejus patrocinio ſperaverunt. Hic in

Lib. de Scriptoribus Eccl.

Ora-

Oratione de Nativitate B. Virginis, *O Ioachim*, inquit, *& Annæ filia, & Domina, peccatoris orationem accipe, ardenter tamen amantis & colentis, teq; solam spem gaudii habentis, vitæ antistitem, in gratiam cum filio tuo reducentem, firmamq; salutis arrham, peccatorum sarcinam discute, tentationes comprime, pieq; ac sanctè vitam meam guberna, atque ad cælestem beatitudinem fac te duce perveniam.* Addam duos ex Patribus Latinis. Sanctus Anselmus

De Excel. Virg. cap. 3. in lib. de Excellentia Virginis alicubi dicit: *Itaque cui saltem ita concessum fuerit, sæpè dulci studio posse cogitare de illa, magnum promerendæ salutis indicium esse conjecto.* & infrà:

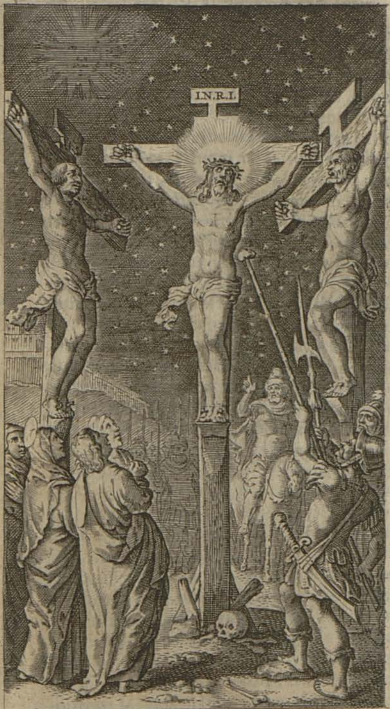
Ibid. c. 6. *Velocior est nonnumquam salus memorato nomine ejus*, (Virginis matris) *quàm invocato nomine Domini Iesu, unici filii sui. Et id quidem non ideò fit, quòd ipsa major & potentior eo sit: nec enim ipse magnus & potens est per eam, sed illa per ipsum. Quare ergo propitior salus in recordatione ejus quàm filii sui sæpè percipitur? Dicam quod sentio. Filius ejus Dominus est, & Iudex omnium, discernens merita singulorum. Dum igitur à quovis suo nomine invocatus, non statim exaudit, profectò id justè facit. Invocato autem nomine matris, & si merita invocantis non merentur ut exaudiatur, merita tamen matris intercedunt ut exaudiatur.* Sed sanctus Bernardus miro modo describit sanctissimæ Virginis pium ac planè maternum affectum in homi-

homines sibi devotos; & contrà eximiam & filialem pietatem eorum, qui B. Virginem matrem agnoſcunt. In Sermone ſecundo ſuper *Miſſus eſt Angelus: O quiſquis*, inquit, *te intelligis in hujus ſæculi profluvio magis inter procellas & tempeſtates fluctuare, quàm per terram ambulare, ne avertas oculos à fulgore hujus ſideris, (Mariæ ſtellæ maris) ſi non vis obrui procellis. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum; reſpice ad ſtellam, voca Mariam. Si jactaris ſuperbiæ undis, ſi ambitionis, ſi detractionis, ſi æmulationis; reſpice ſtellam, voca Mariam. Si criminis immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate confuſus, Iudicis horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, deſperationis abyſſo; cogita Mariam: in periculis, in anguſtiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam invoca. Ipſam ſequens non devias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras.* Idem in Sermone de Nativitate B. Mariæ, ſive de Aquæ ductu, *Altiùs*, inquit, *intuemini, quanto devotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria: ut proinde ſiquid ſpei in nobis eſt, ſiquid gratiæ, ſiquid ſalutis, ab ea noverimus redundare.* & infrà: *Totis ergo medullis cordium & votis omnibus Mariam veneremur, quia ſic eſt voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam.* & rurſum: *Filioli, hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fidu-*

S. Bern.

ma fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. His duobus sanctissimis Patribus addam etiam duos de schola Theologorum æquè sanctos. Sanctus Thomas in opusculo de Salutatione Angelica sic loqui-
Opusc. 8 tur : *Benedicta in mulieribus, quia ipsa sola maledictionem sustulit, & benedictionem portavit, & januam paradisi aperuit. Et ideò convenit ei nomen, Maria, quæ interpretatur Stella maris, quia sicut per stellam maris navigantes diriguntur ad portum, ita Christiani diriguntur per Mariam ad gloriam.* Sanctus Bonaventura in sua Pha-
Lib. 1. c. 5. retra sic ait : *Sicut, ô beatissima, omnis à te aversus & à te despectus, necesse est ut intereat : ita omnis ad te conversus & à te respectus, impossibile est ut pereat.* Idem sanctus in Vita beati Francisci, de fidu-
Cap. 9. cia sancti Francisci in beatam Virginem, *Matrem*, inquit, *Domini nostri Iesu Christi indicibili complectebatur amore, eò quòd Dominum majestatis fratrem nobis effecerit, & per eam simus misericordiam consecuti. In ipsa post Christum fidens, eam sui ac suorum advocatam constituit, & ad honorem ipsius, à festo Apostolorum Petri & Pauli usque ad festum Assumptionis devotissimè jejunabat.* His omnibus addere placuit Innocentium Papam Tertium, qui insignis cultor fuit Virginis Deiparæ, nec solùm in sermonibus eam magnificè prædicavit, sed etiam ad ejus honorem Monasterium extruxit ; & quod magis

magis est admirandum, excitans populum ad spem in sanctissima Deipara constituendam, quasi præscius futurorum, ea dixit, quæ proprio ac felici experimento posteà comprobavit. Sic enim ait in Sermone secundo de Assumptione: *Qui jacet in nocte culpæ, respiciat lunam, deprecetur Mariam, ut ipsa per filium cor ejus ad compunctionem illuminet. Quis enim de nocte invocavit eam, & non est exauditus ab ea?* Consulat Lector quæ scripsimus de Innocentio Papa III. in lib. II. cap. IX. de Gemitu columbæ. Ex his igitur satis apertè colligitur, ex signis electionis ad gloriam, non esse ex postremis devotionem singularem ad Virginem Dei matrem. Neque enim videtur posse perire is, de quo dictum sit Virgini à Christo, *Ecce filius tuus,* dummodò & ipse non surda aure audiat, quod ei Christus dixerit, *Ecce mater tua.*

I.N.R.I.

LIBER II.

DE SEPTEM VERBIS A CHRISTO IN CRVCE PROLATIS.

CAP. I.

Explicatur ad litteram verbum quartum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? *Matth. 27.*

EXPOSVIMVS libro superiore tria prima verba quæ Dominus noster ex cathedra Crucis pronuntiavit circa horam sextam, cùm recèns cruci fuisset affixus. Exponemus in hoc posteriore libro alia quatuor verba, quæ post tenebras & silentium trium horarum idem Dominus ex cathedra eadem, jam morti propinquus, clamans magna voce pronuntiavit. Sed necessarium esse videtur, breviter anteà declarare, quales fuerint illæ tenebræ, & unde, & ad quem finem exortæ; quæ inter priora tria verba & quatuor posteriora interjectæ sunt. sic igitur loquitur sanctus Matthæus: *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam* Matth 27.

versam terram, usque ad horam nonam: & circa horam nonam clamavit Iesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quòd autem tenebræ factæ sint ex deliquio Solis, expresse notat S. Lucas, *Et obscuratus*, inquit, *est Sol*.

Lu. 23. Sed tres sunt hoc loco enodandæ difficultates: nam Sol deficere solet in novilunio, quando inter Solem & terram media invenitur Luna. Id quòd in morte Christi fieri non potuit, cùm Luna non esset conjuncta cum Sole, quod fit in novilunio; sed esset opposita Soli, quod fit in plenilunio. erat enim tunc Pascha Iudæorum, quod secundùm Legem fieri incipiebat quartadecima die mensis primi. Deinde etiamsi fuisset in passione Christi Luna conjuncta cum Sole, non tamen poterant tenebræ fieri per tres horas, id est à sexta ad nonam. siquidem eclipsis Solis diu durare non potest, præsertim si plena sit eclipsis, ut Solem totum abscondat, & ejus obscuritas tenebræ dici possint. Luna enim celeriùs movetur quàm Sol, secundùm motum sibi proprium; ac per hoc non nisi brevissimo tempore totum Solem obumbrat. statim enim recedere incipiens, liberum Solem relinquit, ut possit terram fulgore solito illuminare. Denique numquam accidere potest, ut ob conjunctionem cum Luna, Sol universam

versam terram in tenebris relinquat. Luna enim minor est quàm sit Sol, & quàm sit etiam terra; proinde non potest interpositione sui corporis Luna Solem ita tegere, ut universa terra in tenebris relinquatur. Quòd si quis dixerit, Euangelistas loqui de universa terra Palæstinæ, non de universa terra absolutè: ista sententia facilè refelli potest testimonio S. Dionysii Areopagitæ, qui in epistolâ ad sanctum Polycarpum, testatur se vidisse defectionem illam Solis & tenebras horribiles in civitate Heliopoli, quæ est in Ægypto. Et Phlegon Historicus Græcus & Gentilis meminit hujus deliquii, dicens: *Quarto anno ducentesimæ secundæ Olympiadis, magna & excellens inter omnes quæ anteà acciderant, defectio Solis est facta. dies hora sexta ita in tenebrosam noctem versus est, ut stellæ in cælo visæ sint.* Iste autem Historicus non in Iudæa scripsit. citant istum auctorem Origenes contra Celsum, & Eusebius in Chronico ad annum Christi trigesimum tertium. Idem testatur Lucianus Martyr, dicens: *Perquirite in annalibus vestris, & invenietis temporibus Pilati fugato Sole interruptum tenebris diem.* Refert hæc sancti Luciani verba Ruffinus in Historia Ecclesiastica Eusebii, à se in linguam Latinam translata. Tertullianus quoque in

Lib. 2.

Lib. 9. c. 6.

Apologetico, & Paulus Orosius in Historia sua. & omnes loquuntur de aliis mundi partibus, non de sola Iudæa. Sed hæ controversiæ non difficulter explicari possunt. Nam quod initio dicebatur de deliquio Solis, quòd in novilunio, non in plenilunio accidere solet, verum est, quando naturale deliquium accidit. Sed in morte Christi deliquium fuit singulare & prodigiosum, quod ab eo solo fieri potuit, qui fecit Solem & Lunam, & cælum & terram. Scribit enim sanctus Dionysius loco notato, à se & Apollophane visam Lunam circa meridiem insolito eoque velocissimo cursu venisse ad Solem, seque ei subjecisse, atque eo modo subjectam hæsisse usque ad horam nonam, ac tum demum per eamdem viam ad locum suum ad partem Orientis rediisse. Et ad id quod addebatur, non potuisse deliquium Solis ad tres horas ita permanere, ut toto illo tempore tenebræ super terram essent: responderi potest, id verum esse in deliquio naturali & consueto. Sed hoc deliquium non regebatur à legibus naturalibus, sed à voluntate Omnipotentis creatoris, qui sicut potuit Lunam deferre insolito more ab Oriente cursu velocissimo ad Solem, & post tres horas reducere ad locum suum in Oriente: sic etiam potuit efficere, ut sub Sole tres illas horas quasi immota duraret Luna, ut neque

Apolog. Oros. lib 7. ca. 4.

neque lentiùs, neque celeriùs, quàm Sol ipſe moveretur. Denique quod addebatur, non potuiſſe fieri ut deliquium Solis in univerſa terra conſpiceretur, cùm Luna ſit minor quàm terra, & minor etiam multò quàm Sol: veriſſimum eſſe non dubitamus ex interpoſitione ſolius Lunæ: ſed quod Luna facere non potuit, fecit Creator Solis & Lunæ, tantùm non cooperando cum Sole in illuſtranda terra. Nihil enim res creatæ facere poſſunt non adjuvante & cooperante Creatore. nam quod aliqui dicunt, per tetras & denſas nubes factum eſſe ut tenebræ fierent ſuper omnem terram, verum eſſe non poteſt, cùm ex teſtimonio veterum conſtet, tempore illius deliquii & illarum tenebrarum fulſiſſe ſtellas in cælo. ſiquidem denſæ nubes non ſolùm obſcurare poſſunt ac ſolent ipſum Solem, ſed etiam Lunam, & ſtellas.

Cur autem voluerit Deus hoc ſignum tenebrarum exiſtere in paſſione Chriſti, variæ reddi ſolent cauſæ; ſed duæ ſunt præcipuæ. Prior ad demonſtrandam excæcationem maximam populi Iudaici: quam rationem ſanctus Leo reddit in Sermone decimo de Paſſione Domini: quæ cæcitas adhuc durat, & durabit, juxta vaticinium Iſaiæ, qui de principio Eccleſiæ dicit: *Surge, illuminare Ieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini* *Iſai. 60* *ſuper te orta eſt. quia ecce tenebræ operient*

 terram,

terram, & caligo populos: tenebræ videlicet densissimæ operient terram Iudaicam; & caligo, quæ levior est, & facilè dissipari potest, operiet populos Gentilium. Posterior causa est, ad demonstrãdum magnitudinem delicti Iudæorum, ut sanctus Hieronymus docet. Anteà siquidem homines mali persequebantur, & vexabant, atq; occidebant homines bonos: nunc Deum ipsum humana carne indutum ausi sunt homines impii persequi, & in crucem agere. Anteà cives cum civibus lites habebant, & ex litibus ad jurgia, ex jurgiis ad vulnera & cædes deveniebant: at nunc servi & mancipia adversus Regem hominum & Angelorum insurrexerunt, & eum cruci incredibili audacia affixerunt. Ideò mundus totus inhorruit, & Sol ipse tantum facinus aversatus, radios suos subtraxit, & aërem totũ tenebris horribilibus texit.

Com-ment in Matth.

Veniamus nunc ad verba Dñi: *Eli, Eli, lamma sabacthani.* Verba sũt ex principio Psal. vigesimi primi deprõpta, *Deus Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Illud enim, *respice in me,* quod est in medio versus, additum est à Septuaginta Interpretibus, & in ipso Hebraico textu non habentur verba, nisi quæ Dominus protulit. Illud unum est discriminis, quòd verba Psal. sunt omnia Hebraica; verba à Christo prolata, sunt ex parte Syriaca, quali tunc lingua utebantur passim Hebræi.

bræi.nã & verba illa, *Talitha cumi*, puella surge, & *Ephphetha*, adaperire, & si qua sunt alia in Euangeliis, Syriaca sunt, non Hebraica. Queritur ergo Dominus se à Deo derelictũ, & queritur clamans voce magna. Vtrumque breviter explicãdum est. Derelictio Christi à Patre quinque modis intelligi potest, quorum unus tantùm est verus. Siquidem quinque erant in Filio Dei conjunctiones, una naturalis & æterna personæ Patris cum persona Filii in essentia: altera, nova, naturæ divinæ cum natura humana in persona Filii, sive quod in idem recidit, personæ divinæ Filii cum natura humana. Tertia fuit unio gratiæ & voluntatis: fuit enim Christus homo plenus gratiæ & veritatis, &, Quæ placita erant Deo, faciebat semper, ut ipse testatur apud Ioannem. & de ipso Pater non semel dixit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* Quarta fuit unio gloriæ: vidit enim anima Christi Deum ab ipsa conceptione. Quinta fuit unio protectionis, de qua loquitur ipse, cùm ait: *Qui me misit, mecum est, & non reliquit me solum.* Prima unio est omnino inseparabilis & perpetua, quia est unio in essentia divina, de qua dicit ipse: *Ego & Pater unum sumus*, & ideò non dixit Christus, Pater meus, ut quid dereliquisti me? sed, *Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Pater enim non dicitur Deus Filii, nisi post incarna-

Ioa. 1. *Ioa. 8.* *Mat. 3 & 17.* *Ioa. 8.* *Ioa. 10.*

incarnationem, & ratione incarnationis. Altera quoque unio numquam dissoluta est, neque dissolvi potest. quod enim semel assumpsit, numquam dimi-
Rom.8 sit. nam Apostolus dicit: *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* & Apostolus Petrus, *Christus passus*
1Pet.2 *est pro nobis.* &, *Christo passo in carne.* Quæ
1Pet.4 omnia demonstrant, non esse purum hominem, sed verum Dei Filium, & Dominum Christum, qui crucifixus est. Tertia unio pariter semper manet, & manebit. *mortuus est* enim *justus pro injustis*, ut lo-
1Pet.3 quitur sanctus Petrus; nihil omnino profuisset nobis Christi mors, si unio gratiæ dissoluta fuisset. Quarta unio disrumpi non potuerat, quia beatitudo animæ amitti non potest, cùm omnium bonorum aggregationem complectatur. Erat autem Christi anima secundùm partem superiorem verè beata. Vide sanctum Thomam 3. p. q. 46. art. 8.

Restat igitur sola unio protectionis, quæ ad breve tempus disrupta fuit, ut locum haberet oblatio sacrificii cruenti pro redemptione generis humani. Poterat quidem Deus Pater multis modis protegere Christum, & impedire passionem ejus. sic enim in oratione, quam ha-
Mar.14 buit in horto, Christus dixit: *Pater, omnia tibi possibilia sunt: transfer calicem hũc à me,*
Mar.26 *sed non quod ego volo, sed quod tu.* & ad Petrum: *An putas*, inquit, *quia non possum rogare Pa-*

gare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum? Poterat quoque ipſe Chriſtus, ut Deus, protegere carnem ſuam, ne pateretur, ideò enim dicit: *Nemo tollit* animam meam *à me, ſed ego pono eam à meipſo.* quod *Ioa. 10* multò antè Iſaias prædixit, cùm ait: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Potuit denique *Iſa. 53.* anima Chriſti beata tranſmittere ad corpus donum impaſſibilitatis & incorruptionis: ſed placuit Patri, placuit Verbo, placuit Spiritui ſancto, ad exequendum commune decretum, permittere, ut vis humana in Chriſtum ad tempus prævaleret. hæc enim fuit illa hora, de qua Dominus dixit ad eos, qui venerant ad eum capiendum: *Hæc eſt hora veſtra, &* *Luc. 22* *poteſtas tenebrarum.* Sic igitur Deus Filium dereliquit, quando permiſit ut humana caro Filii ſui abſque ulla conſolatione dolores acerbiſſimos pateretur. Porrò clamans voce magna Chriſtus, hanc derelictionem manifeſtavit, ut omnes intelligerent magnitudinem pretii redemptionis. nam uſque ad illam horam tam incredibili patientia, & tanta æquitate animi tulerat omnia, ut credi poſſet ſenſu carere. Non queſtus eſt de Iudæis, qui eum accuſaverant; non de Pilato, qui ſententiam mortis in eum tulerat; non de ſatellitibus, qui eum cruci affixerant: non ingemuit, non clamavit, non ullo ſigno dolorem manifeſtavit.

ſtavit. Vt igitur, cùm eſſet jam morti vicinus, intelligeret genus humanum, ac præcipuè ut nos ſervi ejus non eſſemus ingrati tantæ gratiæ, & pretium redemptionis magnifaceremus, voluit ut dolor paſſionis ejus publicè innoteſceret. Quare verba illa, *Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* non ſunt verba accuſantis, vel indignantis, vel conquerentis; ſed, ut dixi, magnitudinem paſſionis jure optimo & opportuniſſimo tempore declarantis.

CAP. II.

De primo fructu verbi quarti.

EXpoſuimus breviter ea, quæ ad verbum quartum ſecundùm hiſtoriam pertinebant. Nunc ut fructus aliquos ex arbore crucis decerpamus, prima ſe offert illa conſideratio, quòd Chriſtus exhaurire voluit calicem paſſionis planè totum uſq; ad ultimam guttam. Manſurus erat in cruce tribus horis, à ſexta uſque ad nonam. Manſit tribus horis, integris, plenis, & ſuperplenis, nam ante horam ſextam cruci affixus fuit, & poſt nonam emiſit ſpiritum. Id verò hac ratione perſuaderi poteſt: nam deliquium Solis cœpit hora ſexta, ut tres Euangeliſtæ docent, Matthæus, Marcus, & Lucas. & diſertis

Marc. 15. verbis Marcus ait: *Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam terram uſque in horam*

horam nonam. Verba autem Domini tria dicta sunt in cruce ante initium tenebrarum, & antequam facta esset hora sexta: & quatuor verba postrema dicta sunt post tenebras, ac per hoc post horam nonam. Sed præterea S. Marcus clariùs rem totam explicat, cùm dicit: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.* & posteà subjungit: *Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt.* Cùm autem dicit hora tertia Dominũ fuisse crucifixum, significat horam tertiam nondum fuisse completam; quando crucifixus est Dominus; ac per hoc horam sextam nondum fuisse inchoatam. numerat enim S. Marcus horas principales, quæ tres horas ordinarias continere solent. Ad quem modum Paterfamilias vocavit operarios ad vineam, *Matt. 20.* hora prima, tertia, sexta, nona, undecima; & nos horas Canonicas numeramus Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, & Vesperas, quæ est undecima. Igitur apud S. Marcum hora tertia crucifixus fuisse dicitur Dñs, quia nondum venerat hora sexta. Itaque calicem passionis bibere voluit Dominus in mensura plena & superefluente, ut nos doceret amare calicem amarum pœnitentiæ & laborum: non amare calicem consolationum & deliciarum sæcularium. Nos ex lege carnis & mũdi, optamus exiguas pœnitentias, & ma-

magnas indulgentias: parum laboris, & multum consolationis: brevem orationem, & longam confabulationem. Sed verè nescimus quid petamus: nam ut Apostolus admonet Corinthios, *unusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem*. &: *non coronatur, nisi qui legitimè certaverit*. Certè felicitas sempiterna digna fuisset sempiterno labore; sed quia si labor sempiternus necessarius esset, ad felicitatem sempiternam numquam perveniremus; ideò pius Dominus contentus fuit, ut in hac solùm vita, quæ fugit velut umbra, pro viribus in operibus bonis & in obsequio ipsius Domini laboremus. proinde sine corde sunt, sine mente, sine consilio, non tam pueri quàm infantes, qui brevem hanc vitam otiando, vel quod est multo deterius, graviter peccando, atque Deum ad iram provocando, consumunt: Nam si *oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam*: quo pacto nos ludendo, & tempus in oblectanda carne amittendo intrabimus in gloriam alienam? si Euangelium valdè esset obscurum, & non posset sine magno labore intelligi, excusationem forsitan aliquam haberemus: at Euangelium ab illo, qui edidit, exemplo vitæ propriæ clarissimè declaratum est, ut cæcis etiam patere queat. Neque solùm ab ipso Christo explicatum illud habemus:

1 Cor. 3
2 Tim. 2
Luc. 24

bemus : ſed tot commentaria, quæ ad ſenſum patent, clariſſima extant, quot ſunt Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, Virgines, Sancti denique, quorum per ſingulos ferè dies præconia & triumphos celebramus. Omnes enim iſti clamant, non per multas oblectationes, ſed *per multas tribulationes* oportere *nos intrare in Regnum cælorum.* *Act.* 14.

CAP. III.

De ſecundo fructu verbi quarti.

ALter fructus, iſque valdè pretioſus, colligi poteſt ex conſideratione ſilentii Chriſti in tribus illis horis, quæ fluxerunt ab hora ſexta uſque ad nonam. Quid enim quæſo te, anima mea, fecit Dominus tuus in illis tribus horis? horror & tenebræ mundum involverant univerſum; & Dominus tuus non in lecto molli quieſcebat, ſed in cruce nudus, doloribus plenus, ſine ullo conſolatore pendebat. Tu Domine, qui ſolus hoc noſti, doce ſervulos tuos ut intelligant quantum tibi debeant, & ſaltem piis lacrymis compatiantur tibi, & diſcant in hoc exilio pro amore tuo aliquando, ſi tibi placitum fuerit, omni conſolatione carere. Ego, fili, numquam in toto vitæ meæ mortalis decurſu, qui nihil fuit niſi labor & dolor, majores

angustias expertus sum, quàm in illo trium horarum decursu: neque umquam libentiùs dolores pertuli, quàm in illo eodem spatio temporis. Tunc enim ex lassitudine corporis semper magis ac magis vulnera dilatabantur, & doloris acerbitas augebatur. Tunc ex ipsa Solis absentia frigus aëris auctum, corpori meo ab omni parte nudo dolorem augebat. Tunc ipsæ tenebræ, quæ conspectum cæli, & terræ, & rerum ceterarum auferebant, cogebant quodammodò animam, ut sola corporis sui tormenta cogitaret: ita ex hac parte tres illæ horæ tres mihi anni esse videbantur. Sed quoniam desiderium, quo pectus meum ardebat honoris paterni, & obedientiæ ejus adimplendæ, & salutis animarum vestrarum procurandæ, tale erat, ut quò magis dolor corporis augebatur, eò magis ignis ille desiderii mitigaretur: videbantur mihi tres horæ illæ tria parva momenta temporis, præ amoris patiendi magnitudine. O piissime Domine, si res ita se habet, valdè ingrati sumus, quibus grave est unam horulam in istis tuis doloribus cogitandis insumere, cùm tibi grave non fuerit, tribus horis integris cum tenebrarum horrore, in frigore & nuditate, in ardentissima siti, in cruciatibus acerbissimis pro salute nostra procuranda in cruce pendere. Sed
quæso

quæſo te, amator hominum, reſponde mihi, utrùm dolorum vehementia facere potuerit, ut in illo tam longo trium horarum ſilentio, cor tuum ab oratione ceſſaverit. Nos enim cùm in tribulatione verſamur, præſertim ſi membra corporis acri dolore pungantur, non ſine magno labore animum ad orandum applicare valemus. Non ita ego, fili, ſed in carne infirma ſpiritum promptum ad orationem gerebam. Immò verò totas illas tres horas, in quibus nihil per linguam locutus ſum, cordis ore ad Patrem pro vobis orando & clamando conſumpſi. Neque ſolùm orabam corde, ſed etiam vulnere & ſanguine. Quot erant in corpore meo vulnera, erant autem plurima, tot erant ora clamantia pro vobis ad Patrem; & quot erant ſanguinis guttæ, tot erant linguæ petentes & poſtulantes miſericordiam vobis ab eodem Patre meo, & veſtro. Nunc verò, Domine, planè confundis impatientiam ſervi tui, qui ſi fortè labore fatigatus, vel dolore gravatus ad orandum accedat, vix poteſt mentem ad Deum attollere ut pro ſe oret; vel ſi per gratiam tuam attollat, non poteſt diu attentionem continuare, quin mentem ad laborem vel dolorem ſuum reflectat. Miſerere igitur Domine ſervi tui ſecundùm magnam miſericordiam tuam, ut

tam magno proposito exemplo patientiæ tuæ, discat vestigia tua sequi, & perexiguas molestias suas saltem in oratione contemnere.

CAP. IV.

De tertio fructu verbi quarti.

CVm Dominus in cruce clamans dixit, *Deus meus, ut quid dereliquisti me?* non ideò dixit, quòd reverà nesciret, cur eum Deus dereliquisset. Quid enim nesciret, qui omnia novit? sic enim Apostolus Petrus respondit Domino
Ioã.21 quærenti: *Simon Ioannis amas me?* *Domine*, inquit, *tu omnia nosti; tu scis quia amo te.* & Apostolus Paulus de Christo lo-
Col.2. quens addit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ.* Non igitur quæsivit ut disceret, sed ut nos ad quærendum hortaretur, & ut quærendo & inveniendo, multa nobis utilia, vel etiam necessaria disceremus. Cur igitur Deus Filium suum in laboribus & doloribus acerbissimis dereliquit? Quinque mihi occurrunt causæ, quas in medium adducam, ut sapientioribus occasionem præbeam meliora & utiliora investigandi.

Prima igitur mihi esse videtur, magnitudo & multitudo offensionum generis humani in Deum, quas Filius in

su o

ſuo corpore expiandas ſuſcepit. *Peccata* 1. Pet. 2.
noſtra, inquit ſanctus Petrus,*ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum ; ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus: cujus livore ſanati eſtis.* Porrò magnitudo offenſionis, quam Chriſtus paſſione ſua delendam ſuſcepit, eſt quidem aliquo modo infinita, ratione perſonæ infinitæ dignitatis & excellentiæ, quæ fuit offenſa: ſed etiam perſona ſatisfacientis, quæ eſt Filius Dei, eſt etiam infinitæ dignitatis & excellentiæ; ac per hoc quælibet pœna à Filio Dei ſponte ſuſcepta, etiamſi una tantùm fuiſſet ſanguinis gutta, ſatis eſſe potuiſſet ad ſatisfactionem. Atque hoc quidem verum eſt: ſed ut copioſa eſſet redemptio, & quia non unica fuit offenſio, ſed propè innumerabiles; non enim ſolius Adæ peccatum primum, ſed omnia peccata omnium hominum ſuper ſe accepit Agnus Dei, qui tollit peccata mundi: ideò placuit Deo, ut pœnas innumerabiles, eaſque graviſſimas Filius ejus portaret. atque hoc in illa derelictione ſignificatur, de qua Filius ad Patrem dicit: *Quare dereliquiſti me?* Altera cauſa fuit, magnitudo & multitudo pœnarum gehennæ, quam ut notam nobis faceret, voluit eam Filius Dei tam ingenti pœnarum ſuarum imbre reſtinguere. Quanta ſint autem gehennæ incendia, docet Iſaias Propheta, cùm ea docet eſſe planè intolerabi-

Isai. 33 lia, cùm ait: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Gratias igitur ex toto corde agamus Deo, qui derelinquere voluit Filium suum unigenitum in doloribus maximis ad tempus, ut nos liberaret ab ardoribus sempiternis. Gratias quoque Agno Dei ex intimo corde reddamus, qui derelinqui maluit à Deo sub gladio jugulante, quàm ut relinqueret ille nos sub dentibus bestiæ infernalis, quæ semper rodit, & numquam rodendo satiatur. Tertia causa est, magnitudo pretii gratiæ

Matt. 13. divinæ, quæ est illa margarita pretiosa, quam mercator sapientissimus Christus, venditis omnibus quæ habebat, emit, nobisque restituit. Gratia Dei, quæ nobis in Adamo data fuerat, & quam Adamo peccante perdidimus, tam pretiosa margarita erat, ut & mirificè nos ornaret, & Deo gratissimos redderet, & pignus esset felicitatis æternæ. Hanc margaritam, quæ summa erat divitiarum nostrarum, serpentis astutia nobis ademptam, nemo erat, qui recuperare posset, nisi Filius Dei, qui sapientia sua vincit malitiam diaboli; sed cum gravissimo incommodo suo, exponens ipse se laboribus & doloribus plurimis: vicit pietas Filii, qui se itineri laboriosissimo ac molestissimæ peregrinationi commisit, ut margaritam

tam illam nobis recuperaret. Quarta causa fuit, magnitudo eminentissima Regni cælorum, ad quod nobis aditum immensis laboribus & doloribus suis aperuit Filius Dei, de quo Ecclesia gratissimo animo canit: *Tu devicto mortis aculeo, aperuisti credentibus Regna cælorum.* Atque ut mortis aculeum vinceret, opus illi fuit durissimo prælio cum morte luctari: in quo prælio Pater eum dereliquit, ut gloriosiùs triumpharet. Quinta causa fuit, amor ingens quo Patrem Filius prosequebatur. Optabat enim, ut in redemptione mundi, & abolitione peccati, honori Patris æterni copiosissimè & cumulatissimè satisfieret. Id verò fieri non poterat, nisi Pater Filium derelinqueret, id est, pati sineret tormenta omnia, quæ à diabolo excogitari, & ab homine tolerari queunt. Siquis igitur quærat, ut quid Deus Filium in cruce extrema quæque patientem dereliquit? responderi poterit, ut appareat magnitudo peccati, magnitudo gehennæ, magnitudo gratiæ divinæ, magnitudo vitæ æternæ, & magnitudo charitatis Filii Dei erga Patrem suum. Ex quibus causis alia quoque solvitur quæstio, cur videlicet multis Martyribus Deus sic admiscuerit calicem passionis cum ingenti copia spiritualium consolationum, ut Martyres illi maluerint calicem passionis

Vide Ruffinum Hist. Eccles. c. 36.

cum admistione illarum consolationum, quàm sine illis consolationibus carere calice passionis: & Filium suum dilectissimum permiserit sine ulla consolatione calicem amarissimum usque ad fæces, ut sic loquar, exhaurire. Hujus enim rei ratio est, quia in sanctis Martyribus nulla earum causarum locum habebat, quas in passione Christi enumeravimus.

CAP. V.

De quarto fructu verbi quarti.

ADdi potest etiam alius fructus, non tam ex ipso quarto verbo, quàm ex circumstantia temporis in quo dictum est, videlicet ex horrendis tenebris, quæ verbum illud proximè præcesserunt. Siquidem tenebræ illæ aptissimæ sunt ad gentem Hebræorum illuminandam, & ad Christianos ipsos in vera fide confirmandos, si ad vim demonstrationis, quam ex tenebris illis deductam nunc proponemus, animum seriò applicare velint. Demonstratio ex quatuor veritatibus nullo negotio colligi potest.

Prima veritas est, Christo crucifixo Solem obscuratum esse planè totum, ut stellæ in cælo conspicerentur, ut noctu conspici solent. Hæc veritas quinque

que teſtibus fide digniſſimis, & qui diverſarum erant nationum, & diverſis temporibus, & in locis diverſis erant, cùm ſcriberent libros ſuos, ut non potuerint ex collatione vel conventione inter ſe facta ſcribere. Primus eſt ſanctus Matthæus, Hebræus, qui in Iudæa ſcripſit, & unus ex illis eſt qui Solem obſcuratum viderunt. Et certè hic vir gravis & prudens, numquam hoc in Iudæa, &, ut credibile eſt, in ipſa civitate Ieroſolyma, ſcripſiſſet, ſi verum non eſſet quod ſcripſit. Quoniam alioqui potuiſſet ab omnibus illius civitatis & regionis incolis reprehendi & derideri, quaſi ſcripſiſſet, quæ omnes ſcirent eſſe falſiſſima. Alter teſtis eſt ſanctus Marcus, qui Romæ ſcripſit, & ipſe quoque eclipſim illam vidit, quia tunc in Iudæa erat cum aliis diſcipulis Domini. Tertius eſt ſanctus Lucas, qui Græcus erat, & in Græcia ſcripſit: & ipſe quoque vidit eclipſim Antiochiæ in patria ſua. Nam cùm eam viderit Heliopoli in Ægypto ſanctus Dionyſius Areopagita, faciliùs eam videre potuit ſanctus Lucas ex Antiochia, quæ vicinior eſt Ieroſolymæ, quàm Heliopolis. Quartus teſtis, & quintus, ſunt Dionyſius & Apollophanes, qui Græci erant, & eo tempore gentiles: & diſertis verbis teſtantur, eam eclipſim à ſe viſam & conſideratam cum ſumma ſua ad-

Matt. 27. *Marc. 15.* *Luc. 23*

miratione. Hi ſunt quinque teſtes, qui de viſu proprio teſtantur. His accedunt annales Romanorum veterum, & Phlegon chronographus Adriani Imperatoris, ut ſuprà monuimus in primo capite. Itaque prima veritas nullo modo ſine ingenti temeritate negari poteſt à Iudæis, vel à paganis. Nam apud Chriſtianos veritas hæc ad Fidem Catholicam pertinet.

Altera veritas eſt, prædictam eclipſim non potuiſſe fieri, niſi per omnipotentiam Dei; ac per hoc non à dæmonibus ullo modo, vel ab hominibus auxilio dæmonum procurari potuiſſe; ſed de ſpeciali providentia & voluntate Dei creatoris & gubernatoris mundi eſſe profectam. Hæc veritas hac ratione demonſtratur: nam Sol non poteſt deficere, niſi uno ex tribus modis: vel per interpoſitionem Lunæ inter Solem & terram; vel per ingentem & denſiſſimam aliquam nubem; vel per radiorum Solis retractionem, ſive extinctionem. Primo modo non potuit naturaliter illa interpoſitio fieri, quia cùm tunc eſſet paſcha Iudæorum, Luna inveniebatur oppoſita Soli; proinde neceſſe fuit, vel ſine interpoſitione Lunæ illam eclipſim fieri, vel inuſitato & maximo miraculo, Lunam paucis horis iter feciſſe, quod quatuordecim diebus factura erat, ac deinde ſimili miraculo

retroceſſiſſe tanta velocitate, ut ſpatio trium horarum conficeret rurſum iter dierum quatuordecim. Illa autem, quæ ad cæleſtes orbes pertinent, extra controverſiam eſt, non poſſe fieri niſi à Deo: neque enim dæmones ullam poteſtatem habent niſi infra Lunam. Ideò enim Apoſtolus dæmonem appellat *Principem poteſtatis aëris hujus*, Secundo Eph. 2. modo non potuit fieri deliquium illud Solis, quoniam, ut ſuprà diximus, nubes denſa & craſſa non poteſt eripere nobis aſpectum Solis, niſi etiam auferat aſpectum ſtellarum: conſtat autem ex teſtimonio Phlegontis, deficiente Sole in paſſione Chriſti, viſas fuiſſe ſtellas in cælo, eo planè modo quo videntur in noctibus. Tertio denique modo notiſſimum eſt, non poſſe Solis radios retrahi, vel extingui, niſi à Deo qui Solem creavit. Igitur ſecunda veritas non minùs certa eſt quàm prima, neque minori temeritate poteſt negari quàm prima.

Tertia veritas eſt, tenebras illas, de quibus nunc agimus, Chriſti crucifixi cauſa exortas, atque à divina providentia procuratas fuiſſe. Hæc veritas ex eo demonſtrari poteſt, quòd tenebræ illæ tam diu perſeveraverunt in aëre, quamdiu Chriſtus Dominus vivus pependit in cruce: id eſt, ab hora ſexta uſque ad nonam. Id atteſtantur

quot-

quotquot hujus deliquii meminerunt, neque casu fieri potuit, ut tenebræ plenæ miraculis cum Christi passione coinciderent. Quæ enim miraculo fiunt, non casu, sed divina providentia fiunt. Neque ullus auctor est, quòd ego sciam, qui aliam causam hujus tam admirandi deliquii assignare potuerit. Qui enim Christum noverunt, ejus causa deliquium illud factum esse confessi sunt: qui Christum non noverunt, ignorantiam suam fassi admirantes permanserunt.

Quarta veritas est, tenebras illas tam prodigiosas nihil aliud indicare potuisse, nisi sententiam Caiphæ & Pilati injustissimam fuisse, & Iesum esse verum & proprium Filium Dei, verissimumque Messiam Iudæis promissum. Hæc enim potissima causa fuit, cur Iudæi Christum ad necem postulaverint. Nam in concilio Pontificum & Sacerdotum, Scribarum & Pharisæorum, cùm videret Pontifex testimonia adversus Christum nihil probare; surrexit, & ait: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius* Dei. Consentiente autem Domino, & confitente se esse, *scidit vestimenta sua* Pontifex *dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam: quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.* Ac deinde coram Pilato, qui

Matt. 26.

Domi-

Dominum liberare à morte cupiebat, Pontifices & miniſtri dixerunt : *Nos le- gem habemus , & ſecundùm legem debet mori , quia filium Dei ſe fecit.* Hæc igitur potiſſima cauſa fuit , cur Dominus ad crucem damnatus fuerit. quod prædi-ctum fuit à Daniele Propheta dicente: *Occidetur Chriſtus , & non erit ejus popu-lus ,qui eum negaturus eſt.* Atque hæc ipſa cauſa fuit , cur Deus in paſſione Domini horrendas illas tenebras in mundum effuderit, ut apertiſſimè teſtaretur, erra-viſſe Pontifices, erraviſſe populum , er-raviſſe Pilatum, erraviſſe Herodem : & illum qui pendebat in cruce, eſſe verum Filium ſuum , & Meſſiam promiſſum. Quod ipſum Centurio animadverſis cæ-leſtibus ſignis , clamavit : *Verè Filius Dei erat iſte.* & rurſum : *Verè hic homo juſtus erat.* Cognovit enim Centurio ſigna illa cæleſtia eſſe quaſi vocem Dei retra-ctantis ſententiam Caiphæ & Pilati, & affirmantis, hominem illum contra om-ne jus morti traditum fuiſſe , cùm ſit auctor vitæ , verus Dei Filius , & Chri-ſtus in lege promiſſus. Quid enim ſi-gnificare potuit Deus tenebris illis, ad-dita ſciſſione petrarum, & veli Sanctua-rii , niſi averſum ſe jam eſſe à populo quondam ſuo, & iratum iracundia ma-xima , prop̄tereà quòd non cognoverit tempus viſitationis ſuæ, ut Dominus il-lis manifeſtè prædixit apud Lucam.

Ioã. 19

Dan. 9

Matt. 27.

Luc. 23

Luc. 19

Certè

Certè si Iudæi ista considerarent, & simul animadverterent, se ab illo tempore dispersos esse inter varias nationes, & neque Reges habere, neque Pontifices, neque altaria, neque sacrificia, neque miracula divina, neque responsa Prophetarum; planè intelligerent, se à Deo derelictos; &, quod est longè miserius, datos esse in reprobum sensum, & nunc impleri in eis, quod Isaias futurum prædixit, cùm Dominum dicentem introducit: *Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum.*

Isai. 6.

CAP. VI.

De quinto fructu verbi quarti.

IN primis tribus verbis commendavit nobis magister noster Christus tres eximias virtutes, charitatem ad inimicos, misericordiam ad miseros, & pietatem ad parentes. In quatuor sequentibus verbis commendat virtutes quatuor, non quidem excellentiores, sed nobis non minùs necessarias; humilitatem, patientiam, perseverantiam, &

obedientiam. Et quidem humilitatem, quæ propriè virtus Christi dici potest, cùm ejus nulla fiat mentio in scriptis sapientium hujus mundi, in toto vitæ suæ decursu re ipsa & factis ostendit; sed præterea disertis verbis ejus virtutis se magistrum professus est, cùm ait: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis* Matt. 11.
corde. Sed numquam clariùs hanc virtutem, & simul etiam patientiam, quæ separari ab humilitate non potest, nobis commendavit, quàm cùm ait: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* his enim verbis Christus ostendit, permittente Deo, omnem suam gloriam & excellentiam in conspectu hominum obscuratam: quod ipsum etiam tenebræ illæ demonstrabant. Non potuit autem Dominus sine eximia humilitate & patientia obscurationem ejusmodi tolerare.

Gloria Christi, de qua loquitur sanctus Ioannes in principio Euangelii, cùm ait: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*: Ioã. 1.
posita erat in potentia, sapientia, probitate, majestate regia, beatitudine animæ, & dignitate divina, quam habuit, ut verus & naturalis Filius Dei. Hæc omnia passio obscuravit: & hanc obscurationem illa verba significant, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Potentiam passio obscuravit, quia

cruci

cruci affixus nihil omnino posse videbatur; & ideò Principes Sacerdotum, & milites, & ipse etiam latro exprobrabant illi impotentiam dicentes: *Si filius Dei es, descende de cruce.* &, *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.* Quanta patientia, quanta humilitas necessaria fuit, ut nihil ad ista responderet is, qui verè erat omnipotens? Sapientiam passio obscuravit, quando coram Principibus Sacerdotum, coram Herode, coram Pilato ad multas interrogationes, quasi consilii omnis expers, nihil respondebat. ex quo factum est, ut eum Herodes indutum veste alba spreverit, & exercitus ejus. Quanta humilitas, quanta patientia necessaria erat ad ista toleranda ei, qui non solùm Salomone sapientior, sed ipsa Dei sapientia erat? Probitatem vitæ passio obscuravit, cùm in medio latronum cruci affixus penderet, quasi seductor populorum & Regni alieni usurpator esset. Atque hanc innocentiæ gloriam magis adhuc obscurare videbatur illa derelictio Dei, quam ipse fatebatur, dicens: *Cur me dereliquisti?* Deus enim non probos viros, sed improbos derelinquere solet. Certè superbi omnes valdè cavent, ne aliquid dicant, unde possint qui audiunt suspicari, indignitatem aliquam suam eos ipsos confiteri. Sed humiles & patientes, quorum Rex Christus fuit, liben-

Matt. 27.

Luc. 23

libenter occaſionem omnem arripiunt humilitatis & patientiæ, modò nihil falſi dicant. Quanta igitur humilitas, quanta patientia neceſſaria fuit ad iſta toleranda illi, de quo Apoſtolus dicit: *Talis decebat ut nobis eſſet Pontifex, ſanctus,* Heb. 7.
innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus. Porrò regiam majeſtatem paſſio ſic obſcuravit, ut pro diademate aureo ſpineam coronam, pro ſceptro arundinem, pro tribunali patibulum, pro regio comitatu duos illi latrones adjunxerit. Quanta igitur humilitas, quanta patientia neceſſaria fuit illi, qui verè erat Rex regum, & Domi- Apoc.
nus dominantium, & Princeps regum 1.
terræ? Quid jam dicam de beatitudine animæ, quam verè Chriſtus habuit ab ipſa ſua conceptione? & quam potuiſſet, ſi voluiſſet, in corpus etiam transfundere? quàm vehementer gloriam iſtam paſſio obſcuravit, cùm eum fecerit *deſpectum, & noviſſimum virorum, vi-* Iſa. 53
rum dolorum, & ſcientem infirmitatem, juxta Iſaiam. & cùm ipſe clamet præ magnitudine paſſionis, *Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Denique celſiſſimam divinæ perſonæ dignitatem paſſio ſic obſcuravit, ut qui ſupra omnes, non homines tantùm, ſed etiam Angelos ſedet, propter paſſionem dicat: *Ego autem* Pſ. 21.
ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis.

Ad hunc igitur locum noviſſimum Chriſtus in paſſione deſcendit: ſed hæc deſcenſio non ſine ingenti merito & exaltatione fuit. Quod enim idem Dominus verbo ſæpiſſimè promiſit, dicens : *Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur*;
Matt. 23. Luc. 14 & 18. Phil. 2. in ipſius perſona impletum fuiſſe, Apoſtolus teſtatur, cùm ait : *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen ; ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Ita qui fuit noviſſimus, declaratus eſt primus ; & humiliatio breviſſima & quaſi momentanea fuit, ſed exaltatio ſempiterna. Quod idem videmus accidiſſe Apoſtolis & Sanctis omnibus: nam Apoſtolos, ſcribit B. Paulus, fuiſſe *tamquam purgamenta hujus mundi*, &
1. Cor. 4. *omnium peripſema*, id eſt, res viliſſimas, quæ ab omnibus projiciuntur & conculcantur. hæc fuit humilitas Apoſtolorum. Sed quæ exaltatio? Sanctus Ioannes Chryſoſtomus docet, cùm ait, Apoſtolos
Hom. 32. in Epiſt. ad Ro. nunc in cælo prope ipſum thronum Dei aſſiſtere, ubi Cherubim Deum glorificant, ubi Seraphim volant; id eſt, cum primis Principibus Regni cælorum locum tenere, à quo loco numquam excident. Certè ſi homines attentè conſiderarent, quàm honorificum ſit,

humili-

humilitatem Filii Dei hîc in terris imitari; & simul aliquo modo suspicari possent, quanta sit exaltatio, ad quam humilitas ipsa perducit, paucos omnino superbos inveniremus: sed quia sensibus carnis & humana cogitatione plerique omnia metiuntur, ideò mirum non est, si rara sit humilitas in terris, & superborum infinitus sit numerus.

CAP. VII.

De verbo quinto, Sitio, *ad litteram.*

SEquitur verbum quintum, quod habetur apud sanctum Ioannem, & est verè verbum unum, videlicet, *Sitio.* Sed ut intelligatur, necesse est addere verba Euangelistæ præcedentia & sequentia. sic igitur loquitur sanctus Ioannes: *Postea sciens Iesus quia omnia* Ioan. *consummata sunt, ut consummaretur Scri-* 19. *ptura, dixit: Sitio. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.* Quorum verborum hæc sententia est: Dominus noster adimplere voluit omnia, quæ de vita & morte ejus Prophetæ, Spiritu sancto pleni, prænoverant & prædixerant, & quoniam omnibus aliis adimpletis, adhuc unum restabat, ut acetum in siti sua gustaret, juxta illud Psalmi sexagesimi

octavi, *In siti mea potaverunt me aceto*, dixit clara voce, *Sitio*. & qui astabant, obtulerunt ori ejus spongiam aceto plenam, & calamo impositam. Dominus igitur noster dixit, *Sitio*, ut impleretur Scriptura. Et quare ut impleretur Scriptura? cur non potiùs dixit *Sitio*, quia reverà sitiebat,& restinguere sitim cupiebat? non enim Propheta prædixerat, ad hoc ut fieret quod prædixit; sed ideò prædixerat, quia præviderat futurum; & futurum prædixerat, quia res verè futura erat,etiamsi non præVideretur. Itaque prævisio vel prædictio non est causa rei futuræ;sed res futura causa est cur possit prævideri vel prædici. Magnum hoc loco mysterium aperitur. Verè enim Dominus siti gravissima laboravit à principio crucifixionis, & ea sitis crevit semper magis ac magis, ita ut unum fuerit ex majoribus tormentis quæ Dominus in cruce pertulit. Siquidem emissio magnæ copiæ sanguinis, exsiccat, & sitim provocat. Novi ego personam, quæ multis affecta vulneribus,ex quibus ingens copia sanguinis fluxerat, nihil nisi potum desiderabat, quasi nihil mali pateretur præter ardentissimam sitim. Idem legitur in vita sancti Emmerammi martyris: qui ligatus ad palum, & plurimis vulneribus acceptis, de siti tantummodò querebatur. Christus igitur, qui post longam

Vide Suriũ ad diẽ 22. Septemb.

gam

gam defatigationem multum ſanguinis in flagellatione fuderat; & poſteà crucifixus quatuor quaſi fontes in corpore ſuo patentes gerebat, ex quibus ingens ſanguinis copia longò jam tempore fluxerat; quomodo fieri poteſt, ut non ſiti ardentiſſima cruciaretur? Et tamen longum hunc cruciatum per tres horas ſilentio preſſerat, & potuiſſet etiam premere uſque ad mortem, quæ jam tunc erat in januis. Cur igitur tanto tempore ſilentio texit cruciatum tam immanem, & jam jam moriturus illum manifeſtans dicit, *Sitio*; niſi quia voluntas Dei erat, ut nos omnes novum hoc tormenti genus Chriſto non defuiſſe ſciremus? Et ideò idem Pater cæleſtis à Propheta prædici voluit in perſona Chriſti; & ipſi Domino Ieſu Chriſto inſpiravit, ut ad exemplum patientiæ fidelibus ſuis notum faceret hunc novum & acerbiſſimum cruciatum. Dixit ergo, *Sitio*, id eſt, deficit jam in carne mea humor omnis: aruerunt venæ, aruit lingua, aruit palatum, aruerunt fauces, aruerunt interiora omnia: ſiquis me refocillare cupit, potum offerat.

Audiamus nunc quem potum illi obtulerint, qui cruci aſtabant. *Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.* O conſolationem! ô refrigerium! Erat ibi vas aceto plenum, quod

noxium est vulneribus, & mortem accelerare solet, atque ea de causa ibi conservabatur, ut mortem cruci affixis acceleraret. Certè sanctus Cyrillus ad
Lib.22 cap.35 in Ioã. hunc locum ita scribit: *Projuvante & jucundo potu, nocentem & acerbum obtulerunt.* Et hoc ideò credibilius redditur, quòd sanctus Lucas scribat in Eu-
Luc.23 angelio: *Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei.* & quamvis hoc scribat sanctus Lucas de Christo recèns cruci affixo: tamen credibile est, illos ipsos milites, cùm audiverunt clamantem, *Sitiò*, tunc acetum per spongiam & calamum dedisse, quod anteà illudentes obtulerant. Summa est, ut initiò paulò ante cruci affixionem, obtulerunt vinum felle mistum; sic in exitu vitæ acetum noxium vulneribus obtulerunt, ut à principio usque ad finem tota Christi passio fuerit simplex & vera passio, nulla consolatione admixta.

Matt. 27. Ioan. 19.

CAP. VIII.

De primo fructu verbi quinti.

Scripturæ Testamenti veteris plerumque per Scripturas Testamenti novi declarari solent: sed in hoc mysterio de siti Domini, verba Psalmi sexagesimi octavi haberi possunt pro com-

commentario Euangelii. Siquidem in Euangelio non apertè declaratur, an qui obtulerunt acetum Domino sitienti, id fecerint ut ei gratificarentur, an ut eum magis affligerent, id est, ex amore, vel odio. Nos cum sancto Cyrillo in malam partem accipimus factum illorum, qui Domino sitienti acetum propinaverunt. Sed verba Psalmi apertiora sunt, quàm ut explicatione indigeant: atque ex eis hunc fructum colligemus, ut discamus sitire cum Christo, quæ verè & salubriter sitienda sint. Hæc verba Prophetæ: *Sustinui qui* Ps. 68. *simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni. & dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Itaque qui dederunt Christo Domino, paulò antequam crucifigeretur, vinum cum felle mixtum; & qui crucifixo Domino acetum obtulerunt, de illis erant, de quibus queritur, dicens: *Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.*

Sed posset aliquis quærere, An non beatissima Virgo mater Domini, & soror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalena cum Apostolo Ioanne, stantes juxta crucem, verè & ex corde simul contristabantur? An non etiam mulieres illæ, quæ sequeban- Luc. 23 tur Dominum ad montem Calvariæ

plangentes eum, verè simul cum eo contristabantur? denique, Nónne Apostoli omnes passionis tempore tristabantur, cùm eis Christus ipse prædixisset,
Ioā. 16 *Quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit?* Omnino contristabantur omnes isti, & seriò contristabantur: sed non simul cum Domino contristabantur; quia non eadem erat tristitiæ causa vel ratio in Christo, & in aliis. Dominus enim ait.
Ps. 68. *Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.* Illi tristabantur de passione & morte Christi corporali: ille non de hac re tristabatur, nisi ad breve tempus in horto, ut se verè hominem demonstraret: immò dicebat;
Luc. 22 *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar.* & alio loco:
Ioā. 14 *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem.* Quænam igitur erat causa tristitiæ Domino, in qua simul contristantes non invenit? perditio animarum, pro quibus patiebatur. Et quæ erat causa consolationis, in qua consolantem non invenit, nisi salus animarum, quam sitiebat? Hanc unam consolationem quærebat, hanc optabat, hanc esuriebat, hanc sitiebat: sed datum est ei fel in escam, & acetum in potum. Fellis enim amaritudo peccata significat, quibus nihil est amarius ei qui sensum gustandi habeat non infectum vel depravatum: aceti

verò

verò acrimonia vel acerbitas, obſtinationem ſignificat in peccato: proinde meritò Chriſtus triſtabatur, quia videbat pro uno latrone converſo, non ſolùm alterum latronem in obſtinatione manſiſſe, ſed multos alios item obſtinatos manere, & ex Apoſtolis ipſis omnes ferè ſcandalum paſſos, Petrum negaſſe, Iudam deſperaſſe.

Siquis igitur velit Chriſtum in cruce eſurientem, & ſitientem, & inde valdè contriſtatum & dolentem conſolari atque reficere: primùm ipſe ſe offerat verè pœnitentem, & peccata propria deteſtantem; deinde ſimul cum Chriſto triſtitiam magnam in corde ſuo concipiat, quòd tanta animarum multitudo quotidie pereat, cùm tam facilè poſſent omnes homines ſalvari, ſi redemptionis pretio uti vellent. Verè Apoſtolus Paulus unus erat ex iis, qui cum Chriſto triſtabantur, cùm ait in Epiſtola ad Romanos, *Veritatem dico in Chriſto, non mentior, teſtimonium mihi perhibente conſcientia mea in Spiritu ſancto: quoniam triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundùm carnem, qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum*, &c. Non poterat Apoſtolus magis amplificare deſiderium ſuum erga ſalutem animarum, quàm illa exaggeratione, *Optabam enim* Rō. 9.

ego ipse anathema esse à Christo. Significat enim ex sententia sancti Ioannis Lib. 1. Chrysostomi de Compunctione cordis, & in Epist. ad Romanos, se adeò vehementer tristari de damnatione Iudæorum, ut si fieri posset, cuperet ipse separari à Christo, propter Christum; non quidem à charitate Christi separari cupiebat, de qua dixerat paulò antè: *Quis nos separabit à charitate Christi?* Sed à gloria Christi, malens ipse gloria cælesti privari, quàm ut Christus privaretur tanto fructu passionis suæ, quantus appareret in conversione multorum millium Iudæorum. Iste igitur verè tristabatur cum Christo, & consolabatur dolorem Christi: sed paucos habet hoc tempore imitatores. Primùm enim Pastores animarum non pauci magis tristantur, si proventus Ecclesiæ suæ diminui aut etiam perire videant, quàm si multus animarum numerus ex ipsorum absentia vel negligentia pereat. *Patientiùs*, inquit S. Bernardus de Episcopis loquens, *ferimus Christi jacturam, quàm nostram. Quotidianas expensas quotidiano reciprocamus scrutinio, & continua Dominici gregis detrimenta nescimus.* Non satis esse debet Prælato, si ipse piè vivat, & Christi virtutes privatim imitari satagat, nisi etiam subditos suos, vel potiùs filios suos, pios efficiat, & per Christi vesti-

Hom. 18.

Ro. 8.

Lib. 4. de Cõsider. cap. 9.

già ad vitam æternam ducat. proinde si Christo compati, & cum illo tristari, ejusque dolores consolari cupiunt; vigilent super gregem suum, non deserant oviculas suas, verbo dirigant, exemplo præcedant.

Sed etiam de privatis hominibus jure queri potest Christus, quòd cum illo non contristentur, neque dolorem suum consolentur. Et si cùm in cruce pendebat, meritò querebatur de perfidia & obstinatione Iudæorum, à quibus videbat tantum suum laborem doloremque contemni, & tam pretiosam medicinam sanguinis sui tamquam à phreneticis respui: quid nunc dicere potest, cùm non jam de cruce, sed de cælo videat, ab his qui in eum credunt, aut credere se dicunt, nihili fieri passionem suam, sacrum sanguinem conculcari; & nihil nisi fel & acetum sibi offerri, id est, sine consideratione divini judicii, & sine metu gehennæ multiplicari peccata? *Gaudium* est *in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente*: Luc. 15 sed si paulò pòst ille qui per fidem & Baptismum natus videbatur in Christo, & qui per Pœnitentiam à morte revocatus videbatur ad vitam, iterùm peccando moritur; nónne gaudium vertitur in tristitiam? & lac in fel, & vinum vertitur in acetum? Certè *mulier, quæ cùm parit, tristitiã habet*; si vivum Ioã. 16 pariat

pariat puerum, *jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum*: sed si fortè puer continuò moriatur, aut etiam mortuus nascatur; nónne duplici dolore torquebitur? sic etiam multi laborant confitendo peccata, fortasse etiam in jejuniis & eleëmosynis non sine labore versantur: sed quia per conscientiam erroneam, vel ignorantiam non probabilem ad indulgentiam non perveniunt; nónne isti laborant in parturiendo, & tamen abortum faciunt, & se ipsi, & pastores suos duplici mœrore conficiunt? Similes sunt ejusmodi homines viro ægrotanti, qui amarissimo pharmaco, unde sanitatem sperabat, sibi ipse mortem accelerat: vel agricolæ, qui post multos labores in vinea vel in agro colendo consumptos, improvisa grandine superveniente, proventus omnes, id est labores suos omnes amittit. Ista igitur sunt mala jure deflenda; & qui ista deflet, & de his contristatur, is cum Christo in cruce contristatur: & cùm in istis depellendis malis pro viribus laborat, is Christi patientis in cruce labores ac dolores mirificè consolatur, & cum Christo vicissim in cælo gaudente gaudebit, & cum regnante regnabit.

CAP.

CAP. IX.

De ſecundo fructu verbi quinti.

ALia, nec parum utilis conſideratio mihi occurrit, dum ſitim Chriſti in cruce pendentis attentè conſidero. Videtur enim mihi Dominus in eum ſenſum dixiſſe, *Sitio*, quo dixit mulieri Samaritanæ, *Da mihi bibere*. Nam paulò *Ioã. 4.* pòſt aperiens myſterium verbi ſui, adjunxit, *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.* Quomodo enim ſitiet, qui eſt fons aquæ vivæ? an non de ſe loquebatur, cùm diceret in Euangelio: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat?* *Ioã. 7.* & nónne ipſe eſt petra illa, de qua loquitur Apoſtolus ad Corinthios: *Bibebant de conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus?* *1. Cor. 10.* Denique nónne ipſe eſt, qui loquitur ad Iudæos per Ieremiam, *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.* *Ierẽ. 2.* Videor igitur mihi videre Dominum in cruce, tamquam in ſublimi ſpecula, reſpicientem orbem terrarum plenum hominibus ſitientibus, & languentibus præ ſiti: & occaſione ſitis ſuæ corporalis, eumdem Dominum miſeratum communem illam ſitim generis huma-

humani, clamavisse, *Sitio*, hoc est, Verè quidem sitio propter exhaustum jam atque exsiccatum humorem corporis mei; sed hæc sitis in momento finietur: magis autem sitio, ut homines ex fide cognoscere incipiant, me esse verum fontem aquæ vivæ, & veniant ad me, & bibant, & deinceps non sitiant in æternum.

O nos beatos, si concionem istam Verbi incarnati attentissimo corde audiremus! An non enim homines ferè omnes sitiunt siti concupiscentiæ ardentissima & insatiabili aquas labentes & turbidas rerum transeuntium & defluentium, quæ vulgò dicuntur bona, pecunias, honores, voluptates? Et quis umquam istam aquam bibens, non sitivit iterùm? Et quis umquam Christum magistrum audiens gustare cœpit aquam vivam sapientiæ cælestis & charitatis divinæ, qui non continuò extincta siti rerum terrenarum, respirare cœperit in spem æternæ vitæ; & deposita mordaci cura acquirendi & cumulandi terrena, non cœperit desiderare & sitire cælestia? Hæc aqua viva, non ex terra ascendens, sed de cælo descendens, quam Dominus fons aquæ vivæ nobis dabit, si eam ab illo ardentibus precibus & non sine fonte lacrymarum postulabimus; non solùm sitim sedabit rerum terrenarum, sed etiam erit

erit nobis cibus & potus indeficiens toto tempore nostræ peregrinationis. Sic enim loquitur Isaias Propheta: *Omnes sitientes venite ad aquas.* Et ne forte putes simplicem esse aquam, vel magno pretio emendam; subjungit: *Properate, venite, & emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac.* Aqua emenda dicitur, quia non sine aliquo labore, id est, dispositione propria acquiritur; sed absque argento, & absque ulla commutatione, quia gratis datur, neq; ullum æquale pretium inveniri posset. & quam paulò antè vocaverat aquam, nunc appellat vinum & lac, quia res quædam est pretiosissima, quæ simul comprehendit virtutem sive perfectionem aquæ, vini, & lactis.

Isai. 55.

Hæc est vera sapientia & charitas, quæ dicitur aqua, quia refrigerat æstum concupiscentiæ; vinum, quia calefacit & inebriat mentem ebrietate maximè sobria; lac, quia nutrit dulci pabulo præcipuè infantes in Christo, juxta illud Apostoli Petri, *sicut modò geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite.* hæc eadē vera sapientia & charitas, concupiscentiæ carnis contraria, est *jugum* illud *suave, & onus leve*, quod qui libenter humiliterque suscipiunt, inveniunt requiem veram & solidam animabus suis, ut non ampliùs sitiant, neque opus habeant aquas ex terrenis puteis

1. Pet. 2.

Matt. 11.

puteis haurire. Hæc dulcissima requies animorum aperuit solitudines, implevit monasteria, reformavit Clerum; ipsos etiam conjugatos ad moderationem non exiguam revocavit. Certè palatium Theodosii junioris Imperatoris, non absimile magno monasterio videbatur; & domus Comitis Elzearii, parvi monasterii formam præ se ferebat. In utroque loco nulla jurgia, nullæ contentiones audiebantur, sed Psalmi & cantica sacra frequentissimè resonabant. Hæc omnia Christo debemus, qui siti sua sitim nostram extinxit, & tamquam fons vivus aquis jugiter manantibus agros cordium nostrorum ita rigavit, ut siccitatem non timeant, nisi ab ipso fonte corda nostra (quod absit) inimico instigante recedant.

Socr. lib. 7. c. 22. Vide Sur. tō. 5. die 27. Septemb.

CAP. X.

De tertio fructu verbi quinti.

TErtius fructus, qui ex verbo quinto decerpi potest, est imitatio patientiæ Filii Dei. Quamvis enim in verbo quarto claruerit humilitas cum patientia; tamen in verbo quinto, tamquam in proprio loco, summa & sola patientia Christi fulsisse videtur. Porrò patientia non solùm una ex magnis virtutibus est, sed etiam præter ceteras valdè

valdè necessaria. sic enim loquitur sanctus Cyprianus: *Non invenio, inter ceteras cælestis disciplinæ vias, quid magis sit vel utilius ad vitam, vel majus ad gloriam, quàm ut qui præceptis Dominicis obsequio timoris ac devotionis innitimur, patientiam maximè tota observatione tueamur.* Sed antequam de necessitate patientiæ aliquid dicamus, necesse est patientiam veram à falsa distinguere. Vera patientia est, quæ tolerare jubet mala pœnæ, ut non cogatur facere mala culpæ. Talis fuit patientia Martyrum, qui maluerunt tormenta subire carnificum, quàm Christi fidem abnegare; & maluerunt jacturam omnium bonorum pati, quàm diis falsis cultum adhibere. Falsa verò patientia est, quæ suadet mala omnia tolerare, ut legi concupiscentiæ pareatur: & amittere bona sempiterna, ut temporalia conserventur. Talis est patientia martyrum diaboli, qui facilè tolerant famem & sitim, frigus & æstum, & jacturam nominis boni, & quod admirabilius est, Regni cælorum, ut opes adaugeant, vel carnis concupiscentiæ satisfaciant, vel ad gradus honorum ascendant.

Serm. de bono Patientiæ.

Vide S. Augusti. li. de Patientia c. 1. 2. 3.

Iam verò patientia vera id habet proprium, ut omnes virtutes perficiat & conservet: atque hoc est quod sanctus Iacobus prædicat in laudibus

patientiæ, cùm ait: *Patientia opus perfectum habet, ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Virtutes enim ceteræ sine patientia non diu subsistere possunt, propter difficultates quæ in earum actibus inveniuntur: sed quando comitem habent patientiam, facilè superant omnes difficultates. patientia enim convertit prava in directa, & aspera in vias planas. Atque hoc adeò verum est, ut sanctus Cyprianus de ipsa etiam Regina virtutum charitate dicat; *Charitas fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ spe & fide major est; & martyria præcedit, quæ nobiscum semper æterna apud Deum in regnis cælestibus permanebit. tolle illi patientiam, & desolata non durat; tolle sustinendi tolerandiq; substantiam, & nullis radicibus ac viribus perseverat.* Quod idem faciliùs probat idem Cyprianus de castitate, de justitia, de pace cum proximis: *Sit fortis*, inquit, *& stabilis in corde patientia, & nec adulterio sanctificatum corpus & Dei templum polluitur, nec justitiæ dicata innocentia contagione fraudis inficitur, nec post gustatam Eucharistiam manus gladio & cruore maculatur.* hæc ille, qui à contrario sensu significare voluit, neque castitatem adulterio resistere posse sine patientia, neque justitiam fraude vacare, neque sumptam Eucharistiam ab homicidio liberare.

Serm. de Patientia.

Hoc

Hoc autem quod ſcribit ſanctus Iacobus de virtute patientiæ, aliis verbis docent Propheta David, & ipſe Dominus, & Apoſtolus ejus. David in Pſalmo nono, *Patientia*, inquit, *pauperis non peribit in finem*; quia videlicet opus perfectum habet, ac per hoc fructus ejus numquam marceſcet. Dicitur enim patientia non perire, quia fructus ejus & merces ſemper manebit. Quomodo dicere ſolemus, labores agricolæ perire, quando fructum non ferunt; & non perire, quando ferunt. Additur autem vox illa, *pauperis*, quæ hoc loco humilem ſignificat, qui ſe pauperem agnoſcit, & ſine adjutorio Dei nihil poſſe vel facere vel pati. Sic ſanctus Auguſtinus exponit in libro de Patientia. ne- *Cap. 15* que enim ſoli pauperes, ſed etiam divites veram patientiam habere poſſunt, dummodò non in ſeipſis confidant, ſed in Deo, à quo, ut veri pauperes donorum divinorum, patientiam petant & accipiant. Hoc idem Dominus ipſe ſignificare voluit, cùm ait in Euangelio: *In patientia veſtra poſſidebitis animas ve-* *Luc. 21* *ſtras*, Illi enim ſoli verè poſſidebunt animam, id eſt vitam ſuam, ut propriam, & quæ à nullo ſubripi poſſit, qui patienter tolerabunt omnes afflictiones, & ipſam etiam corporis mortem, ut non peccent in Deum. Quamvis enim moriendo vitam videantur amittere: tamen

non amittunt, ſed in æternum cuſtodiunt eam. Mors enim juſtorum non mors, ſed ſomnus, iſq; admodum brevis dici poteſt. Sed impatientes, qui ut vitam corporis non amittant, peccare non dubitant, vel Chriſtum abnegando, vel idola colendo, vel libidini ſuccumbendo, vel aliud quodcumq; ſcelus perpetrando: illi videntur quidem ad tempus conſervare vitam ſuam, ſed perdunt in æternum vitam corporis & animæ. & ſicut veris patientibus re-
Luc. 21 ctè dicitur, *Capillus de capite veſtro non peribit*: ſic impatientibus dici debet, Membrum de corpore veſtro immune à gehennæ incendio non manebit.

Denique hoc idem confirmat Apo-
Hebr. 10. ſtolus, dicens: *Patientia vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.* ubi patientiam non utilem, ſed neceſſariam omnino eſſe pronuntiat, ut voluntatem Dei ſemper faciamus, & voluntatem Dei facientes
Iacob. 1. reportemus promiſſionem, id eſt, *coronam* gloriæ, *quam repromiſit Deus diligentibus ſe*, & mandata ſua cuſtodientibus. *Si quis* enim *diligit me, ſermonem*
Ioan. 14. *meum ſervabit.* &, *qui non diligit me, ſermones meos non ſervat.* Itaq; videmus, totam Scripturam ſibi ipſi cohærentem, prædicare fidelibus patientiæ neceſſitatem. Hæc igitur cauſa eſt, cur Chriſtus voluerit in exitu de hac vita, teſtificari

ficari omnibus invisibilem quamdam, & acerbissimam, & longissimam passionem suam, sitim videlicet, ut hoc tanto exemplo proposito, accenderemur ad patientiam in omni afflictione servandam. Fuisse autem Christi sitim pœnam vehementissimam, paulò antè in explicatione verbi, *Sitio*, demonstravimus. Quòd verò longissima fuerit, nullo negotio demonstrari potest.

Ac ut incipiamus à flagellatione, cùm Christus flagellaretur, jam fatigatus erat ex oratione prolixa, & agonia, ac sanguinis effusione in horto: deinde ex multis itineribus, quæ illa ipsa nocte & die sequente confecerat, ab horto ad domum Annæ, à domo Annæ ad domum Caiphæ, à domo Caiphæ ad domum Pilati, à domo Pilati ad domũ Herodis, à domo Herodis ad domum Pilati; quæ itinera multa milliaria cõtinent: neq; Dominus à cœna hesterna cibum, vel potum, vel somnum gustaverat; sed vexationes multas & gravissimas in domo Caiphæ acceperat, ad quas omnes accessit durissima flagellatio, quam sitis vehemens comitata est; & flagellatione finita, sitis non finẽ sed incrementum accepit. Successit coronatio & illusio, ac nova vexatio, quam etiam sitis comitata est; & coronatione finita, sitis non extincta sed aucta est. Inde crucis patibulo oneratus, quãvis

ex tot itineribus & laboribus fessus, & sitibundus, processit ad montem Calvariæ. Itinere illo confecto, oblatum est ei vinum cum felle mistum; quod cùm gustasset, noluit bibere. Itaque iter quidem finem accepit, sed sitis, quæ toto itinere pium Dominum cruciaverat, sine dubitatione incrementum accepit. Secuta est crucifixio, & ex quatuor vulneribus, quasi ex fontibus quatuor sanguine defluente, unusquisque per se cogitare potest, quàm vehementer sitis creverit. Denique tribus horis sequentibus à sexta usque ad nonam horam in horribilibus illis tenebris, vix credi potest, quo sitis ardore sacratissimum illud corpus confectum fuerit. Et quamvis acetum ministri obtulerint ori ejus; tamen quia non vinum vel aqua, sed acetum, id est, aspera & ingrata potio fuit, & valdè modica, cùm ex spongia guttas sorbere deberet, & jam jam moriturus esset: verissimè affirmare licet, Redemptorem nostrum à principio passionis usque ad obitum gravissimum hoc tormentum patientissimè tolerasse. Quantum sit autem hoc tormentum, rari apud nos experiuntur, cùm passim occurrant aquæ, quibus sitis sedari possit; sed qui multos dies iter faciunt per loca deserta, illi experiuntur, quale sit tormentum sitis.

Scribit Curtius, aliquando Alexandro

Magno per desertum cum exercitu iter faciente, occurrisse post longam ariditatem & sitim fluvium quemdam; tanta verò aviditate cœpisse milites aquam illam bibere, ut multi intercluso spiritu statim extincti fuerint; & addit, *multoq́ major horum sic extinctorum numerus fuit, quam ullo amiserat bello.* Itaque ardor ille sitis tam erat intolerabilis, ut non possent milites illi sibimet imperare, ut inter bibendum aliquantulùm respirarent. sic periit maxima pars exercitus Alexandri. Inveniuntur etiam, qui præ magnitudine sitis suavem putaverint aquam luto admixtam, oleum, sanguinem, & alia sordidiora & horribiliora, quæ nemo hauriret, nisi extrema necessitate coactus. Hinc discere debemus, quàm acerba fuerit Christi passio, & quanta in ea patientiæ virtus eluxerit: quæ nobis Deo volente innotuit, ut eam imitemur, & ita Christo compatiamur, ut simul cum illo glorificemur.

Lib. 7. de R. b. gestis Alexand.

Sed audire mihi videor pias quasdam animas, quæ libenter discerent, qua ratione possent ad hoc pervenire, ut patientiam Christi seriò imitarentur, & cum Apostolo dicere possent: *Christo confixus sum cruci.* & cum sancto Martyre Ignatio: *Amor meus crucifixus est.* Res hæc non est adeò difficilis, ut multi existimare videntur. Non enim

Gal. 2. *Epist. ad Ro.*

necesse omnibus est humi cubare, flagellis ad sanguinem usque corpus proprium cædere, jejunare quotidie in pane & aqua, cilicium asperum vel ferream catenam ad nudam carnem quotidie gerere, & alia id genus ad carnem edomandam, & cum vitiis & concupiscentiis crucifigendam facere. Illa enim laudabilia & utilia sunt, cùm fiunt ab iis qui possunt, & non sine consilio magistri spiritualis: sed ego rationem exercendæ patientiæ, & Christum patientem imitandi demonstrare piis Lectoribus cupio, quæ omnibus conveniat, & nihil insolitum, nihil novum, nihil quod ad popularē auram captandam fieri ullus suspicari possit.

Primùm igitur ajo, oportere patientiæ amatorem in illis laboribus & doloribus libenter versari, quæ certum sit, voluntati divinæ placere, juxta illud Apostoli: *Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.* Quid autem velit Deus nos patienter subire, non est difficile discere vel docere. Primùm enim pro comperto habemus, ea quæ nobis mandat Mater Ecclesia, quamvis dura vel difficilia sint, obedienter & patienter perficienda esse. Quid nobis mandat Ecclesia? jejunia Quadragesimæ, Quatuor Temporum, & Vigiliarum. ista si suscipiantur ut oportet, non sine patientia

Hebr. 10.

perfici

perfici poſſunt. Nam ſi quis velit in diebus jejuniorum exquirere delicatas epulas; & in cœna una, ſive prandio uno, tantum cibi ſumere, quantum in prandio ſimul & cœna capere ſolitus erat; & horam anticipare, & poſteà ſub veſperum cœnulam ſumere tam copioſam, ut cœna dici poſſit; iſte certè non facilè eſuriet, neque ſitiet, neq; patientia opus habebit; ſed ſi ſeriò ſtatuat, non anticipare horam, niſi morbus aut alia neceſſitas cogat: vulgares & viles epulas pœnitentiæ agendæ accommodatas ſumere, eaſq́ue in ea menſura, quę refectionem unam, eamq́ue ordinariam non excedat; & quod in alia refectione ſumeretur, ſi dies jejunii non eſſet, dare pauperibus, ut ſit juxta B. Leonē, *refectio pauperis, abſtinentia jejunantis.* & alibi: *Eſuriamus paululùm dilectiſſimi; & aliquantulum, quod juvandis poſſit prodeſſe pauperibus, noſtræ conſuetudini ſubtrahamus.* & denique ſub noctem cœnula quæ ſumi à multis ſolet, verè ſit cœnula: tum ſine dubio patientia neceſſaria erit, ad eſuriem & ſitim tolerandam; & ſic jejunando, Chriſti patientiam utcumque ſaltem imitabimur; & Chriſto confixi erimus cruci, ſaltem ex parte. At iſta non ſunt omnia neceſſaria. Ita ſit, ſed ad patientiam exercendam, & ad Chriſti paſſionem imitandam neceſſaria ſunt. Deinde Mater

Serm. 11. de Iejun. 10. mēſis.
Serm. 9. de Iejun. 7. menſis.

Ecclesia jubet Ecclesiasticos & Regulares recitare vel canere septem Horas canonicas. & ut fideles omnes saltem orando legant Dominicam orationem, & Angelicam salutationem. Ista sacra lectio & oratio, si fiat eo modo quo posset & deberet fieri, sine dubió patientiæ auxilio indigebit. sed non desunt multi, qui ut patientiæ suffragio non indigeant, tollere satagunt omnes difficultates. Primùm, quasi onus aliquod grave gerere debeant, velocissimè percurrunt omnia, ut videlicet ab illo onere brevissimè se expediant: deinde non erecti & stantes, vel flexis genibus, sed sedentes, vel deambulantes Horas canonicas legunt; videlicet ut tædium lectionis & orationis vel sedendo minuatur, vel deambulando levetur. Loquor autem de iis, qui privatim Horas legunt, non de illis, qui in Choro Psalmos decantant. Præstereà ne somnum interrumpere cogantur, non solùm Horas diurnas, sed etiam nocturnas sole fulgente decantant. De attentione & mentis elevatione, cùm Deus laudatur vel oratur, nihil dico, quia plerique nihil minùs cogitant, quàm id quod canunt vel legunt. Itaque sublata difficultate consumendi longum tempus in lectione vel oratione, necnon surgendi ad Horas nocturnas; & omisso labore standi, vel flectendi genua,

nua, & animum coërcendi, ut non huc atque illuc divagetur, ſed totus ſit in iis quæ legit: mirum non eſt, ſi multi patientiæ ſubſidio egere non videatur. Sed iſti audiant, qua ſollicitudine canonicas Horas ſanctus Franciſcus legebat, & tunc intelligent, hoc pium officium ſine patientiæ auxilio peragi non poſſe. Sic igitur loquitur ſanctus Bonaventura in Vita ſancti Franciſci. *Solitus erat vir ſanctus Horas canonicas non minùs timoratè Deo perſolvere, quàm devotè. nam licet oculorum, ſtomachi, ſplenis, & hepatis ægritudine laboraret; nolebat tamen muro vel parieti inhærere, dum pſalleret; ſed Horas ſemper erectus, & ſine caputio, non gyrovagis oculis, nec cum aliqua ſyncopa perſolvebat. Siquando eſſet in itinere conſtitutus, figebat tunc temporis greſſum, hujuſmodi conſuetudinem reverentem & ſacram ob pluviarum inundantiam non omittens. Graviter etiam ſe putabat offendere, ſi quando orationi deditus vanis phantaſmatibus interiùs vagaretur. Cùm aliquid tale accideret, non parcebat confeſſioni, quin illud protinus expiaret. Pſalmos cum tanta mentis attentione dicebat, quaſi Deum præſentem haberet: & cùm nomen Domini in eis occurreret, præ ſuavitatis dulcedine, labia ſua lingere videbatur.* Certè ſi quis conari velit ſic Horas canonicas legere, & noctu etiã ſurgere ad nocturnas Horas perſolvendas, expe-

Cap. 10 Vitæ S. Franciſci.

experietur omnino, ſine labore & patientia ſe non poſſe divino Officio ſatisfacere. Multa ſunt alia, quæ Mater Eccleſia de voluntate Dei, ex Litteris ſacris edocta, præcipit, quæ ſine patientia rectè peragi non poſſunt; qualia ſunt, dare ſuperfluum opum pauperibus, ignoſcere peccantibus in nos, & ſatisfacere iis quos nos offendimus; confeſſio peccatorum omnium ſaltem annis ſingulis; perceptio ſacroſanctæ Euchariſtiæ, quæ non parvam exigit præparationem; quæ ſine patientia rectè peragi non poſſunt: ſed ego pauca iſta per modum exempli ponere volui.

Alterum eſt, in quo divina voluntas cernitur, & ſine patientia perfici nequit, id totum, quod ad nos vexandos vel dæmones vel homines faciunt. Quamvis enim homines mali, & dæmones peſſimi, cùm nos exercent, nihil boni cogitent: tamen Deus, ſine quo illi nihil agere poſſunt, illam vexationem non permitteret, niſi nobis utilem eſſe judicaret: proinde omnis illa vexatio de manu Domini ſuſcipienda; ac per hoc patienter & libenter toleranda eſt. Sic Iob ſimplex & rectus, non ignorabat ſtragem illam, quam paſſus eſt, cùm una die perdidit omnes opes, & omnes filios, ac deinde totius corporis ſanitatem, à diaboli invidia proceſſiſſe: dixit tamen:

Dominus

Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum, quia noverat, stragem illam sine Dei voluntate fieri non potuisse. Non hæc dico, quasi velim homines ab hominibus vel à dæmonibus afflictos non posse, aut non debere resarcire damna, medicinam adferre corpori, seque resque suas defendere: sed hoc tantùm admoneo, non esse cogitandum de ultione contra homines malos, neque reddendum malum pro malo, sed patienter tolerandum, quod Deus nos tolerare voluerit, ut voluntatem Dei facientes reportemus promissionem. Iob.1.

Postremum illud est, ut omnia quæ casu vel fortuitò accidere videntur, ut nimiam siccitatem, nimiam pluviam, pestilentiam, penuriam, & alia id genus, intelligamus, non sine providentia & voluntate Dei contingere; ac per hoc non queramur de elementis, vel de ipso Deo, sed agnoscamus flagellum Dei, & peccata nostra; & subjecti Deo, in humilitate vera patienter feramus omnia: sic enim fiet, ut placatus Deus relinquat post se benedictionem, & nos ut filios paterna pietate castiget, non ut adulterinos hereditate cælesti privet. Addam ex S. Gregorio exemplum unum, ex quo intelligi possit, quanta sit merces patientiæ. In Homilia trigesima quinta super Euangelia narrat, quẽdam

dam Stephanum adeò fuiſſe patientem, ut eos ſibi præ ceteris amicos crederet, qui ſibi moleſtiam aliquam irrogaſſent, & gratias pro contumeliis redderet; damna ſibi illata, lucra maxima exiſtimaret; adverſarios omnes in adjutoribus & benefactoribus numeraret. Hunc ſine dubitatione mundus amentem & ſtultum eſſe cenſuiſſet; ſed ipſe Apoſtolum Chriſti non ſurda aure audiverat dicentem: *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens.* nam, ut in eodem loco S. Gregorius dicit, huic morienti Angeli multi viſi ſunt adfuiſſe, qui ejus animam in cælum rectà deferrent: & ipſe ſanctus Doctor hunc Stephanum inter Martyres ſanctos, ob ejus patientiam eximiam, numerare non dubitavit.

1. Cor. 3.

CAP. XI.

De quarto fructu verbi quinti.

ADhuc ſupereſt fructus unus, iſque dulciſſimus, qui ex verbo *Sitio* decerpi poteſt. Sanctus enim Auguſtinus enarrans Pſalmum ſexageſimum octavum, exponens verbum *Sitio*, dicit, eo verbo ſignificatum fuiſſe non ſolum deſiderium potus corporalis; ſed etiam deſiderium, quo Chriſtus flagrabat, fidei

dei & salutis inimicorum suorum. Sed possumus nos occasione accepta ex sancti Augustini sententia, paulò altiùs ascendere, ac dicere: Christum sitivisse gloriam Dei, & salutem hominum: nos autem sitire debere gloriam Dei, honorem Christi, salutem nostram, & salutem fratrum nostrorum. Et quidem, quòd Christus sitierit gloriam Patris, & salutem animarum, dubitari non potest: id enim clamant omnia opera ejus, & omnes conciones ejus, & omnes passiones ejus, & omnia miracula ejus. Nobis potiùs cogitandum est, ut non simus ingrati tanto benefactori, qua ratione sic inflammari possimus, ut verè sitiamus honorem Dei, qui *sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*: & simul Christi gloriam verè atque ardenter sitiamus, qui *dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* necnon, ut sic verè compatiamur fratribus nostris, ut salutem ipsorum ardentissimè sitiamus. Sed illud nobis est maximè necessarium, ut salutem propriam ita verè & ex animo sitiamus, ut sitis illa cogat nos omnia pro viribus cogitare, & loqui, & agere, quæ ad salutem nostram consequendam expediunt. Si enim nos neque honorem Dei, neque Christi gloriam, neque salutem proximorum

Ioan. 3

Ephes. 5.

morum sitiamus; non propterea vel Deus honore debito carebit, vel Christus gloria sua privabitur, vel proximi salutem non consequentur: sed nos ipsi verè peribimus in æternum, si salutem propriam sitire neglexerimus. Ex quo mihi sæpè vehemens admiratio subit, unde fiat, ut sciamus, Christum salutem nostram tam ardenter sitivisse; & nos ipsi, qui certò credimus, Christum esse Dei sapientiam, non moveamur ad ejus exemplum imitandum in re, quæ nobis super omnia necessaria est. Nec minùs admiror, quòd nos ipsi temporalia bona tam ardenter sitiamus, quasi essent bona sempiterna; & salutem verè sempiternam tam negligenter quæramus, & non solùm non sitiamus, sed vix leviter desideremus, quasi res esset momentanea & levis. Adde, quòd temporalia non sunt pura bona, sed admixta malis plurimis; & tamen sollicitè & anxiè appetuntur: salus æterna nullum malum habet admixtum, & tamen sic negligitur, sic leviter appetitur, ac si nihil solidi contineret. Illumina Domine oculos meos interiores, ut inveniam aliquando tam noxiæ ignorantiæ causam.

Amor certè desiderium parit, desiderium verò cùm ardere vehementer incipit, sitis appellatur. Sed quis potest non amare salutem propriam,

præ-

præſertim æternam, & ab omni malo immunem? & ſi non poteſt non amari res tanta, cur non vehementer deſideratur? cur non ardenter ſititur? cur non totis viribus quæritur? Fortaſſe ratio eſt, quia ſalus æterna non cadit ſub ſenſum, ideoque neque experimentum eius habemus, quale planè nobis adeſt de ſalute corporali; proinde iſtam ſitimus, illam frigidè deſideramus. Sed ſi res ita ſe habet, unde David, qui homo mortalis erat, tam ardenter viſionem ſitiebat Dei, in qua viſione ſalus æterna conſiſtit, ut clamaret: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Pſa. 41 Vbi Propheta adhuc in terris manens, viſionem Dei, quæ eſt ipſa ſalus æterna, ardentiſſimè ſitiebat. Quod idem non ſoli contigit Davidi, ſed viris plurimis ſanctitate inſignibus, quibus res omnes terrenæ ſordebant, & inſipidæ videbantur; & ſola vehementiſſimè ſapiebat, & dulciſſima eſſe videbatur memoria vel recordatio Dei. Non igitur cauſa, cur nos non ardenter ſitiamus beatitudinem ſempiternam, ea eſt, quòd ea ſub ſenſum non cadat: ſed quòd non attentè & aſſiduè cum plena fide cogitetur. Cur autem non ita, ut oportet, cogitetur, cauſa eſt,

quia nos ſpirituales non ſumus, ſed ani-
1. Co. 2 males. *Animalis enim homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei.* Quare ſi cupis, anima, ſitire ſalutem tuam, & aliorum, & multò etiam magis honorem Dei, & gloriam Chriſti, audi B. Iacobum di-
Iac. 1. centem: *Siquis veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.* Neque enim iſta tam ſublimis ſapientia in ſcholis mundi reperitur, ſed in ſolo auditorio Spiritus Dei, qui hominem animalem convertit in ſpiritualem: neque ſatis eſt ſemel & frigidè petere, ſed oportet perſeverare pulſando, & inenarrabili gemitu clamare ad aures Patris. Si enim pater carnalis ploranti filiolo & panem poſcenti denegare non ſolet,
Luc. 11. *quanto magis*, inquit Dominus, *Pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?*

CAP. XII.

Exponitur ad litteram verbum ſextum, Conſummatum eſt. *Ioan. 19.*

VErbum ſextum à Domino in cruce prolatum, refertur ab eodem ſancto Ioanne, ut pænè conjunctum cum quinto. Statim atque Dominus dixerat, *Sitio*, & acetum ſibi oblatum biberat,
Ioa. 19. addidit ſanctus Ioannes: *Cùm ergo accepiſſet*

cepiſſet Ieſus acetum, *dixit* : *Conſummatum eſt*. Et quidem ad litteram nihil eſt aliud, *conſummatum eſt*, niſi, conſummatum ac perfectum eſt opus paſſionis. Siquidem opera duo injunxerat Pater Filio : unum, prædicandi Euangelium; alterum, patiendi pro genere humano. De priore opere dixit Dominus apud Ioannem : *Opus conſummavi, quod dediſti* Ioa. 17
mihi ut faciam : manifeſtavi nomen tuum hominibus. Hæc dixit Dominus poſt ultimam & longiſſimam concionem habitam ad diſcipulos poſt cœnam. Proinde tunc conſummavit primum opus, quod ei Pater injunxerat. Alterum opus erat bibendi calicem paſſionis, de quo Dominus ait: *Poteſtis bibere calicem*, Matt. 20.
quem ego bibiturus ſum? & alibi : *Pater, ſi* Luc. 22
vis, transfer calicem iſtum à me. & alibi: Ioa. 18.
Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum? De hoc igitur Dominus proximus morti, ait : *Conſummatum eſt*, calicem enim exhauſi totum uſque ad fæces; nihil jam ſupereſt, niſi ut abeam ex vita. *Et inclinato capite tradidit ſpiritum*. Ioa. 19

Sed quoniam neque Dominus ipſe, neque ſanctus Ioannes, brevitati conſulentes, explicaverunt quid eſſet illud quod conſummatum eſt; data eſt nobis occaſio ad plura myſteria, non ſine ratione & fructu, illud applicandi. Primùm igitur ſanctus Auguſtinus in

commentario hujus loci, refert vocem
illam, *Consummatum est*, ad impletionem
Prophetiarum, quæ de ipso erant. *Sciens*
enim *Iesus*, inquit Euangelista, *quia jam*
omnia consummata erant, *ut consummare-*
tur Scriptura, dixit; Sitio: & paulò pòst,
accepto aceto, *dixit: Consummatum est*,
id est, impletum est illud, quod super-
erat adimplendum. Ex quo intelligi-
mus, etiam illum voluisse dicere, con-
summata & adimpleta jam esse, quæ de
ipsius vita & morte prædicta à Pro-
phetis fuerant. Verè enim omnia præ-
dicta fuerant. Conceptio: *Ecce Virgo con-*
Isai.7. *cipiet*. Nativitas in Bethleem: *Et tu*
Mic.2. *Bethleem Ephrata*, &c. *ex te mihi egre-*
dietur qui sit dominator in Israel. Appari-
tio novæ stellæ: *Orietur stella ex Iacob*.
Num. 24. Adoratio Regum: *Reges Tharsis & insu-*
Psa.71 *læ munera offerent* Prædicatio Euangelii:
Isa.61. *Spiritus Domini super me, ad annuntian-*
dum mansuetis misit me. Miracula: *Deus*
Isa.35. *ipse veniet, & salvabit vos: tunc aperien-*
tur oculi cæcorum, & aures surdorum pate-
bunt. tunc saliet sicut cervus, claudus; &
aperta erit lingua mutorum. Sessio super
Zach.9 asinam & pullum ejus: *Ecce Rex tuus*
veniet tibi justus, & Salvator: ipse pauper,
& ascendens super asinam, & pullum filium
Psa.21 *asinæ*. Denique passio tota per partes
68. descripta est à Davide in Psalmis; &
Isa.53. ab Isaia, Ieremia, Zacharia, &
Ier. 11. Zach.12 aliis. Atque hoc est, quod ipse
Dominus

Dominus iturus ad passionem dicebat: *Ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis.* De illis igitur, quæ consummanda erant, nunc dicit, *Consummatum est*; id totum videlicet, quod consummandum, id est, implendum erat, ut Prophetæ fideles invenirentur. Luc. 18

Deinde, *Consummatum est*, significat ex sententia sancti Ioannis Chrysostomi, consummatam fuisse in morte Christi potestatem, quæ permissa erat hominibus & dæmonibus in Christum; de qua potestate Christus ipse dixit ad Principes Sacerdotum, & magistratus Templi, & seniores: *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.* Luc. 22 Hæc igitur hora, & hoc tempus totum, quo Deo permittente potestatem habuerunt impii in Christum, finitum est, cùm Dominus dixit, *Consummatum est*: tunc enim finem accepit peregrinatio Filii Dei inter homines, quam prædixit Baruch, cùm ait: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* Baruch 3. Et simul cum peregrinatione finem accepit vitæ mortalis conditio, secundùm quam esuriebat, sitiebat,

dormiebat, fatigabatur, injuriis & flagellis, vulneribus & morti obnoxius erat. Itaque ubi dixit Christus in cruce, *Consummatum est: Et inclinato capite tradidit spiritum:* consummatum est iter,
Ioa. 16 de quo dixerat: *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Consummata est peregrinatio laboriosa, de qua dictum erat
Ierе. 14 à Ieremia, *Expectatio Israël, Salvator ejus in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum?* Consummata est mortalitas humanitatis ejus, & consummata est potestas omnium inimicorum ejus in ipsum. Tertiò, consummatum est sacrificium omnium sacrificiorum maximum, & in quod omnia sacrificia veteris Legis, tamquam figuræ & umbræ, in sacrificium verum & solidum intuebantur. Sic enim loquitur
Ser. 8. de Pass. Dom. sanctus Leo. *Traxisti Domine omnia ad te, quoniam scisso templi velo, Sancta Sanctorum ab indignis Pontificibus recesserunt, ut figura in veritatem, Prophetia in manifestationem, & Lex in Euangelium verteretur.* & paulò pòst: *Nunc etiam carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum, una corporis & sanguinis tui implet oblatio.* In hoc enim Christi sacrificio, sacerdos est Deus homo; ara, crux; sacrificium, Agnus Dei; ignis holocausti, charitas; fructus sacrificii

crificii, mundi redemptio. Sacerdos, inquam, fuit Deus homo, quo nullus major excogitari poteſt: *Tu es ſacerdos in* *Pſ.109*
æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. & verè ſecundùm ordinem Melchiſedech, quia Melchiſedech ſine patre, ſine matre, ſine genealogia legitur in Scripturis: & Chriſtus ſine patre fuit in terra, ſine matre in cælo; ſine genealogia, quia *generationem ejus quis enar-* *Iſai.53*
rabit? quippe ante luciferum genitus,
& egreſſus ejus ab initio, à diebus æterni- *Pſ. 109*
tatis. Ara fuit crux, quæ quanto vilior *Mich.5*
fuit antequam Chriſtus eam ſubiret, tanto poſteà illuſtrior & nobilior facta eſt, & in noviſſimo die apparebit in cælo. ſole ſplendidior. De Cruce enim intelligit Eccleſia, quod dicitur in Euangelio, *Tunc parebit ſignum Filii ho-* *Matt.*
minis in cælo: ſic autem cantat Eccleſia, *24.*
Hoc ſignum crucis erit in cælo, cùm Dominus ad judicandum venerit. Quod idem *Ho.77*
confirmat ſanctus Ioannes Chryſoſto- *in c.24*
mus, illud etiam obſervans, quòd quan- *Matth.*
do *ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum,* tunc in cælo crux apparebit ipſo ſole lucidior. Porrò ſacrificium fuit Agnus Dei prorſus innocens & immaculatus. De quo Iſaias: *Sicut ovis* *Iſai.53*
ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. & Præcurſor Domini, *Ecce*, inquit, *Agnus Dei, ecce* *Ioan.1*
 qui tol-

1. Pet. 1. *qui tollit peccatum mundi.* & Apoſtolus Petrus: *Non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati Chriſti, & incontaminati.* Qui etiam dicitur in Apocalypſi, Agnus occiſus ab origine mundi, quia pretium ejus à Deo præviſum, proderat etiam illis qui Chriſti tempora præceſſerunt. Ignis holocauſtum cremans ſacrificiumque perficiens, eſt charitas immenſa, quaſi fornax vehementer accenſa, quæ flagrabat in corde Filii Dei, & quam aquæ multæ paſſionum extinguere non potuerunt. Denique fructus ſacrificii fuit expiatio peccatorum omnium filiorum Adam, ſive mundi totius reconciliatio. Sic enim loquitur ſanctus Ioannes in Epiſtola ſua prima: *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Quod idem ſignificant verba S. Ioannis Baptiſtæ: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.*

Apoc. 13.

Cant. 8.

1. Ioa. 2.

Ioan. 1

Vna ſola reſtat quæſtio, ad quem modum Chriſtus idem potuerit eſſe ſacerdos & victima: Sacerdotis enim officium eſt, mactare victimam: Chriſtus autem non ſe ipſe mactavit, neque potuit id jure facere, quia ſacrilegium perpetraſſet, non ſacrificium obtuliſſet. Sed verè Chriſtus non ſe ipſe occidit, & tamen verè ſacrificium obtu-

obtulit; quia libens & volens se mactandum obtulit, ad gloriam Dei, & expiationem peccati. Neque enim potuissent umquam milites aut satellites eum comprehendere vel tenere, neque clavi manus ejus pedesque transfigere, neque mors ad eum quantumvis crucifixum accedere potuisset, nisi ipse voluisset. Itaque verissimè dicit Isaias: *Oblatus est, quia ipse voluit*. & ipse Dominus: *Ego pono animam meam, nemo tollit eam a me, sed ego pono eam à me ipso*. & apertissimè Apostolus Paulus, *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Admirabili igitur ratione & modo, quod mali, sive peccati & sceleris fuit in passione Christi, id totũ ad Iudam & Iudæos, ad Pilatum & milites pertinet; & isti non sacrificium obtulerunt, sed sacrilegium perpetrarunt; neque sacerdotes, sed sacrilegi dici meruerunt. Quod in eadem passione fuit boni, religiosi, & pii, id totum Christi est, qui ex affluentissima charitate sua, ut iram Dei placaret, & mũdum Deo reconciliaret, & justitiæ divinæ satisfaceret, & genus humanũ non periret, obtulit se ipse victimam Deo, non se occidendo, sed mortem, & mortem crucis patientissimè tolerando. Quod paucissimis verbis sanctus Leo expressit, cùm ait: *Admisit in se impias*

Isai. 53. Ioa. 10. Ephes. 5. Serm. 10. de Pass.

pias manus furentium, qui dum proprio incumbunt sceleri, famulati sunt Redemptori.

Quartò in Christi morte consummatum est prælium ingens Christi cum Principe hujus mundi. de quo prælio loquitur Dominus ipse apud Ioannem, dicens: *Nunc judicium est mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Hoc verò prælium judiciale fuit, non militare: qualia sunt prælia litigantium, non qualia sunt prælia militum. Litigabat enim diabolus cum Filio Dei de possessione mundi, id est, generis humani. Diabolus à longo tempore intruserat se in possessionem mundi, quia vicerat primum hominem, & servum suum illum fecerat cum universa ejus progenie. Itaque ipse etiam B. Paulus dæmones vocat *principes & potestates mundi, & rectores tenebrarum harum.* Et Christus ipse, ut paulò antè diximus, vocat diabolum *Principem mundi hujus.* Nec solùm diabolus se mundi principem haberi volebat, sed etiam deum. unde est illud Psalmographi: *Dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit.* Passim enim diabolus in sculptilibus Gentium adorabatur, & sacrificiis arietum & vitulorum colebatur. Ab altera parte Filius Dei, ut verus & legitimus heres universorum, mundi principatum sibi repetebat.

Ioā. 12 — *Eph.* 6. — *Psa.* 95 — *Heb.* 1.

Hoc igi-

Hoc igitur prælium in cruce tandem consummatum est, & lata sententia in favorem Domini nostri Iesu Christi: quia Dominus in cruce plenissimè satisfecit justitiæ divinæ pro culpa hominis primi, & omnium filiorum ejus. Reddita enim est obedientia Patri à Filio, major quàm fuisset inobedientia servi ad Dominum, & humiliatus est Filius Dei usque ad mortem in honorem Patris, magis quàm in superbiam elatus fuisset servus in injuriam Dei. Ita Deus reconciliatus in gratiam Filii generi humano, eripuit illud de potestate diaboli, *& transtulit in regnum filii dilectionis suæ.* Colo. 1

Est & alia ratio, quam adducere solet B. Leo, quam verbis illius reddemus: *Si crudelis*, inquit, *& superbus inimicus consilium misericordiæ Dei nosse potuisset, Iudæorum animos mansuetudine potiùs temperare, quàm injustis odiis studuisset accendere, ne omnium captivorum amitteret servitutem, dum nihil sibi debentis persequitur libertatem.* Egregia omnino ratio: æquum enim fuit, ut diabolus imperium amitteret in eos omnes, quos per peccatum servos sibi fecerat; quia in Christum, qui servus ejus non erat, & quem ad peccandum numquam induxerat, extendere manus, eumque ad mortem usque persequi non dubitaverit. Ser. 10. de Passione.

Sed si

Sed si res ita se habet, si prælium consummatum est, si victoria penes Filium Dei stetit, & ipse *omnes homines vult salvos fieri*: cur tam multi usque ad hanc diem mancipia diaboli sunt in hac vita, & ad tormenta gehennæ rapiuntur in alia? Vno verbo respondeo, Quia sic ipsi volunt. Christus enim à prælio victor regrediens, duo quædam ingentia beneficia humano generi præstitit: Vnum, ut justis paradisi januam aperiret, quæ à primi hominis lapsu usque ad eam diem clausa fuerat; & illo ipso die victoriæ suæ dixit, *Hodie eris mecum in paradiso*, latroni, qui merito sanguinis ejusdem Christi per fidem, spem, & charitatem, justificatus fuerat; unde canit exultans Ecclesia: *Tu devicto mortis aculeo, aperuisti credentibus Regna cælorum*. Alterum, ut Sacramenta instituerет, quæ vim haberent remittendi peccata, & gratiam conferendi; & præcones in omnes partes mundi mitteret, qui alta voce prædicarent: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Itaque victor in prælio Dominus, viam stravit omnibus ad libertatem gloriæ filiorum Dei. Quòd si multi nolunt eam viam ingredi, culpa sua pereunt, non impotentia vel negligentia Redemptoris.

[1. Tim. 2.] [Luc. 23.] [Mar. 16.]

Quintò denique, *Consummatum est*, rectissi-

rectissimè potest intelligi de consummatione ædificii, quod est Ecclesia. Perfectionem enim ædificii, consummationem dici, auctor est ipse idem magister noster Christus, qui ait apud Lucam: *Hic homo cœpit ædificare, & non* Luc. 14
potuit consummare. Porrò Ecclesiam in passione Christi fuisse consummatam, quæ in ejus baptismo fuerat inchoata, docent sancti Patres, Epiphanius in libro tertio Adversus hæreses, & sanctus Augustinus in libro ultimo de Civitate Dei. qui docent, Evam de costa Adami ipso dormiente ædificatam, typum fuisse Ecclesiæ, quæ ex Christi latere, dum ipse dormire cœpisset per mortem, ædificata est: & notant, non sine mysterio dixisse Scripturam, Evam fuisse ædificatam, non formatam.

Lib. 3. hæres. 78. Lib. 22 c. 17.

Quòd autem à baptismo Christi ædificari cœperit Ecclesia, probat sanctus Augustinus ex Psalmo, ubi dicitur: *Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.* Regnum enim Christi, quod est Ecclesia, cœpit à baptismo Christi, in quo ipse baptismum Ioannis accipiens, aquas consecravit, & baptismum suum instituit, quod est janua Ecclesiæ, & tunc manifestè innotuit, voce Patris audita de cælo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.* Et ex eo tempore Dominus

Lib. 17 de Civit. c. 8. Psal. 71.

Matth. 3. & 17.

minus cœpit prædicare, & congregare discipulos, qui fuerunt primi qui ad Ecclesiam accesserunt. Quamvis autem apertio lateris Christi post mortem facta sit, & tunc exierint sanguis & aqua, quæ significant duo præcipua Sacramenta Ecclesiæ, Baptismum, & Eucharistiam: tamen à Christi passione virtutem accipiunt omnia Sacramenta. & quod de latere Christi jam defuncti fluxerint sanguis & aqua, declaratio fuit mysteriorum, non institutio. Rectissimè igitur dicitur consummatio ædificii Ecclesiæ tunc facta, cùm Christus dixit: *Consummatum est.* quia tunc nihil supererat nisi mors, quæ statim consecuta est, & redemptionis pretium consummavit.

CAP. XIII.

De primo fructu verbi sexti.

NOn pauci fructus ex verbo sexto decerpi possunt, si quis hujus verbi fœcunditatem attentè consideret. ac primùm ex eo quod diximus, *Consummatum est,* intelligi debere de impletione vaticiniorum, deducit sanctus Augustinus utilissimum documentum. Nam quemadmodum certi sumus ex ipso eventu rerum, vera fuisse quæ Prophetæ sancti tantò anteà prædixerunt: ita

In Psa. 76.

certi

certi eſſe debemus, omnino futura eſſe, quæ iidem Prophetæ futura prædixerunt, quamvis adhuc impleta non ſint. Prophetæ ſiquidem non humana voluntate, ſed Spiritu ſancto inſpirante locuti ſunt : & quia Spiritus ſanctus Deus eſt, & non poteſt ullo modo fieri ut fallatur vel mentiatur Deus; ideò certiſſimi ſumus, omnino eſſe adimplenda, quæ futura denuntiata ſunt, & impleta non ſunt. *Sicut uſque ad hodiernam diem* (inquit ſanctus Auguſtinus) *omnia evenerunt : ſic & quæ reſtant, eventura ſunt. timeamus diem Iudicii ; venturus eſt Dominus ; qui venit humilis, veniet excelſus.* hæc ille. Sed nos argumenta majora tenemus, quàm antiqui tenuerint, ut in fide rerum futurarum non hæſitemus. Qui enim Chriſti tempora præceſſerunt, ſine experimento ullo multa credere tenebantur ; nos ex iis quæ ſcimus impleta, facilè credere poſſumus adimplenda quæ reſtant. Qui temporibus Noë audiebant futurum eſſe diluvium generale, hoc ipſum prædicante Noë Propheta Domini, non verbo ſolùm, ſed etiam magno illo labore, quo arcam ſollicitè fabricabat; non erant faciles ad credendum, quia diluvium ejuſmodi numquam viderant, & ideò repentina ſuper eos ira divina deſcendit. Nos verò, qui ſcimus impletum fuiſſe, quod

2. Pe. 1

quod Noë Propheta prædixit, cur non facilè credemus futurum diluvium ignis, & eo destruenda omnia, quæ nunc tanti facimus? Et tamen reverà pauci sunt, qui ista futura ita credant, ut desiderium à rebus perituris avocent, & ibi figant corda, ubi vera & sempiterna sunt gaudia.

Sed hoc ipsum est prædictum ab ipso Domino, ut inexcusabiles sint futuri, qui ex impletione præteritorum vix adduci possunt ut credant adimplenda esse futura. sic enim Dominus loquitur: *Sicut in diebus Noë, ita erit adventus*
Matt. 24. *Filii hominis. sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noë in arcam, & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.* & Apostolus Petrus, *Adveniet*, inquit, *dies Domini, ut fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.*
2. Pet. 3. Sed, inquiunt, ista procul absunt. Esto, procul absint, si tamen procul absunt; certè mors tua non procul abest, & hora ejus incerta est. & certum est tamen, in judicio etiam particulari, quod non procul abest, reddendam esse rationem de verbo
Matt. 12. otioso. & si de verbo otioso, quid fiet de

de verbo pernicioſo ? de blaſphemia, quæ tam multis familiaris eſt ? & ſi de verbis; quid de rebus? de furtis? de adulteriis ? de fraudibus in emendo & vendendo ? de cædibus ? de incendiis ? de peccatis aliis etiam gravioribus ? Itaque res prædictæ jam impletæ nos inexcuſabiles reddent, niſi certiſſimè credamus eſſe omnino implenda quæ reſtant : neque ſatis eſt credere, niſi fides nos efficaciter moveat ad facienda vel fugienda, quæ fides docet facienda eſſe vel fugienda. Si dicenti architecto domum minari ruinam, & qui intus ſunt, fidem ſe habere architecto dicant, & tamen non exeant, & ruina domus ſe opprimi ſinant; quid dicemus de illa fide ? id quod Apoſtolus de ſimilibus ait: *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Tit. 1. Et ſi jubenti medico, ne ægrotus vinum bibat, æger aſſentiatur medicum utilia præcepiſſe, atque interim vinum poſtulet, & iraſcatur niſi detur; quid dicemus ? certè vel ægrotum phreneſi laborare, vel medico fidem non habere. Vtinam non eſſent plurimi inter Chriſtianos, qui futurum judicium Dei, & alia id genus dicant ſe credere, factis autem negent !

CAP. XIV.

De secundo fructu verbi sexti.

ALter fructus colligi potest ex secunda explicatione verborum Christi, *Consummatum est.* Diximus enim cum sancto Ioanne Chrysostomo, consummatum fuisse in morte Christi iter laboriosum peregrinationis ipsius Christi. Quæ quidem peregrinatio, negari non potest quin fuerit supra modum aspera: sed tamen asperitas illa, brevitate & fructu, gloria & honore compensata est. Duravit annis triginta tribus: sed quid est labor annorum triginta trium ad quietem æternitatis comparatus? Laboravit Dominus in fame & siti, in doloribus multis, in injuriis sine numero, in plagis, in vulneribus, in ipsa morte; sed nunc torrente voluptatis potatur: quæ voluptas non deficiet in æternum. Denique humiliatus est, fa-
Ps. 21. ctus *opprobrium hominum, & abjectio ple-*
Phil. 2. *bis* ad breve tempus: sed *Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum.* Contrà verò Iudæi perfidi exultaverunt ad horam in passione Christi; Iudas avaritiæ mancipium exultavit ad horam in lucro paucorum num-

nummorum; Pilatus exultavit ad horam, quia non amisit amicitiam Augusti, & recuperavit amicitiam Regis Herodis; sed jam ad annos ferè mille sexcentos cruciantur in gehenna, & fumus eorum ascendet in sæcula sæculorum. Ex his discant omnes servi crucis, humiles, mites, patientes, quam bonum & faustum sit, crucem suam tollere in præsenti vita, & Christum ducem sequi; nec ullo modo invideant iis, qui felices esse videntur in hoc sæculo. Vita enim Christi, & sanctorum Apostolorum & Martyrum, verissimus commentarius est verborum Magistri omnium magistrorum: *Beati pauperes, beati mites, beati qui lugent, beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est Regnum cælorum.* & contrà: *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram: væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis: væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Et quamvis non solùm verba Christi, sed etiam vita & mors Christi, id est, non solùm textus, sed etiam commentarius à paucis intelligatur & capiatur in gymnasiis hujus mundi: tamen si quis exire voluerit de mundo, & ad cor suum intrare, & seriò meditari, ac sibi ipse dicere: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*; & simul humili prece & gemitu columbino pulsare voluerit

Apoc. 13. Matt. 5. Luc. 6. Ps. 84.

ad aures magiſtri, cujus eſt liber & commentarius; non difficulter intelliget omnem veritatem, & veritas liberabit eum ab erroribus univerſis; ut jam non ſit difficile, quod anteà impoſſibile videbatur.

CAP. XV.

De tertio fructu verbi ſexti.

IAm fructus tertius, quem ex verbo ſexto colligere poſſumus, ille eſt, ut diſcamus ipſi nos ut Sacerdotes ſpiri-
1. Pet. 2. tuales *offerre* Deo *ſpirituales hoſtias*, ut loquitur ſanctus Petrus, vel exhibere *corpora* noſtra *hoſtiam viventem, ſan-*
Ro. 12 *ctam, Deo placentem, rationabile obſequium* noſtrum, ut nos docet Apoſtolus Paulus. Nam ſi verba illa, *Conſummatum eſt,* ſignificant, ſacrificium Summi Sacerdotis in cruce fuiſſe completum: æquum eſt, ut diſcipuli Crucifixi, Magiſtrum imitari cupientes, eo modo quo poſſunt, id eſt, pro ſua tenuitate & paupertate offerant & ipſi ſacrificium Deo. Et quidem Apoſtolus Petrus docet, omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes, non propriè dictos, quales ſunt qui ab Epiſcopis in Eccleſia Catholica ordinantur ad offerendum ſacrificium Corporis Chriſti; ſed Sacerdotes ſpirituales, id eſt, ut ipſe declarat, ad offerendas ſpi-

ſpirituales hoſtias; non hoſtias propriè dictas, quales erant in Teſtamento veteri, oves, & boves, & turtures, & columbæ; & in Novo, Corpus Chriſti in Euchariſtia: ſed hoſtias myſticas, quæ ab omnibus offerri poſſunt, ut orationes, & laudes, necnon opera bona, jejunia, & eleëmoſynas. de quibus dicit Apoſtolus Paulus: *Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini ejus.* Heb. 13 idem verò Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos accuratiſſimè nos docet myſticum ſacrificium offerre Deo ex corporibus noſtris, ad ſimilitudinem veterum ſacrificiorum Legis antiquæ. Ro. 12 Quatuor enim leges ſacrificiorum erant: Prima, ut in ſacrificio adeſſet hoſtia, id eſt, res Deo ſacrata, quam nefas eſſet in uſum profanum converti. Altera, ut ea eſſet res vivens, ut ovis, capra, vitulus. Tertia, ut eſſet ſancta, id eſt, munda. Erant enim apud Hebræos animalia munda & immunda: animalia munda cenſebantur oves, boves, capræ, turtures, paſſeres, columbæ. Reliqua cenſebantur immunda, ut equus, leo, vulpes, accipitres, corvi, alia. Quarta, ut hoſtia incenderetur, & odorem ſuavitatis emitteret. Atque hæc omnia Apoſtolus numerat, cùm ait: *Obſecro vos, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem.* Ro. 12 & addit, *rationabile obſe-*

obsequium vestrum : ut eum intelligamus non exhortari nos ad sacrificium propriè dictum, quasi velit corpora nostra, instar ovium sacrificii, verè occidi & comburi : sed ad sacrificium mysticum & rationabile, similitudinarium, non proprium; spirituale, non corporale. Hortatur igitur nos Apostolus, ut quemadmodum Christus in cruce ad nostram utilitatem obtulit sacrificium corporis sui per veram & propriam mortem; sic nos offeramus ad ejus honorem corpora nostra, quasi hostiam quamdam, eamque viventem, & sanctam, & perfectam, ac per hoc Deo benè placentem, quæ spirituali quodam modo occidatur & concremetur.

Explicemus ordine singulas conditiones. Primùm debent esse nostra corpora hostiæ, id est, res Deo sacræ, quibus utamur ad honorem Dei, non ut rebus nostris, sed ut rebus Dei, cui consecrati sumus per Baptismum, & qui
1. Cor. 6. nos emit pretio magno, ut dicit idem Apostolus ad Corinthios. Nec solùm hostia Dei esse debemus, sed hostia vivens vita gratiæ & Spiritus sancti. Qui enim per peccatum mortui sunt, non sunt hostiæ Dei, sed diaboli, qui mortificat animas, & in ea re mirificè delectatur. At Deus noster, qui semper vivit, & est fons vitæ, non vult cadavera fœtentia sibi offerri, quæ ad nihil utilia sunt,

ſunt, niſi ut projiciantur ad beſtias. Proinde neceſſe eſt, ut vitam animæ diligentiſſimè conſervemus, ut hoc modo rationabile obſequium Domino noſtro exhibeamus. Sed neque ſatis eſt ut hoſtia ſit viva, nam præterea requiritur ut ſancta ſit. *Hoſtiam*, inquit Apoſtolus, *viventem*, *ſanctam*. Sancta dicitur hoſtia, cùm ex animantibus mundis offertur, non ex immundis. Erant autem animalia munda, ex quadrupedibus, ut ſuprà diximus, oves, capræ, boves; ex avibus, turtures, paſſeres, & columbæ. Priora animantia ſignificant vitam activam, poſteriora contemplativam. Proinde, qui vitam activam inter fideles ducunt, ſi ſemetipſos hoſtiam ſanctam exhibere volunt Deo, imitari debent ſimplicitatem & manſuetudinem ovis, quæ lædere proximum neſcit. Item labores & gravitatem bovis, qui non otiatur, non leviter diſcurrit; ſed jugum ſuum ferens, & aratrum trahens, in terra colenda laborat aſſiduè. Denique etiam capræ velocitatem in aſcenſione montium, & oculorum acumen in rebus longè conſpiciendis. neque enim, qui in Eccleſia Dei vitam activam ducunt, ſola manſuetudine & juſtis laboribus contenti eſſe debent; ſed oportet eos etiam per crebras orationes alta conſcendere, & quæ ſurſum ſunt, mente conſpicere.

Quomodo enim opera ſua ad Dei gloriam referent, & incenſum ſacrificii ſurſum emittent, ſi de Deo numquam aut rarò cogitent? ſi Deum non quærant? ſi in amorem ejus per contemplationem non exardeſcant? Vita enim Chriſtianorum activa non debet à contemplativa omnino eſſe disjuncta, ut neque contemplativa ab activa, ut mox dicemus. Itaque qui non imitantur oves, boves, & capras, quæ domino ſuo aſſiduè utiliterque deſerviunt; ſed quærunt quæ ſua ſunt, id eſt, ſola commoda ſua temporalia conſectantur; ii non offerunt Deo hoſtiam ſanctam, ſed ſimiles ſunt beſtiis rapacibus & carnivoris, lupis, canibus, urſis, milvis, vulturibus, corvis, quæ ſuo ventri deſerviunt, &
1. Pet. 5. leonem illum ſequuntur, qui ſemper *rugiens circuit, quærens quem devoret.* Iam verò Chriſtiani homines, qui vitam contemplativam elegerunt, & ipſi ſe hoſtiam viventem & ſanctam Deo exhibere ſatagunt, imitari debent ſolitudinem turturis, puritatem columbæ, & prudentiam paſſeris. Solitudo turturis ad monachos maximè & eremitas pertinet, qui nihil commune cum ſæcularibus habere ſtudent, & toti contemplationi & Dei laudibus intenti ſunt. Puritas columbæ cum fœcunditate conjuncta Epiſcopis & clericis neceſſaria eſt, qui cum hominibus verſantur, & ſi-

& filios spirituales gignere & nutrire ex officio proprio debent. qui nisi crebrò ad supernam patriam per contemplationem volent, & ad necessitates hominum per charitatem descendant, ægrè poterunt puritatem cum fœcunditate conjungere: sed vel soli contemplationi diditi steriles erunt, vel soli procreationi filiorum intenti, pulvere terreno inquinabuntur, & dum alios lucrari volent, ipsi (quod absit) fortasse se perdent. Porrò utrisque, tum vitæ contemplativæ deditis, tum vitæ activæ addictis, passeris prudentia multùm omnino prodesse potest. Sunt enim passeres montani, & passeres domestici. Passeres montani incredibili solertia fugiunt laqueos & retia venatorum: passeres domestici in civitatibus habitant, & super tecta domorum nidificant, sed ita cum hominibus versantur, ut nulli homini familiares fiant, neque facilè ab eis apprehendi se sinant. Sic igitur omnibus quidem Christianis, sed præserti m clericis & monachis prudentia passerum necessaria est, ut à laqueis dæmonum sibi caveant, & cum hominibus versentur ut eis prosint, sed consuetudinem ipsorum, ac præsertim feminarum, vitent, confabulationes fugiant, comessationes declinent, ludis & spectaculis non intersint, nisi capi velint à laqueo venantiũ dæmoniorum.

Reſtat lex ultima ſacrificiorum, ut ſint hoſtiæ non ſolùm viventes & ſanctæ, ſed etiam benè placentes, id eſt, odorem ſuaviſſimum ſurſum mittentes. Id quod Scriptura ſignificat, cùm
Gen. 8 ait: *Odoratusq; eſt Dominus odorem ſuavi-*
Eph. 5. *tatis*. & de ipſo Domino: *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*. Vt autem hoſtia odorem emittat gratiſſimum Deo, neceſſe eſt ut occidatur & cremetur. Id fit in ſacrificio myſtico & rationabili, de quo loquimur cum Apoſtolo, quando carnalis concupiſcentia verè mortificatur, & igne charitatis incenditur. Nihil enim eſt, quod carnalem concupiſcentiam efficaciùs, celeriùs, perfectiusque mortificet, quàm ſincerus Dei amor. Ipſe eſt enim Rex & Dominus omnium affectionum cordis, & omnes ab eo reguntur & pendent, ſive timor, ſive ſpes, ſive deſiderium, ſive odium, ſive ira, ſive quæcumque animi perturbatio. Ipſe autem amor non cedit niſi amori majori: ac per hoc quando divinus amor cor humanum intimè poſſidet & incendit, tunc demum carnales concupiſcentiæ cedunt, & mortificatæ quieſcunt. Inde ignita deſideria, & puriſſimæ preces ad Deum aſcendunt, inſtar aromatum, in odorem ſuavitatis. Hoc eſt igitur ſacrificium quod requirit Deus, & ad quod prōptiſſimè

ſimè exhibendum hortatur Apoſtolus.

Sed quia oblatio iſta, res eſt ardua & gravis, & difficultate pleniſſima, ideò B. Paulus efficaciſſimo argumento utitur, ut eam nobis perſuadeat. argumentum eſt in verbis illis: *Obſecro vos* Ro.12 *per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra,* &c. In Græco codice legitur in numero multitudinis, *Obſecro vos per miſerationes Dei.* Et quæ ſunt, & quot miſerationes Dei, per quas nos Apoſtolus obſecrat? Prima eſt creatio, qua nos fecit eſſe rem aliquam, cùm nihil eſſemus. Secunda, cùm fecit nos ſervos ſuos, cùm noſtra opera non indigeret, ſed ut haberet quibus benefaceret. Tertia, cùm fecit ad imaginem ſuam, ac per hoc capaces cognitionis ſuæ, & amicitiæ ſuæ. Quarta, cùm fecit per Chriſtum filios ſuos adoptivos, & coheredes Vnigeniti ſui. Quinta, cùm fecit nos membra ſponſæ ſuæ, & corporis ſui, quibus eſt caput. Denique ſexta, quòd obtulerit *ſemetipſum* in Eph.5. cruce *oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis,* ut nos redimeret à ſervitute, & lavaret à maculis, *& exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam.* Hæ ſunt miſerationes Domini, per quas nos Apoſtolus obſecrat, quaſi diceret; Tanta Dominus contulit vobis, nec merentibus, nec petentibus: cur grave vobis videri

debeat, si vos ipsi hostiam Deo viventem, sanctam, & beneplacentem offeratis? Certè, si quis ista attentè cogitare voluerit, non solùm non grave, sed leve, & facile, & jucundum ac dulce illi videbitur, tam bono Domino toto corde & toto tempore vitæ suæ servire: eique se totum, ad exemplum ejus, hostiam & oblationem, atque adeò holocaustùm in odorem suavitatis offerre.

CAP. XVI.

De quarto fructu verbi sexti.

FRuctus quartus sumi potest ex quarta explicatione verborum illorum, *Consummatum est.* Si enim verum est, ut est verissimum, Christum justo judicio Dei transtulisse nos à servitute diaboli in Regnum filii dilectionis suæ; quæramus diligenter, & non desistamus donec inveniamus, quæ causa sit, cur tantus hominum numerus malit hosti humani generis iterùm se in servitutem tradere, ut cum eo ardeat in æternum in gehennæ camino; quàm Christo Principi benignissimo deservire, immò cum illo felicissimè certissimeque regnare. Ego certè nullam invenio causam, nisi quia in obsequio Christi inchoandum est à cruce, & necesse est carnem crucifigere cum vitiis & concupis-

cupiſcentiis. Hæc amara potio, atque hic calix abſinthii homini naturaliter ægro nauſeam facit, & ſæpè cauſa eſt ut malit ægrotare, quàm eo modo curari. Et ſi quidem homo, non homo, ſed beſtia eſſet, aut certè homo delirus & mente captus eſſet; concedi illi poſſet, ut ſenſu & appetitione regeretur: ſed cùm homo rationis ſit particeps, certè intelligit, vel intelligere poteſt, eum qui juſſit carnem crucifigi cum vitiis & concupiſcentiis, non ſolùm inſtare præcepto, ſed etiam juvare, immò prævenire auxilio gratiæ ſuæ: quo modo ſapiens medicus amarum poculum ſic temperare novit, ut non difficulter hauriatur. Deinde ſi unuſquiſque noſtrûm primus eſſet, cui diceretur, Tolle crucem tuam, & ſequere me; fortaſſe poſſet hærere, ac diffidere de viribus ſuis, nec audere crucem attingere, quam ſe portare poſſe non crederet: at cùm tam multi ante nos, nec ſolùm viri, ſed etiam pueri & puellæ, crucem poſt Chriſtum fortiter tulerint, & conſtanter portaverint, & carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis crucifixerint, quid nos timemus? cur hæremus? Hoc argumento ſanctus Auguſtinus ſuperatus carnalem concupiſcentiam vicit, quam inſuperabilem longo tempore reputaverat. Conſtituit enim ſibi ante oculos mentis ex memoriæ promptuario multos & multas

tas continentes, multos & multas virtutes, ac sibi dicebat: *Cur non poteris, quod isti, & istæ? isti, & istæ non in se potuerunt, sed in Domino Deo suo.* & quod de concupiscentia carnis dicimus, idem dici potest de concupiscentia oculorum, quæ est avaritia, & de superbia vitæ; nullum enim est vitium, quod adjuvante Deo crucifigi non possit: neque periculum est, ne Deus juvare non velit, cùm sanctus Leo dicat; *Iustè instat præcepto, quia præcurrit auxilio.* Verè igitur miseri sunt, ne dicam amentes & stulti, qui cùm possint jugum Christi suave ac leve subire, & requiem animæ suæ in hac vita reperire, & cum eodem Christo in futura regnare; malint quinque juga boum, diabolo jubente, portare; & sensibus carnis non sine labore & dolore servire; & ad extremum apud inferos cum ipso suo domino diabolo perpetuò cruciari.

Lib. 8. Confes. c. 11.

Ser. 16 de Pass. Dom.

Matt. 11.

Luc. 14

CAP. XVII.

De quinto fructu verbi sexti.

QVintus fructus ex verbis illis decerpendus erit, quatenus hæc verba significant, Ecclesiæ ædificationem in cruce consummatam fuisse; & ipsam Ecclesiam, ut alteram Evam, ex latere Christi morientis, tamquam ex costa Adami

Adami dormientis prodiisse. Hoc porrò mysterium docet nos, ut crucem amemus, crucem honoremus, cruci vehementer afficiamur. Quis enim locum non amat, unde mater ipsius prodiit? Certè fideles omnes miro modo afficiuntur erga sacratissimam domum Lauretanam, quia ibi nata est Virgo Deipara, & ibidem natus est, non quidem extra uterum, sed in utero virginali Iesus Christus Deus noster. Sic enim loquitur Angelus ad Iosephum: *Quod in ea natum est, de Spiritu* Matt. 1 *sancto est.* Hinc etiam & ipsa Ecclesia memor nativitatis suæ, crucem ubique pingit, ubique locat, in fronte, in templis, in domibus; neque ulla Sacramenta peragit sine cruce, neque aliquid benedicendo sanctificat sine cruce: sed amorem præcipuum tunc cruci deferimus, cùm patienter propter amorem Crucifixi toleramus adversa. hoc enim est in cruce gloriari, id facere quod Apostoli faciebant, cùm *ibant gaudentes à conspectu concilii, quo-* Act. 5 *niam digni habiti* erant *pro nomine Iesu contumeliam pati.* & Apostolus Paulus quid sit in cruce gloriari, explicat cùm dicit: *Gloriamur in tribulationibus, scien-* Ro. 5. *tes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit; quia charitas Dei diffusa est in cordibus*

nostris

nostris per Spiritum sanctum, qui datus est
Gal. 6. *nobis.* Vnde concludit ad Galatas scribens: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi; per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Hic est verè triumphus crucis, si mundus cum suis pompis & oblectationibus sit animæ Christianæ & Christum crucifixum diligenti veluti mortuus; & anima ipsa Christiana sit ipsi mundo veluti mortua, amans tribulationem & contemptum, quæ mundus odit, & odio prosequens carnales voluptates & gloriam temporariam, quæ mundus diligit: sic perficitur & consummatur servus Dei, ut de ipso quoque dici possit, Consummatus est.

CAP. XVIII.

De sexto fructu verbi sexti.

Postremus restat fructus ab exemplo perseverantiæ Domini in cruce utilissimè colligendus. siquidem ex verbo illo, *Consummatum est*, intelligimus, Dominum consummasse opus passionis suæ ab initio usque ad finem, ut nihil
Deut. 32. desiderari posset. *Dei perfecta sunt opera,* inquit Moyses: & quemadmodum Pater die sexto perfecit opus creationis, & die septimo requievit; sic & Filius die sexto consummavit opus redemptio-

ptio-

ptionis, & die ſeptimo requievit. Fruſtrà clamabant Iudæi ante crucem, *Si Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei.* *Matt. 27.* Rectiùs dicit ſanctus Bernardus: *Immò quia Rex Iſrael eſt, titulum regni non deſerat.* & paulò infrà: *Non tibi dabit occaſionem ſurripiendæ nobis perſeverantiæ, quæ ſola coronatur. Non faciet obmuteſcere prædicatorum linguas conſolantium puſillanimes, & dicentium ſingulis, Tu locum tuum ne deſeras. quod ſine dubio ſequeretur, ſi reſpondere poſſent, quia Chriſtus ſuum deſeruit.* *Ser. 1. de Reſurr.* Chriſtus igitur perſeveravit in cruce uſque ad vitæ finem, ut conſummaret opus ſuum ſic, ut nihil ei deeſſet, & nobis exemplum perſeverantiæ prorſus admirabile derelinqueret. Facile ſiquidem eſt, perſeverare in locis amœnis, & in actionibus quæ voluptatem adferunt: ſed in labore & dolore diutiùs perſeverare, difficillimum eſt. Sed ſi cognoverimus, quid Chriſtum perſeverare fecerit in cruce; fortaſſe diſcemus & nos crucem noſtram perſeveranter ferre; & ſi opus etiam fuerit, in illa perſeveranter ad mortem uſque pendere. Si quis ad ſolam crucem oculos admoveat, non poterit non horrere funeſtæ mortis inſtrumentum. Sed ſi oculos, non tam corporis quàm mentis ad illum erigat, qui crucem nos portare jubet, & ad locum quò illa perducit, & ad

fructum quem eadem ipsa producit: tum non difficile & arduum, sed facile & jucundum erit, perseverare in bajulanda cruce, vel perseveranter pendere de cruce.

Quid igitur Christum fecit tam perseveranter sine querela de cruce pendere usque ad mortem? Prima causa
Joã. 18 fuit amor Patris. *Calicem*, inquit, *quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Amabat Christus Patrem amore prorsus ineffabili: & ab illo pari amore diligebatur. Cùm igitur videret calicem illum sibi dari à Patre optimo & amantissimo, ut nullo modo suspicari posset sibi dandum nisi ad finem optimum, & sibi ipsi gloriosissimum; quid mirum, si calicem illum libentissimè totum
Matt. 22. exhausit? Deinde Pater Filio nuptias fecit, & sponsam illi dedit Ecclesiam, sed sordidatam, & rugosam, quam tamen, si vellet in balneo calente sanguinis sui diligenter abluere, facilè
Eph. 5. redderet gloriosam, *non habentem maculam, aut rugam.* Adamavit igitur Christus sponsam à Patre sibi conjunctam; & non grave illi fuit, sanguine suo illam abluere, ut formosam & gloriosam efficeret. Nam si Iacob propter Rachelem annis septem laboravit in pascendis gregibus Laban, sic ut æstu ureretur & gelu, & fugeret somnus ab oculis ejus; & visi sunt illi

illi tam multi anni, *pauci dies præ amo-* Gē. 29.
ris magnitudine. Si, inquam, pro una Rachele Iacob nihili fecit laborem annorum ſeptem, & rurſum aliorum ſeptem: quid mirum ſi Filius Dei pro Eccleſia ſponſa, quæ multorum millium ſanctorum Dei filiorum mater futura erat, tres horas in cruce perſeverare voluerit? Denique Chriſtus non amorem ſolùm Patris & Sponſæ reſpiciebat, cùm paſſionis calicem bibiturus eſſet; ſed etiam eminentiſſimam illam gloriam, & numquam finiendam lætitiæ magnitudinem, ad quam per crucis patibulum aſcenſurus erat; dicente
Apoſtolo: *Humiliavit ſemetipſum factus* Phil. 2
obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.

Addamus ad Chriſti exemplum, exemplum Apoſtolorum. Paulus cruces ſuas & aliorum Apoſtolorum enumerans in Epiſtola ad Romanos, ait:
Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? Ro. 8.
tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius?
(ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mor- Pſ. 43.
tificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.) & reſpondet, *ſed in his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit*

nos. Vt durarent & perſeverarent in cruciatibus, non cruciatus attendebant, ſed amorem Dei qui nos dilexit, & Filium ſuum pro nobis dedit; vel etiam, quia Chriſtum ipſum conſiderabant, qui dilexit nos, & *dedit ſemetipſum pro nobis*. Idem Apoſtolus ſcribens ad Corinthios, *Repletus ſum*, inquit, *conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* Vnde conſolatio tanta, unde gaudium tantum, quod tribulationem quaſi ſentiri non patiatur? Reſpondet alio loco, quia *quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Itaque contemplatio gloriæ ſempiternæ, quam ante oculos mentis gerebat, cauſa erat, cur tribulatio momentanea & levis illi videretur. *Has cogitationes*, inquit ſanctus Cyprianus, *quæ perſecutio poteſt vincere? quæ poſſunt tormenta ſuperare?* His addi poteſt exemplum ſancti Andreæ, qui crucem, in qua biduo pependit, non ut crucem aſpexit, ſed ut amicam ſalutavit: & cùm populus eum deponendum curare vellet, nullo modo permiſit, ſed in cruce uſque ad mortem perſeverare voluit. neque erat iſte homo imprudens, ſed ſapientiſſimus, & Spiritu ſancto plenus.

Tit. 2. *2. Cor. 7.* *2. Cor. 4.* *Libro de Exhort. Martyr.*

Ex his exemplis Chriſti & Apoſtolorum ejus, diſcere poſſunt omnes Chriſtiani,

ſtiani, quo modo ſe gerere debeant, cùm de cruce ſua deſcendere, id eſt, de tribulatione liberari ſine peccato non poſſunt. Ejusmodi ſunt in primis regulares omnes, quorum vita votis paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ adſtricta, ſimilis martyrio eſſe cenſetur. Item conjugati, cùm divina providentia maritus uxorem querulam, moroſam, iracundam, ac pænè intolerabilem ſortitus eſt: vel uxor maritum non minùs difficilem habet, qualem fuiſſe ſanctæ Monicæ virum teſtis eſt ſanctus Augu- *Lib. 9. c. 9.* ſtinus in libris Confeſſionum. Ejusmodi ſunt etiam mancipia quæ libertatem amiſerunt, addicti perpetuo carceri, vel alligati triremibus; ægroti denique, qui morbo incurabili laborant; & pauperes, qui niſi furtis vel latrociniis ad divitias aſpirare non queunt. Hi omnes, & ſi qui ſunt alii, ſi perſeverare in ferenda cruce cum gaudio ſpirituali & ingenti mercede cupiunt; non reſpiciant crucem, ſed eum qui crucem humeris illorum impoſuit. Is enim ſine dubio Deus fuit, qui Pater noſter amantiſſimus eſt, & ſine cujus providentia nihil in hoc mundo geritur. Beneplacitum autem Dei ſine dubitatione ulla optimum eſt, & nobis gratiſſimum eſſe debet. Proinde cum Chriſto dicere debent omnes; *Calicem quem dedit mihi Pa-* *Ioã. 18* *ter, non bibam illum?* & cum Apoſtolo:

Ro. 8. *In his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit nos.* Deinde poſſunt etiam, ac debent omnes, qui crucem ſuam deponere ſine peccato nequeunt, non tam præſentem laborem conſiderare, quàm futuram mercedem, quæ ſine dubitatione ulla ſuperat omnem laborem & dolorem vitæ præſentis, dicente Apo-
Ro. 8. ſtolo: *Non ſunt condigna paßiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* & alibi de Moyſe loquens:
Heb. 11 *Majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Christi: aſpiciebat enim in remunerationem.*

Denique addere poſſumus ad conſolationem eorum, qui crucem gravem & longo tempore geſtare coguntur, exempla duorum, qui perſeverantiam perdiderunt, & crucem ſine comparatione graviorem invenerunt. Iudas Chriſti proditor, cùm in ſe reverſus proditionis crimen deteſtaretur, non ferens confuſionem, qua ſuffundi eum neceſſe erat, ſi cum Apoſtolis vel diſcipulis aliis verſari voluiſſet, laqueo ſe ipſe ſuſpendit. ſed mutavit, non evaſit crucem confuſionis quam fugiebat. Major enim confuſio illum ſequetur in die Iudicii coram omnibus Angelis & hominibus, quando non ſolùm Chriſti proditor, ſed etiam homicida ſui ipſius declarabitur. Et quanta cæcitas illa fuit, vitare confuſionem modicam apud

gre-

gregem pusillum & mansuetum discipulorum Christi, qui omnes illum ad benè sperandum de misericordia Salvatoris erexissent: & non vitare infamiam & confusionem proditionis Christi & proprii suspendii apud theatrum omnium hominum & Angelorum? Alterum exemplum desumi potest ex Oratione sancti Basilii in Quadraginta Martyres. summa hæc est: In persecutione Licinii Imperatoris, milites quadraginta cùm in fide Christi perseverare statuissent, damnati sunt, ut sub dio nudi, tempore & loco frigidissimo, totam noctem consumerent, & eo modo longissimo acerbissimoque martyrio ex congelatione perirent. Aderat autem paratum balneum calidum, ut si qui fidem abnegare vellent, in eo reciperentur. Ex iis triginta novem non tam ad pœnam congelationis præsentem & brevi finiendam, quàm ad coronam gloriæ sempiternæ mentis oculis aspicientes, facilè in fide perseveraverunt, & coronas splendidissimas de manu Domini meruerunt. Vnus, qui totus defixus erat in pœna sua consideranda & appendenda, perseverare non potuit, & ideò in tepefactum balneum insiluit. Sed continuò defluentibus carnibus jam congelatis, animã exhalavit, & ad inferos, ut Christi abnegator, ad perpetua tormenta descendit. Sic mortẽ

fugiens mortem invenit, & crucem brevem & levem cum sempiterna & gravissima commutavit. Horum igitur duorum infelicium hominum imitatores sunt, quotquot crucem Ordinis religiosi deserunt; qui jugum suave & onus leve projiciunt; &, quando minimè cogitant, inveniunt se jugo longè graviori alligatos, cupiditatum variarum, quas explere numquam poterunt; & oneribus peccatorum gravissimis pressos, ut respirare non possint. Eadem ratio est de omnibus aliis, qui crucem suam cum Christo ferre recusant, & crucem diaboli peccando ferre coguntur.

CAP. XIX.

Explicatur ad litteram verbum septimum, Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. *Luc. 23.*

PErvenimus ad postremam Christi vocem, quam in cruce moriturus non sine magno clamore emisit, dicens: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Explicabimus ordine verba singula. *Pater*, inquit. meritò Patrem vocat, quia filius illi fuit obediens usque ad mortem; ideò dignissimus qui audiatur. *In manus tuas.* Manus Dei dicuntur in Scripturis, intelligentia & voluntas, sive

ſive ſapientia & potentia; ſive quod in idem recidit, intellectus omnia ſciens, & voluntas omnia potens. His enim duabus, quaſi manibus, Deus omnia facit; neque indiget inſtrumentis, quia ut loquitur ſanctus Leo, *in Deo voluntas potentia eſt*. Itaque velle apud Deum eſt facere: *Omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra*. *Commendo*, quaſi in depoſitum trado, ut cum fide reſtituatur, quando reſtituendi tempus advenerit. *Spiritum meum*. De hac voce non parva quæſtio eſt. Solet enim ſpiritus & pro anima, quæ forma ſubſtantialis corporis eſt, & pro vita ipſa accipi; quoniam ſignum vitæ ſpiratio eſt. & qui ſpirant, vivunt; qui ſpirare deſinunt, moriuntur. Et quidem ſi per ſpiritum hoc loco intelligamus animam Chriſti, cavendum eſt, ne quis exiſtimet, periculum aliquod fuiſſe illi animæ de corpore exeunti; in quem modum aliis hominibus morientibus commendari ſolet anima multis precibus & multa ſollicitudine, quoniam ad tribunal Iudicis vadit, acceptura pro meritis bonis vel malis gloriam ſive pœnam. Tali commendatione non eguit anima Chriſti; tum quia beata erat ab initio creationis; tum quia Filio Dei in perſona conjuncta erat, & anima Dei dici poterat, tum denique quia victrix & triumphatrix

Ser. 2. de Nativit.

Pſ. 113

de corpore exibat, & terrori erat dæmonibus omnibus, non ipsa terreri à dæmonibus poterat. Itaque si spiritus hoc loco pro anima accipiatur, illa verba Domini, *Commendo spiritum meum*, significabunt, animam Christi, quæ fuerat in corpore tamquam in tabernaculo, futuram esse in manibus Patris, quasi in deposito, donec revertatur ad corpus;
Sap. 3. juxta illud Sapientiæ: *Iustorum animæ in manu Dei sunt*. Sed omnino credibilius est, hoc loco per spiritum intelligi vitam corporalem, ut sensus sit, Ego spiritum vitæ nunc trado, ac per hoc desino spirare & vivere: sed hunc spiritum, hanc vitam, tibi Pater commendo, ut eam corpori meo brevî restituas. Tibi enim nihil perit, quin etiam tibi omnia vivunt, qui vocando quæ non sunt, facis ut sint; & vocando quæ non vivunt, facis ut vivant.

Hanc esse veram hujus loci sententiam, primò colligi potest ex Psalmo trigesimo, ex quo Dominus hanc orationem accepit. Sic enim orat sanctus
Ps. 30. David: *Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo spiritum meum.* quo loco apertissimè Propheta per spiritum intelligit vitam. Precatur enim Deum, ut non sinat se occidi ab hostibus, sed vitam sibi conservet. Deinde colligitur ex hoc ipso loco Euangelii;

lii; posteaquam enim dixit Dominus: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*, subjunxit Euangelista, *Et hæc dicens, expiravit*. expirare enim est, desinere spiritum trahere, quod est viventium: quod non de anima forma substantiali dicitur, sed de aëre quem spiramus dum vivimus, & spirare definimus cùm morimur. Postremò colligitur hoc idem ex illis verbis Apostolicis: *Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesq; ad eum, qui posit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Heb. 5. Hunc locum aliqui exponunt de oratione quam Dominus fudit in horto, dicens: *Pater, omnia tibi possibilia sunt. transfer calicem hunc à me.* Marc. 14. Sed eo loco Dominus non oravit cum clamore valido, neque fuit exauditus, ac ne ipse quidem exaudiri voluit, ut salvus fieret à morte. Oravit enim, ut calix passionis transiret à se, ut ostenderet desiderium naturale non moriendi, & se verè esse hominem, cujus natura mortem exhorret, sed addidit: *Non quod ego volo, sed quod tu: fiat voluntas tua.* Itaque in horto fieri non potest ut oratio Christi fuerit illa, de qua loquitur Apostolus ad Hebræos. Alii orationem istam Christi, cujus meminit sanctus Paulus, volunt illam esse, quam Dominus pro suis crucifixoribus fudit

Luc. 23 in cruce, dicens : *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* At eo tempore Dominus non est usus clamore valido, neque pro se oravit ut salvus fieret à morte : quæ duo habentur apertè apud Apostolum ad Hebræos. Oravit enim in cruce pro crucifixoribus, ut eis peccatum illud gravissimum maximumque dimitteretur. Restat igitur, ut verba Apostolica intelligantur de oratione illa postrema, quam fudit in
Luc. 23 cruce, dicens : *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum,* quam orationem fudit cum clamore valido, dicente sancto Luca : *Et clamans voce magna Iesus, ait.* ubi manifestè Paulus Lucasque consentiunt. Deinde oravit Dominus ut salvus fieret à morte, teste beato Paulo. id quod non potest significare, ut non moreretur in cruce : sic enim non fuisset exauditus, &
Heb. 5. Apostolus exauditum fuisse testatur: sed significat, eum petiisse ut non absorberetur à morte, sed mortem solùm degustaret, & mox reverteretur ad vitam. hoc enim significant illa verba, *Preces supplicationesq; ad eum, qui posset illum salvum facere à morte*, obtulit. Non enim ignorare poterat Dominus, se omnino moriturum, ac præsertim cùm jam esset vicinissimus morti; sed cupiebat salvus fieri à morte, in hunc sensum, ut non diutiùs teneretur à mor-

te:

te: quod nihil fuit aliud, nisi orare pro celeri resurrectione: in qua re planè exauditus est, cùm tertia die gloriosissimè resurrexit. Hæc verò explicatio testimonii Paulini satis apertè convincit, spiritum accipi pro vita, non pro anima, cùm Dominus ait: *In manus tuas commendo spiritum meum.* Non enim sollicitus erat Dominus de anima, quam sciebat esse in tuto, cùm beatissima esset, & Deum facie ad faciem jam à sua creatione vidisset: sed sollicitus erat de corpore, quod vita destituendum per mortem esse videbat: atque adeò precabatur, ut corpus non diu maneret in morte. quod, ut diximus, cumulatissimè impetravit.

CAP. XX.

De primo fructu verbi septimi.

IAm verò ex hoc verbo postremo, & morte Christi, quæ proximè secuta est, fructus aliquos more nostro colligemus. Ac primùm ex ea re, quæ infirmitatis & stultitiæ plenissima fuisse videtur, demonstrari video potentiam, sapientiam, & charitatem Dei longè maximam. In eo enim quòd Dominus clamans voce magna expiravit, perspicuè cernitur potentia. Hinc enim colligitur, eum potuisse non mori, & spon-

& sponte sua obiisse. Qui enim naturaliter moriuntur, paulatim vires & vocem amittunt, neque in extremo spiritu clamare possunt. Proinde non sine causa Centurio videns, quòd Iesus, tanto profuso sanguine, clamans expirasset, dixit: *Verè Filius Dei erat iste.* Magnus Dominus Christus est, qui etiam moriens potentiam suam ostendit, non solùm in extremo spiritu clamando, sed etiam terram concutiendo, lapides scindendo, monumenta aperiendo, velum templi disrumpendo: quæ omnia Christo moriente facta esse Euangelista testatur. Accedit quòd ista omnia mysterio non carent, in quo etiam Christi sapientia ostenditur. Nam concussio terræ & scissio petrarum significabant, per Christi passionem & mortem fuisse permovendos homines ad pœnitentiam, & etiam obstinatorum corda scindenda. quod illo ipso tempore factum fuisse scribit sanctus Lucas, cùm refert, multos ab illo spectaculo reversos *percutientes pectora sua.* Apertio sepulchrorum designabat resurrectionem mortuorum gloriosam ex Christi morte successuram. Scissio veli, unde patuerunt Sancta Sanctorum, signum fuit, ob meritum mortis Christi aperiendum cæleste sanctuarium, & Sanctos omnes deinceps admittendos ad videndam faciem Dei. Neque solùm

Matt. 27.
Matt. 26.
Luc. 23

ſolùm in his myſteriis ſignificandis
ſapientiam ſuam Chriſtus oſtendit, ſed
etiam in eo, quòd ex morte vitam pro-
duxit: in cujus rei figuram Moyſes ex *Nu. 20*
lapide ſcaturire fecit aquam. & ipſe
Chriſtus ob eamdem cauſam grano *Ioā. 12*
frumenti ſe ipſe comparavit, quod mo-
riendo multum fructum adfert: nimi-
rum ut granum frumenti dum cor-
rumpitur, germinat ſpicam viventem:
ſic Chriſtus moriendo in cruce multi-
tudinem gentium vita gratiæ donavit.
& apertiſſimè ſanctus Petrus de Chri-
ſto dicit: *Deglutiens mortem, ut vitæ* *1. Pet. 3.*
æternæ heredes efficeremur. quaſi dice-
re voluiſſet, Primus homo deglutiens
dulce pomum vetitum, omnem poſte-
ritatem morti addixit: ſecundus homo
deglutiens mortis pomum amariſſi-
mum, omnes qui ex illo renaſcuntur
ad vitam æternam adduxit. Denique
ſapientiam ſuam moriendo Chriſtus
aperuit, quia fecit, ut crucis patibu-
lum, quo nihil fœdius aut horribi-
lius olim cernebatur, factum ſit hono-
rificentiſſimum & glorioſum, ut Re-
ges ipſi illud in fronte geſtare honori
ſibi ducant. Nec ſolùm honorificum,
ſed etiam dulce & amabile Chriſti
amatoribus factum eſt. Vnde canit Ec-
cleſia: *Dulce lignum, dulces clavos, dulce*
pondus ſuſtinuit, Quod ipſum ſanctus
Andreas exemplo ſuo demonſtravit,
dum

dum crucem, in qua figendus erat, aspiciens, dixit: *Salve crux pretiosa, quæ decorem de membris Domini suscepisti: diu desiderata, sollicitè quæsita, sine intermissione amata, & jam concupiscenti animo præparata. securus & gaudens ad te venio, & tu exultans suscipias me, discipulum ejus, qui pependit in te magister meus Christus.*

Quid jam de charitate dicemus? sen-
Ioã. 15 tentia Domini est: *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Id fecit Christus in cruce; nemo enim potuit illo invito vi-
Ioã. 10 ta ipsum spoliare. *Nemo*, inquit ipse, *tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso.* Ideò autem majorem charitatem nemo habet, quàm ut vitam suam ponat pro amicis suis, quia nihil amabilius vel pretiosius vita inveniri potest, cùm ipsa fundamentum sit omnium bonorum.
Matt. 16. *Quid enim prodest homini*, inquit idem ipse Dominus, *si mundum universum lucretur, animæ verò suæ*, id est vitæ suæ, *detrimentum patiatur?* Hinc omnia pro viribus resistunt, & supra vires resistere conantur iis, qui vitam eripere conan-
Iob 2. tur. Ex quo legimus in libro Iob: *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua*, id est, pro vita sua. Sed hæc generalia sunt: veniamus ad propria. Christus charitatem suam erga genus humanum, & erga unumquemque nostrûm in cruce moriendo

multis

multis modis ineffabiliter demonstravit. Primùm enim, vita ejus omnium vitarum pretiosissima erat, quippe vita hominis Dei, vita Regis omnium potentissimi, vita doctorum omnium sapientissimi, vita proborum omnium optimi. Deinde, vitam posuit pro inimicis, pro sceleratis, pro ingratis. Præterea, vitam posuit, ut istos inimicos, sceleratos, & ingratos, à gehennæ incendiis, quibus addicti jam erant, sui sanguinis pretio liberaret. Denique vitam posuit, ut istos eosdem sibi fratres & coheredes efficeret, & in regnis cælestibus perpetuò felicissimos collocaret. Et erit deinceps aliquis tam durus & tam efferatus, qui Christum Iesum toto corde non diligat? & in ejus gratiam quæcumque aspera non sustineat? Avertat Deus cor tam lapideum & ferreum, non à fratribus nostris tantùm, sed ab omnibus hominibus, etiam infidelibus & atheis.

CAP. XXI.

De secundo fructu verbi septimi.

Alter fructus, & quidem utilissimus erit, si discamus frequentare orationem, quam Magister noster Christus nos docuit, cùm iturus ad Patrem dixit: *In manus tuas commendo spiritum* Luc. 23

meum. Sed quoniam ipſe non ea neceſſitate premebatur, qua nos premimur, & ipſe Filius & ſanctus erat, nos ſervi & peccatores ſumus: ideò Eccleſia mater & magiſtra noſtra eamdem orationem frequentare nos docet, ſed integram, ut eſt in Pſalmo Davidis, non dimidiatam, ut Chriſtus eam protulit. In

Pſ. 30. Pſalmo ſic legitur: *In manus tuas commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis.* Omiſit Chriſtus partem poſteriorem, quia ipſe redemptor eſt, non redemptus: nos, qui pretioſo ejus ſanguine redempti ſumus, iſtam partem omittere non debemus. Præterea, Chriſtus Patrem oravit, ut Filius unigenitus; nos Chriſtum oramus, ut redemptorem: ideò non dicimus: *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum;* ſed, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis.* Ad quem modum ſanctus pro-

Act. 7 tomartyr Stephanus moriturus, dixit *Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum.*

Porrò Eccleſia mater noſtra tribus temporibus hanc orationem frequentare nos docet. Primùm, diebus ſingulis ad Completorium, ut noverūt, qui Horas canonicas legunt, Deinde, cùm ad ſacroſanctam Euchariſtiam accedimus; poſt, *Domine non ſum dignus:* ſacerdos primùm pro ſe, deinde pro aliis communicaturis dicit: *In manus tuas Domine*

com-

commendo spiritum. Denique, in exitu de hac vita fideles omnes admonentur ut dicant: *In manus tuas Domine*, &c. Quod attinet ad Completorium, non dubium est quin tunc dicatur, *In manus tuas Domine*, &c. quoniam Completorium ad finem diei legi solet: ac, ut loquitur sanctus Basilius, *primis se intendentibus tenebris, & quoniam nocturnis horis facilè fieri potest, ut mors inopinata nos opprimat, commendamus animam nostram Domino, ut si fortè subitanea mors nobis adveniat, non adveniat improvisa.* Quòd autem tempore sacrosanctæ Eucharistiæ percipiendæ dici debeat, *In manus tuas Domine*, ratio est in promptu; quoniam actio illa valdè periculosa, & simul etiam valdè necessaria est, ut sine periculo neque frequentari, neque intermitti possit. *Qui enim sumit Corpus Domini indignè, judicium sibi manducat*, id est, condemnationem sibi ipse sumit: qui Corpus Domini non sumit, panem vitæ & ipsam vitam non sumit. Itaque angustiæ nobis sunt undique, quales experiuntur qui valdè esuriunt, & tamen certi non sunt, an quod apponitur ad comedendum, cibus sit, an venenum. Igitur meritò cum timore & tremore dicimus: *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum*, nisi tu ex pietate tua fece-

In Regulis fusius explicatis, quæst. 37.

1. Cor. 11.

Ioan. 6.

feceris dignum: ideò *dic tantùm verbo, & sanabitur anima mea*. Sed quia de hoc etiam ambigo, an plagas meas sanare dignatus fueris, *in manus tuas commendo spiritum meum*, ut in hoc tam terribili negotio adsis animæ meæ, quam redemisti pretioso sanguine tuo.

Hæc si multi cogitarent, non tam avidè se ingererent ad sacerdotium suscipiendum, ut posteà quotidie celebrando victum quærerent. Isti enim non valdè solliciti esse solent, an ea qua par est præparatione accedant, cùm finis eorũ magis sit cibus corporis quàm animæ. Multi etiam, qui in aulis Prælatorum vel Principum famulantur, etiamsi ritè parati non sint ad mensam illam tremendam, accedunt tamen humano timore ducti, ne fortè Principi vel Prælato suo displiceant, si tempore constituto inter communicantes non appareant. quid ergo? utilius fortasse erit quàm rarissimè ad mensam illam accedere? Immò verò utilius est frequenter accedere, sed cum præparatione debita. Quò enim quis rariùs accedit, eò minùs aptus efficitur ad participationem mensæ cælestis, ut sanctus Cyrillus sapienter admonuit. *Lib. 4. in Ioã. c. 17.*

Restat tempus propinquæ mortis, in quo necesse est cum magno mentis ardore orationem istam frequentare, ac dicere; *In manus tuas Domine commendo spiritum*

spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis. Illud enim est tempus, in quo verè agitur de summa rerum omnium. Nam si fortè tunc anima de corpore exiens in manus diaboli veniat, nulla restat ad salutem via. Et contrà, si ad paternas Dei manus aditum habeat, nulla deinceps timenda est inimicorum potentia. Itaque cum gemitu inenarrabili, cum vera atque perfecta contritione, cum fiducia multa infinitæ misericordiæ Dei, iterùm atque iterùm repetendum est: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum.* Et quoniam in illo temporis articulo nullam graviorem tentationem patiuntur, qui negligenter vitam duxerunt, quàm desperationis, quasi tunc pœnitentiæ tempus jam præterierit; scutum fidei opponendum est, cùm scriptum sit: *Quacumque die peccator ingemuerit, peccatorum ejus non recordabor.* & galea spei arripienda, quæ in infinita Dei miseratione confidat, & identidem repetendum: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum.* Nec omittenda ratio illa, quæ fundamentum spei nostræ esse debet, *redemisti nos Domine Deus veritatis.* Quis enim ei refundet innocentem sanguinem? quis ei restituet pretium quo nos emit? sic loquitur sanctus Augustinus in libro nono Confessionum; nos omnes docens, ut multùm omnino confidamus in re-

Eze. 33
S. Leo Ep. ad Theodorum Episcopum.

demptione, quæ est in Christo Iesu: quæ irrita esse non poterit, nisi nos ipsi obicem impœnitentiæ vel desperationis opponamus.

CAP. XXII.

De fructu tertio verbi septimi.

FRuctus tertius in eo positus est, ut discamus, morte propinquante, non multùm esse confidendum in eleëmosynis, jejuniis, & orationibus propinquorum vel amicorum. Multi sunt enim, qui dum vitam ducunt, obliviscuntur animæ suæ, neque aliud cogitant aut agunt, quàm ut filios vel nepotes quàm ditissimos relinquant. Cùm autem moriendum est, tunc primùm de anima propria cogitare incipiunt; & quoniam facultates suas jam inter filios vel nepotes diviserunt, animam suam illis commendant, ut eam eleëmosynis, precibus, & sacrosancto Sacrificio, aliisque bonis operibus juvent. Non hoc exemplo suo Christus docuit, qui non cognatis, sed Patri spiritum commendavit: neque hoc sanctus Petrus admonuit, ut fideles animas
1. Pet. suas filiis aut nepotibus, sed ut *fideli*
4. *Creatori commendent in benefactis.*

Non reprehendo eos, qui pro anima sua eleëmosynas fieri, & sacrosanctæ Missæ

Miſſæ ſacrificia offerri jubent, vel petunt, vel optant: ſed damno in primis eos, qui in filiis vel nepotibus nimiùm confidunt; cùm uſus doceat, facilè illos oblíviſci majorum ſuorum defunctorum. Deinde reprehendo, quòd in re tanti momenti, non ipſi ſibi proſpiciant, non ipſi eleëmoſynas multas faciant, quibus multos ſibi amicos concilient, à quibus, juxta Euangelium, *Luc.* 16
recipiantur in æterna tabernacula. Præterea graviſſimè illos arguo, qui non obediunt Principi Apoſtolorum, qui jubet fideli Creatori animas pro- *1. Pet.*
prias commendare, nec ſolis verbis 4.
commendare, ſed etiam benefactis commendare. Opera enim bona præmiſſa ad Deum, illa ſunt quæ pios Chriſtianos efficaciter vereque commendant. Audiamus quid ſancto Ioanni de cælo ſonuerit: *Audivi vocem de cælo* *Apoc.*
dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in 14.
Domino moriuntur. Amodò jam dicit Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos. Itaque opera bona facta dum vivimus, non facienda poſt mortem à filiis vel nepotibus, illa ſunt quæ certò nos conſequuntur: præſertim ſi opera illa non ſolùm ſint ex genere ſuo bona, ſed, ut ſanctus Petrus non ſine myſterio expreſſit, benè ſint facta. *Fideli Creatori*, in- *1. Pet.*
quit, *commendet animas ſuas in benefactis.* 4.

Plurimi enim ſunt, qui bona opera quàm plurima à ſe facta numerare poſſunt, conciones frequentes, Miſſas quotidianas, Preces horarias annorum multorum, jejunia Quadrageſimalia annis plurimis continuata, eleëmoſynas quoque non paucas: ſed cùm ad examen divinum iſta venerint, & accuratè diſcutientur an benè fuerint facta, recta intentione, cum attentione debita, ſuis tempore & loco, ab homine grato Deo; ó quàm multa, quæ videbantur lucra, in detrimentis numerabuntur! ô
1.Co.3. quàm multa, quæ humano judicio videbantur aurum, argentum, & lapides pretioſi ſupra fundamentum Fidei ædificata; invenientur ligna, fœnum, ſtipulæ, quæ mox ignis conſumet. Hæc me conſideratio non parum exterret: & quò magis ad exitum propinquo (nam,
Heb.8. ut Apoſtolus loquitur, *quod antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt*) tanto clariùs video mihi neceſſarium eſſe conſi-
Ho.38. ad Pop. Anti-och. lium ſancti Ioannis Chryſoſtomi, qui monet ut de noſtris operibus bonis non multùm cogitemus; quoniam ea, ſi quæ ſint vera bona, id eſt, benè facta, à Deo ſcribuntur in libris rationum; neque periculum eſt ut mercede debita fraudentur: ſed de malis noſtris operibus aſſiduè cogitemus, atque ea corde contrito & ſpiritu contribulato, multis lacrymis, & ſeria pœnitentia diluere

diluere satagamus. Qui enim hoc agunt, cum bona spe in exitu dicent: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis*.

CAP. XXIII.

De fructu quarto verbi septimi.

SEquitur fructus quartus, qui ex felicissima exauditione orationis Domini colligi potest, ut eo tam fausto eventu nos omnes animati, ardentiores simus in nostro spirituDomino commendando. Verissimè enim Apostolus scripsit, exauditum fuisse Dominum Iesum Christum *pro sua reverentia*. Oraverat Dominus Patrem, ut suprà de- *Heb. 5.*
monstravimus, pro celeri resurrectione corporis sui: exaudita est oratio illa, ut non diutiùs resurrectio differretur, quàm necesse esset ad fidem faciendam, verè corpus Domini fuisse mortuum. Nisi enim probari potuisset, corpus illud verè vita fuisse defunctum, ipsa quoque resurrectio, & tota fides Christiana nutaret. Debuit igitur Christus in tumulo jacere ad horas ut minimum, quadraginta; præsertim cùm esset implenda figura Ionæ Prophetæ, quam ipse Dominus in Euangelio ad mortem *Matth.*
suam præmonstrandam, factam fuisse *12.*

 docuit.

docuit. Sed ut resurrectio Christi, quãtum fieri poterat, acceleraretur, & Christi oratio manifestiùs exaudita demonstraretur; tres dies & tres noctes, quibus Ionas fuit in ventre ceti, voluit divina providentia ut revocarentur in Christi resurrectione ad unum integrũ diem, & duas partes dierum duorum: quod tempus non propriè, sed per figuram intellectionis dici poterat continere tres dies & tres noctes. Neque solùm exaudivit orationem Christi Pater, accelerando tempus resurrectionis, sed etiam restituendo corpori mortuo vitam sine comparatione meliorem quàm antè fuisset. Siquidem vita Christi ante obitum mortalis erat, & restituta ei est immortalis. *Christus* enim *re-*
Rom. 6 *surgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur*, ut Apostolus dixit. Vita Christi ante mortem passibilis erat, id est, obnoxia fami, siti, fatigationi, vulneribus; restituta est impassibilis, & nulli omnino injuriæ subjecta. Corpus Christi ante mortem erat animale; evasit per resurrectionem spirituale, id est, ita subjectũ spiritui, ut posset in ictu oculi deferri quocũq; spiritus voluisset.

Porrò causa, ob quam oratio Christi tam facilè fuerit exaudita, subjungitur ab Apostolo, cùm ait, *pro sua reverentia.* quæ vox Græcè εὐλάβεια, significat timorem reverentialem, qui in Christo erga

erga Patrem omnino eximius fuit. Ideò enim Isaias describens dona Spiritus sancti, quæ in Christi anima fuerunt, de aliis donis dicit: *Requiescet super eum* *Isai. 11* *spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus; spiritus consilii, & fortitudinis; spiritus scientiæ, & pietatis.* de timore reverentiali dicit, *& replebit eum spiritus timoris Domini.* Quoniam ergo anima Christi plenissima erat timore reverentiali erga Patrem; ideò & Pater in illo sibi maximè complacebat, juxta illud Matthæi: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* *Matt. 3. & 17.* & quemadmodum Filius Patrem summopere reverebatur; ita & Pater semper eum orantem audiebat, & quidquid peteret concedebat.

Hinc & nos discere debemus, si volumus à Patre cælesti semper audiri, & quidquid ab illo petimus impetrare; oportere nos Christum imitari, & Patrem cælestem summa reverentia prosequi, & nihil ejus honori anteponere. Sic enim fiet, ut & nos quidquid petierimus, impetremus; ac præsertim illud, in quo summa stat rerum nostrarum, ut morte propinquante commendatam Deus habeat animam nostram de corpore egredientem, quando leo rugiens propè adstat paratus ad prædam. Neque existimet aliquis, reverentiam Deo exhibendam

solùm

solùm in genuflexione, in capitis apertione, in ejusdem generis cultu atque honore: non hoc solùm vox εὐλάβεια, id est, reverentialis timor significat; sed potissimùm designat timorem magnum offensionis divinæ, horrorem intimum & perpetuum peccati; non ob timorem pœnæ, sed ob amorem Patris. Ille reverentiali timore verè præditus est, qui culpam, præcipuè letalem, ne

Psalm. 111. cogitare quidem audet. *Beatus vir*, inquit David, *qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis.* id est, ille timet verè Deum, ac per hoc beatus dici potest, qui valdè studet omnia Dei mandata servare. Atque hinc illa sancta vi-

Judith. 8. dua Iudith *timebat Dominum valdè*, ut in ejus libro scriptum legimus, quoniã cùm esset adolescentula, & speciosissima, & dives valdè, defuncto viro suo, ne ullam occasionem peccandi dare vel accipere posset, in cubiculo secreto cum puellis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus, præter festa domus Israël. En quanto zelo in ipsa Lege veteri, quæ majorem multò licentiam permittebat quàm Euangeliũ, cavebat peccata carnalia mulier adolescentula & dives, non alia de causa, nisi quia *timebat Dominum valdè*. Id ip-

Iob. 13 sum de sancto Iob Scriptura sancta commemorat. Iste enim pepigerat fœdus

dus cum oculis suis, ut ne cogitaret quidem de virgine, id est, nolebat omnino virginẽ aspicere, ne fortè ex aspectu cogitatio ulla minùs honesta subreperet. Et cur tam diligenter Iob ista vitabat? quia timebat Dominum valdè. sic enim adjungit: *Quam enim partem haberet in me Deus desuper?* id est, si turpis cogitatio me utcumque fœdaret, non essem ego pars Dei, neque esset Deus pars mea. Quòd si vellem exempla Sanctorum novi Testamenti proferre, nullus esset finis. Hic igitur est timor Sanctorum, quo si nos quoq; pleni essemus, nihil esset quod à Patre cælesti non facillimè impetrare possemus.

CAP. XXIV.

De ultimo fructu verbi septimi.

RESTAT fructus postremus, qui ex consideratione obedientiæ in ultimis verbis & in ipsa morte Christi declaratæ colligitur. Quod enim Apostolus ait: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*; tunc potissimùm impletum est, cùm Dominus, verbis illis prolatis, *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum,* continuò expiravit. Operæpretium autem erit paulò altiùs repetere, quæ de obedientia Christi dici possunt & debent, Phil. 2.

bent,

bent, ut fructum pretiosissimum ex arbore sanctæ crucis decerpamus. Christus igitur Magister & Dominus virtutum eam obedientiam exhibuit Deo Patri, ut major neque cogitari neque fingi possit.

Primùm obedientia Christi erga Patrem ab ipsa ejus conceptione initium sumpsit, & usque ad mortem sine intermissione duravit: sic ut vita Domini nostri Iesu Christi unus fuerit continuatæ obedientiæ cursus. siquidem anima Christi in ipso primo suæ creationis momento usum habuit liberi arbitrii; & simul gratia, & sapientia plena fuit; ac per hoc ex illo primo instanti, adhuc in utero matris inclusus, exercere cœpit obedientiam. Id quod in Psalmo illo exprimitur, ubi dicitur in persona Christi: *In capite libri scriptum est de*
Ps. 39. *me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Illud, *in capite libri*, nihil aliud significat, nisi in summa Scripturæ divinæ, hoc est, in tota Scriptura summatim ac præcipuè de me prædicatur, quòd ad hoc electus & missus fuerim, *ut facerem voluntatem tuam.* Ego verò, *Deus meus*, id *volui*, ac libentissimè acceptavi: ac *legem tuam*, mandatum tuum, imperium tuum *in medio cordis mei* posui, ut illud semper considerarem, & accuratissimè promptissimeque per-

perficerem. Huc etiam respiciunt illa ejusdem Christi verba, *Meus cibus est, ut* Ioan. 4 *faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Quemadmodum enim cibus non semel aut iterùm per totam vitam sumitur, sed quotidie, & cum voluptate sumitur: sic ipse Dominus noster quotidie & volenti animo in obedientiam Patris incumbebat: unde & dicebat: *Descendi de cælo, non ut* Ioan. 6 *faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me,* Et apertiùs alio Ioan. 8 loco: *Qui me misit, mecum est, & non reliquit me solum; quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.* Et quoniam obedientia sacrificium est sacrificiorum omnium præstantissimum, juxta Samuelis sententiam; ideò Christus quot 1. Reg. 15. opera faciebat dum in terris peregrinaretur, tot sacrificia, eaque Deo gratissima offerebat. Hæc igitur prima est obedientiæ Christi prærogativa, quòd ab ipsa conceptione usque ad vitæ finem duraverit.

Deinde Christi obedientia non fuit determinata ad unum aliquod genus operis, ut inter homines fieri videmus: sed extendebatur ad omnia omnino, quæ Deo Patri imperare placuisset. hinc tanta varietas in vita Christi Domini cernitur, ut nunc moraretur in deserto non manducans neque bibens, fortasse etiam neque dormiens, & cum

bestiis

Marc. 1 bestiis degens, ut sanctus Marcus adnotavit: nunc in frequentia hominum manducans & bibens: nunc domi obscurus & tacens, idque per annos non paucos: nunc eloquentia & sapientia clarus, & miracula maxima patrans: nunc cum potestate magna ex templo ejiciens ementes & vendentes: nunc denique latens, & quasi imbecillus declinans à turba. quæ omnia requirunt animum liberum ab omni propria voluntate. Neque enim Dominus dixisset, *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum*, id est, propriæ voluntati proprioque judicio renuntiet; nisi ipse hoc jam fecisset: neque alibi ad obedientiæ perfectionem cohortans discipulos suos, addidisset: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus:* nisi ipse prior rebus omnibus, quæ ardenter diligi solent, nuntium remisisset, sicut etiam animam suam, id est, vitam propriam paratus fuisset tam promptè deserere, ac si eam verè odisset. Hæc est vera radix & quasi mater obedientiæ, quæ in Christo Domino mirabiliter fulsit: & qua qui carent, vix umquam ad perfectæ obedientiæ palmam pervenient. Quo modo enim poterit alienæ voluntati promptè parere, qui propriæ voluntati proprioq; judi-

Matth. 16.

Luc. 14.

judicio adhæret? Hæc nimirum est causa, cur cælestes orbes Angelis moventibus non resistant, sive in ortum, sive in occasum convertantur; quoniam non habent propensionem aliquam propriam, sive ad unam partem, sive ad aliam. & eadem causa est, cur ipsi quoque Angeli Deo jubenti ad nutum obediant, ut in Psalmo canit sanctus David; quia nullam habent propriam voluntatem repugnantem voluntati Dei, sed conjuncti feliciter cum Deo, unus spiritus sunt cum eo. *Psal. 102.*

Præterea obedientia Christi non solùm longè lateque diffunditur, sed etiam quantum per patientiam & humilitatem ad ima deprimitur, tantum per meritorum excellentiam ad alta sustollitur. Est igitur tertia obedientiæ Christi proprietas, quòd ad incredibilē patientiam & humilitatem descendit. Incepit Christus infans, ad paternam implendam obedientiam, in ergastulo tenebricoso sciens & prudens habitare. Infantes ceteri, quia ratione carent in utero, nullas molestias sentiunt: Christus autem, qui rationis usu fruebatur, horruisset sine dubio novem mensibus degere in ergastulo angusto & horrido materni uteri, nisi obedientia Patris, & charitas erga homines effecisset, ut ad liberandum genus humanum, ut Ecclesia canit, non horreret

Virginis uterum. Deinde non exigua patientia & humilitas necessaria fuit, ut toto infantiæ tempore Christus, qui etiam tunc sapientior erat Salomone,
Coloss. 2. quippe in quo erant *omnes thesauri sapientiæ & scientiæ* Dei, sese ad infantium mores & imbecillitatem accommodaret. Sed illa admirabilis prorsus continentia & modestia fuit, necnon patientia & humilitas, quòd per annos octodecim, ab anno duodecimo usque
Marc. 6 ad trigesimum, Patre jubente, sic la-
Matth. 13. tuit in paterna domo, ut fabri filius, & faber diceretur, & ignarus litterarum, & fortè indocilis vulgò haberetur, cùm tamen omnes homines & Angelos sapientia anteiret. Accessit postea gloria ingens ex prædicatione & miraculis, sed admixta egestati extremæ & laboribus assiduis, dicente ipso:
Luc. 9. *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Et fatigatus ex itinere sedit aliquando super fontem, cùm pedes obiret civitates & castella, prædi-
Ioan. 4 cans Regnum Dei. Et tamen facile illi fuisset, si Patris obedientia sineret, vel humano vel angelico ministerio rebus omnibus abundare. Quid jam dicam de persecutionibus, de conviciis, de maledictis, de sputis, colaphis, flagellis, denique de ipso crucis supplicio? Hîc verò humilis obedientia sic

pro-

profundas egit radices, ut planè inimitabilis videatur.

Sed restat adhuc aliquid profundius, videlicet ultimum terribilium. Atque ad hoc profundum obedientia Christi pervenit, cùm clamans voce magna dixit: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum: & hæc dicens expiravit.* Videtur autem Filius Dei hunc in modum Patrem affari voluisse: Ego à te, Pater, mandatum accepi, ut ponerem animam meam, ut iterùm eam recipe- *Ioan.*
rem: jam tempus advenit, ut hoc po- *10.*
stremum mandatum tuum adimpleam. Et quamvis nimis sit amara disjunctio animæ meæ à carne mea, quæ à principio unionis usque ad hanc horam cum summa pace & charitate conjunctæ manserunt: quamvis etiam mors, invidia diaboli introducta, valdè sit inimica naturæ, & verè ultimum terribilium, tamen mandatum tuum in medio atque in intimo cordis mei altissimè defixum, omnibus rebus prævalere debet. Ideò paratissimus sum nunc mortem deglutire, & calicem hunc amarissimum à te mihi datum exhaurire. Sed quia mandatum tuum fuit, ut sic ponerem animam meam, ut iterùm reciperem eam; ideò *in manus tuas commendo spiritum meum,* ut primo quoque tempore illum mihi restituas. Et tunc licentia discedendi à Patre ac-

cepta, inclinato ad obedientiam capite, emisit spiritum. Sic obedientia vicit, & triumphavit; nec solùm præmium amplissimum in ipso Christo recepit, ut qui infra omnes descenderat, & omnibus in gratiam Patris cælestis obtemperaverat, supra omnes ascenderet, & omnibus imperaret: sed etiam obtinuit, ut omnes homines, qui ejus obedientiam & humilitatem imitarentur, ipsi quoque super omnes cælos ascenderent, & super omnia bona Domini sui constituerentur, ac demum participes throni & Regni fierent in æternum. Denique de rebellibus & inobedientibus ac superbissimis spiritibus tam insignem triumphum duxit, ut omnes illi ad conspectum crucis contremiscant & fugiant.

Hoc exemplar aspicere & imitari debent quicumque ad veram gloriam aspirant, & pacem ac requiem animæ suæ desiderant. Nec solùm viri Regulares, qui voto ad obedientiam Superioris, qui loco Dei præsidet, sese obligarunt; sed omnes homines, qui Christi discipuli & fratres esse cupiunt, ad palmam hujus præclarissimæ victoriæ aspirare debent, nisi velint cum superbis dæmonibus sub pedibus Sanctorũ in æternum gemere. Obedientia enim, quæ divinis præceptis debetur, & quã idem Deus deferri jubet iis, qui in terris

ris præſunt, omnibus omnino neceſſaria eſt. Omnibus enim Chriſtus dicit: *Tollite jugum meum ſuper vos.* & omnibus Apoſtolus loquitur, cùm ait: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis.* & omnibus etiam Regibus Samuel præcepit, cùm ait: *Numquid vult Dominus holocauſta, & victimas, & non potiùs ut obediatur voci Domini? Melior eſt enim obedientia quàm victimæ:* & addidit, ut gravitatem peccati inobedientiæ demonſtraret, quia *quaſi ſcelus idololatriæ* eſt, *nolle acquieſcere*, mandatis videlicet Domini, & eorum qui loco Domini præſunt.

Matt. 11.
Heb. 13
1. Reg. 15.

Sed in gratiam eorum, qui ſe totos majorum obedientiæ ſponte ſubjiciunt, addam pauca de feliciſſimo eorum ſtatu, non ex meo ſenſu, ſed ex verbis Ieremiæ Prophetæ, qui Spiritu ſancto inſpirante locutus, ait: *Bonum eſt viro, cùm portaverit jugum ab adoleſcentia ſua: ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia levavit ſe ſuper ſe.* Admiranda planè felicitas ſignificatur verbo illo, *Bonum eſt viro:* nam, ut ex verbis ſequentibus apertè colligitur, bonum hoc loco dicitur id, quod eſt utile, honorificum, jucundum, denique omni ex parte beatum. Si quis enim aſſueſcat ab adoleſcentia portare jugum obedientiæ, liber erit per totam vitam à jugo duriſſimo carnalium cupiditatum, teſtis

Thren. 3.

est sanctus Augustinus in octavo libro Confessionum, quàm difficile sit excutere à se jugum concupiscentiæ illi, qui per annos aliquos legi carnis obedivit; & contrà, quàm sit jucundum & facile jugum Domini portare, antequam vitiorum laquei animam irretierint. Deinde quàm ingens lucrum est, in omni opere mereri apud Deum? qui enim nihil agit ex voluntate propria, sed ex obedientia Prælati, in omni opere sacrificat Deo sacrificium illi gratissimum; quia, ut loquitur Samuel, *melior est obedientia, quam victima.* & rationem reddit sanctus Gregorius, quia *per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.* Et quod est prorsus admirabile, si fortè Prælatus peccet imperando, subditus non peccat, sed meretur obediendo, modò quod jubetur non sit manifestè peccatum. Addit Ieremias, *sedebit solitarius, & tacebit.* Quid enim est, *sedebit*, nisi quiescet, quia invenit requiem animæ suæ? qui enim nuntium remisit voluntati propriæ, & se totum divinæ voluntati adimplendæ addixit, nihil ambit, nihil quærit, nihil cogitat, nihil desiderat: sed liber à mordacibus curis, sedet cum Maria *secus pedes Domini*, audiens *verbum illius.* & verè solitarius sedet, tum quia cum illis habitat, qui sunt cor unum & anima una; tum

1. Reg. 15. | Lib. Moral. 35. c. 10. | Luc. 10 | Act. 4

tum quia neminem singulari ac privato amore prosequitur, sed omnes in Christo & propter Christum diligit. Ideò etiam tacet, quia cum nullo litigat, cum nullo rixatur, cum nullo negotium proprium habet. Atque hujus tantæ quietis illa ratio est, *quia levavit se super se.* transcendit enim ab ordine hominum ad ordinem Angelorum. Multi sunt qui abjiciunt se infra se, atque ad ordinem transeunt bestiarum. illi videlicet, qui terrena sapiunt, & nihil magnifaciunt, nisi quæ carnem oblectant, vel sensus corporales pascunt, avari, lascivi, comessationibus & ebrietati addicti. Alii sunt qui vitam hominum vivunt, & in se quodammodò manent, quales sunt Philosophi, qui vel naturæ secreta rimantur, vel de moribus præcepta tradunt. Alii deniq; levant se supra se, non sine insigni dono & auxilio Dei, & vitam non tam humanam quàm angelicam ducunt: illi videlicet, qui relictis omnibus quæ in mundo possident, & abnegata etiam voluntate propria, cum Apostolo dicere possunt: *Nostra conversatio in cælis est:* & Angelorum puritatem, [& contemplationem, & obedientiam æmulantes, vitam non tam humanam quàm angelicam ducunt. Angeli enim nulla umquam peccati sorde inquinantur, & semper contemplantur *faciem Patris,* qui

Philip. 3.

Matt.

qui in cælis est, & negotiis aliis intermissis, toti sunt in mandatis Domini exequendis intenti, juxta illud Psalmi,
Ps. 102. *Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.* Hæc est felicitas vitæ regularis, quæ si seriò Angelorum puritatem & obedientiam imitetur in terris, sine dubitatione ulla eorum gloriæ particeps erit in cælo; præsertim si Christum Ducem & Ma-
Phil. 2. gistrum sequatur, qui *humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem,*
Hebr. 5. *mortem autem crucis.* & qui, *cùm esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam*, id est, experimento proprio didicit, ex patientia veram probari obedientiam; ac per hoc non solùm obedientiam exemplo suo docuit, sed docuit etiam, obedientiæ veræ atque perfectæ fundamenta & quasi bases solidissimas esse humilitatem & patientiam. Qui enim libenter obedit Superiori suo, cùm jubet opera honorifica & jucunda, is non planè demonstrat, an virtus obedientiæ, an aliquid aliud eum ad parendum invitet: sed qui in rebus vilibus & laboriosis, ubi humilitas & patientia necessariæ sunt, promptè alacriterque obedit; ille certus esse potest, se ut verum Christi discipulum, veram atque perfectam obedientiam didicisse.

Egregiè omnino differentiam hanc inter veram fictamque obedientiam S.Gregorius explicat. Sic autem loquitur: *Quia nonnumquam nobis hujus mundi prospera, nonnumquam verò jubentur adversa: sciendum summopere est, quòd obedientia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est; aliquando autem si de suo aliquid non habeat, minima. Nam cùm hujus mundi successus præcipitur, cùm locus superior imperatur; is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem evacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda hujus vitæ prospera, libidini propriæ ambitionis servit. Rursus cùm mundi despectus præcipitur, cùm probra adipisci & contumeliæ jubentur, nisi ex se ipse animus hæc appetat, obedientiæ sibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, invitus nolensq. descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cùm mentem ad suscipienda probra hujus sæculi nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur.* Debet ergo obedientia *& in adversis ex suo aliquid habere, & rursus in prosperis ex suo aliquid omnino non habere: quatenus & in adversis tantò sit gloriosior, quantò divino ordini etiam ex desiderio jungitur; & in prosperis tantò sit verior, quantò à præsenti ipsa, quam divinitus percipit, gloria, funditus ex mente separatur. Sed hoc virtutis pondus meliùs* Lib. 35 Mor. c. 10.

ostendimus, si cælestis patriæ duorum hominum facta memoremus. Moyses namque, cùm in deserto oves pasceret, Domino per
Exod.3 *Angelum in igne loquente, vocatus est, ut eripiendæ omni Israëlitarum multitudini præesset. Sed quia apud se humilis extitit, oblatam statim tanti regiminis gloriam expavit, dicens: Obsecro Domine, non sum*
Exod.4 *eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo cœpisti loqui ad servum tuum, tardioris & impeditioris linguæ sum factus; & se postposito, alium deposcit, dicens: Mitte quem missurus es. Ecce cum auctore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse causatur. Paulus quoque divinitus fuerat, ut in Ierusalem debuisset ascendere, admonitus, sicut ipse*
Gal. 2. *ad Galatas dicit. Isq; in itinere, cùm Prophetam Agabum reperisset, quanta se adversitas in Ierosolymis maneret, audivit. Scriptum quippe est, quod idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens dixit: Virum, cujus est zona hæc, sic alligabunt in*
Act. 21. *Ierusalem. A Paulo autem protinus respondetur: Ego non solùm alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum, pro nomine Iesu. Præceptione igitur revelationis Ierosolymam pergens adversa cognoscit; & tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nihil habet: quia præcepto renititur, ne Israëliticæ plebi præferatur. Paulus ad adversa etiam ex suo voto ducitur, quia malo-*

malorum imminentium cognitionem percepit, sed devotione spiritus etiam ad acriora fervescit. Ille præsentis potestatis gloriam Deo voluit jubente declinare; iste Deo aspera & dura disponente, se studuit ad graviora præparare. Præeunte ergo utrorumque Ducum infracta virtute instituimur, ut si obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, prosperis hujus sæculi ex sola jussione, adversis autem etiam ex devotione militemus. Hæc sanctus Gregorius. Quam doctrinam exemplo suo Magister omnium Christus Dominus apertissimè comprobavit: nam cùm sciret, venturas esse turbas, ut raperent eum, & facerent Regem, *fugit in montem ipse solus.* *Ioan.6* Sed cùm sciret venturos Iudæos & milites cum Iuda, ut eum caperent, & ad supplicium ducerent, juxta præceptum quod habuerat à Patre, obviàm illis sponte processit, & se capi ac ligari permisit. *Matt. 26. Ioan. 18.* Christus igitur Magister bonus non verbo & lingua obedientiam qualemcumque ostentavit; sed opere & veritate obedientiam Patri exhibuit in vera patientia & humilitate fundatam. Hoc exemplar est nobilissimæ virtutis, quod intueri semper debent, qui à Deo vocati ad palmam propriæ abnegationis & Christi imitationis aspirant.

FINIS.

IN-

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

Libri Primi.

CAP. I. DE *primo verbo explicato ad litteram.* pag: 1
CAP. II. De *primo fructu verbi primi.* 9
CAP. III. De *secundo fructu verbi primi.* 15
CAP. IV. De *secundo verbo explicato ad litteram.* 24
CAP. V. De *primo fructu verbi secundi.* 36
CAP. VI. De *secundo fructu verbi secundi.* 40
CAP. VII. De *tertio fructu verbi secundi.* 43
CAP. VIII. De *tertio verbo explicato ad litteram.* 52
CAP. IX. De *primo fructu verbi tertii.* 58
CAP. X. De *secundo fructu verbi tertii.* 61
CAP. XI. De *tertio fructu verbi tertii.* 64
CAP. XII. De *quarto fructu verbi tertii.* 73

Libri Secundi.

CAP. I. DE *quarto verbo explicato ad litteram.* 81
CAP. II. De *primo fructu verbi quarti.* 90
CAP. III. De *secundo fructu verbi quarti.* 93
CAP. IV. De *tertio fructu verbi quarti.* 96

CAP. V.

CAP. V. De *quarto fructu verbi quarti.* 100
CAP. VI. De *quinto fructu verbi quarti.* 106
CAP. VII. De *quinto verbo explicato ad litteram.* 111
CAP. VIII. De *primo fructu verbi quinti.* 114
CAP. IX. De *secundo fructu verbi quinti.* 121
CAP. X. De *tertio fructu verbi quinti.* 124
CAP. XI. De *quarto fructu verbi quinti.* 139
CAP. XII. De *sexto verbo explicato ad litteram.* 142
CAP. XIII. De *primo fructu verbi sexti.* 154
CAP. XIV. De *secundo fructu verbi sexti.* 158
CAP. XV. De *tertio fructu verbi sexti.* 160
CAP. XVI. De *quarto fructu verbi sexti.* 168
CAP. XVII. De *quinto fructu verbi sexti.* 170
CAP. XVIII. De *sexto fructu verbi sexti.* 172
CAP. XIX. De *septimo verbo explicato ad litteram.* 180
CAP. XX. De *primo fructu verbi septimi.* 185
CAP. XXI. De *secundo fructu verbi septimi.* 189

CAP. XXII.

CAP. XXII. *De tertio fructu verbi septimi.* 194
CAP. XXIII. *De quarto fructu verbi septimi.* 197
CAP. XXIV. *De quinto fructu verbi septimi.* 201

PRÆSTAT

15 J.Z.D.Z.

Exaudi quæsum[us]

Præsta quæsumus